

**ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยง
ของเด็กและเยาวชน**

นางชนิษฐา แผลกหอม

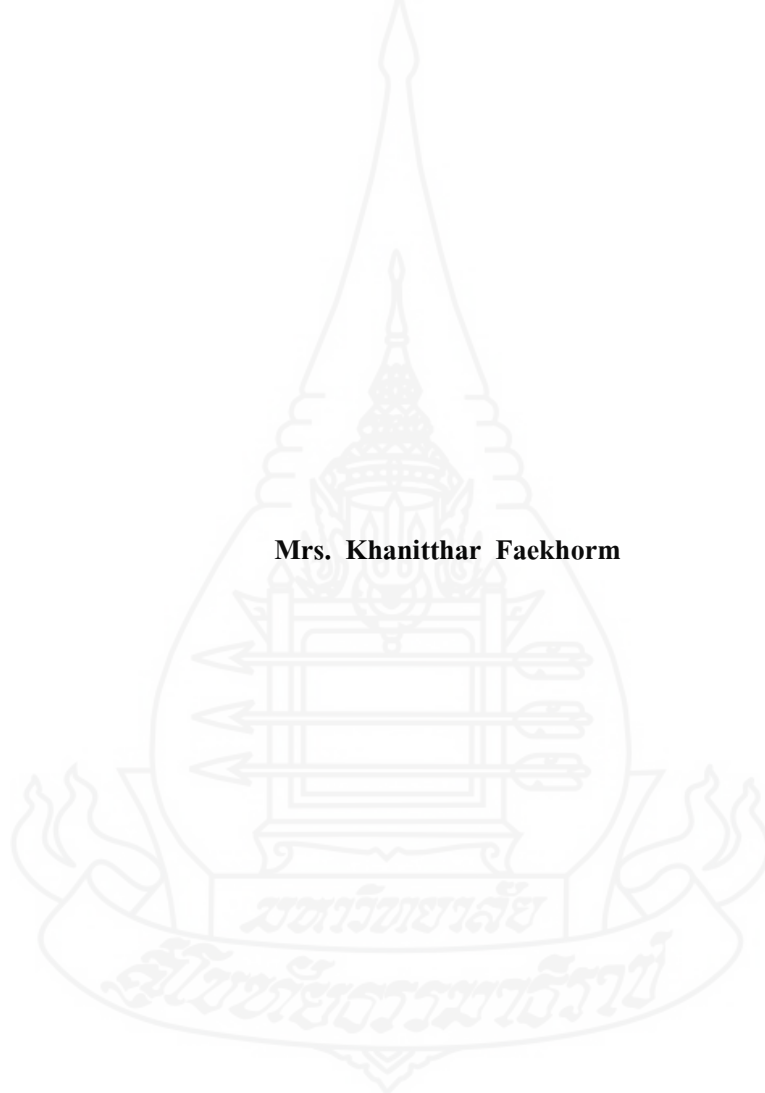

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกการพัฒนาครอบครัวและสังคม สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2554

**Factors Related to Families' Roles in the Surveillance of
their Children's Risk Behaviors**

Mrs. Khanitthar Faekhorn

A Thesis Submitted in Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Home Economics in Family and Social Development

School of Home Economics and Family Ecology

Sukhothai Thammathirat Open University

2011

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน

ชื่อและนามสกุล นางชนิษฐา แผลกหอม

วิชาเอก การพัฒนาครอบครัวและสังคม

สาขาวิชา มนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์รัชนีกร โชติชัยสถิตย์
2. อาจารย์ ดร. สุนิสา จุ้ยม่วงศรี

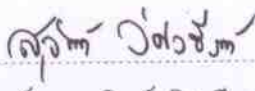
วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2555

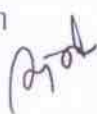
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์รัชนีกร โชติชัยสถิตย์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์รัชนีกร โชติชัยสถิตย์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร. สุนิสา จุ้ยม่วงศรี)

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุนินต์ วิสุธีรานนท์)

ชื่อวิทยานิพนธ์ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยง
ของเด็กและเยาวชน

ผู้วิจัย นางชนิษฐา แฝกหอม รหัสนักศึกษา 2507000376 **ปริญญา** คหกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
(การพัฒนาครอบครัวและสังคม) **อาจารย์ที่ปรึกษา (1)** รองศาสตราจารย์รัชนิกร โชติชัยสถิตย์
(2) อาจารย์ ดร. สุนิสา จุ้ยม่วงศรี **ปีการศึกษา** 2554

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน (2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน

ประชากร ได้แก่ บิดาหรือมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวที่มีเด็กและเยาวชน อายุระหว่าง 13-19 ปี อาศัยอยู่ร่วมกันในครอบครัวและมีทะเบียนบ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม จำนวน 17,653 ครอบครัว สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิตามสัดส่วนจำนวนประชากร ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 377 ครอบครัว เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม และบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ การหาค่าร้อยละ การหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการหาค่าไคสแควร์

ผลการวิจัยพบว่า (1) บทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน โดยรวม และในด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านสัมพันธ์ภายในครอบครัว มีการปฏิบัติอยู่ในระดับการปฏิบัติอยู่บ่อย ๆ สำหรับด้านกิจกรรมของครอบครัวมีการปฏิบัติอยู่ในระดับการปฏิบัติค่อนข้างบ่อย (2) ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน และปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน โดยรวม ทั้งด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านสัมพันธ์ภายในครอบครัว และด้านกิจกรรมของครอบครัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

คำสำคัญ การเฝ้าระวัง พฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน บทบาทของครอบครัว

Thesis title: Factors Related to Families' Roles in the Surveillance of their Children's Risk Behaviors

Researcher: Mrs. Khanitthar Faekhorm; **ID:** 2507000376; **Degree:** Master of Home Economics (Family and Social Development); **Thesis advisors:** (1) Rutchaneekorn Chottichaisathit, Associate Professor; (2) Dr. Sunisa Juimongsri; **Academic year:** 2011

Abstract

The purposes of this research were to (1) study the families' roles in the surveillance of their children's risk behaviors and (2) to study the relationship between family factors, environmental factors of the family in the community, and factors of social support and the families' roles in the surveillance of their children's risk behaviors.

The samples were either the children's father or mother (head of the family) of 377 families from 17,653 families in the main district of Nakhon Pathom province, whose children must be between 13 to 19 years old, and they all must live together. The instrument used was a questionnaire asking about the family factors, the environmental factors of the family in the community, the factors of social support, and families' roles in the surveillance of their children's risk behaviors. The statistics used in the data analysis were the frequency distribution and the percentage determination, to find the average, standard deviation, and the chi-square value.

The result showed that (1) the families' roles in the surveillance of their children's risk behaviors in the whole were in the "often" level. Also, the nurturing and the family relationship. (2) the family factors, the environmental factors of the family in the community, and social support factors had a relation to the families' roles in the surveillance of the children's risk behaviors in the whole, including nurturing, family relationship, and activities in the family, with a significant statistical implication of 0.01.

Keywords: Surveillance, Children's risk behaviors, Families' roles

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสามารถเป็นอย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์รัชนิกร โขติชัยสถิตย์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อาจารย์ ดร. สุนิสา จุ้ยม่วงศรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ได้กรุณาได้คำแนะนำและติดตามการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้อย่างใกล้ชิดตลอดมา นับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณผู้ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ และขอขอบคุณผู้ที่เสียสละเวลาและให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เพื่อนนักศึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ทุกท่านที่ได้กรุณาให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ และให้กำลังใจตลอดมา

ชนิษฐา แผลกหอม

มีนาคม 2555

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	8
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	8
สมมติฐานการวิจัย.....	10
ขอบเขตการวิจัย.....	10
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	11
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	13
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	14
แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว.....	14
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเด็กและเยาวชน.....	28
แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงในเด็กและเยาวชน.....	33
สถานการณ์เด็กและเยาวชน.....	35
แนวคิดเกี่ยวกับการเฝ้าระวังทางสังคม.....	45
แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันปัญหาในเด็กและเยาวชน.....	50
สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนในจังหวัดนครปฐม.....	52
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	58
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	63
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	63
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	65
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	66
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้.....	67

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	69
ตอนที่ 1 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัว.....	69
ตอนที่ 2 บทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและ เยาวชนด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว และด้าน กิจกรรมของครอบครัว.....	76
ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้าน สภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน และปัจจัยด้านการสนับสนุนทาง สังคม กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็ก และเยาวชน.....	81
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	93
สรุปการวิจัย.....	93
อภิปรายผล.....	96
ข้อเสนอแนะ.....	100
บรรณานุกรม.....	102
ภาคผนวก.....	107
ก แบบสอบถาม.....	108
ข ผลวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม และค่าอำนาจจำแนกรายข้อ.....	114
ค รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ.....	117
ประวัติผู้วิจัย.....	119

สารบัญตาราง

	หน้า	
ตารางที่ 2.1	ร้อยละของเด็กที่มีอาการเครียดจนนอนไม่หลับหรืออาเจียนในรอบ 1 ปีการศึกษา.....	42
ตารางที่ 2.2	ร้อยละของเด็กที่รู้สึกปลอดภัยมากเวลาไปโรงเรียน/วิทยาลัย/มหาวิทยาลัย...	45
ตารางที่ 2.3	ค่าสถิติตัวบ่งชี้สภาวะการณืเด็กและเยาวชนปี 2549-2550 และปี 2551-2552 ในจังหวัดนครปฐม.....	53
ตารางที่ 2.4	จำนวนคดีที่เด็กและเยาวชนถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครปฐม.....	58
ตารางที่ 3.1	จำนวนประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง.....	64
ตารางที่ 4.1	จำนวนและร้อยละของปัจจัยด้านครอบครัวของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	70
ตารางที่ 4.2	จำนวนและร้อยละของปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน.....	73
ตารางที่ 4.3	จำนวนและร้อยละของปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม.....	75
ตารางที่ 4.4	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านการอบรมเลี้ยงดู.....	76
ตารางที่ 4.5	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านสัมพันธภาพในครอบครัว.....	78
ตารางที่ 4.6	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านกิจกรรมของครอบครัว.....	79
ตารางที่ 4.7	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว และด้านกิจกรรมของครอบครัว.....	80
ตารางที่ 4.8	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวกับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านการอบรมเลี้ยงดู.....	81
ตารางที่ 4.9	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวกับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านสัมพันธภาพในครอบครัว.....	82
ตารางที่ 4.10	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวกับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านกิจกรรมของครอบครัว.....	83

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.11 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน กับ บทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ด้านการอบรมเลี้ยงดู.....	84
ตารางที่ 4.12 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน กับ บทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว.....	85
ตารางที่ 4.13 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน กับ บทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ด้านกิจกรรมของครอบครัว.....	86
ตารางที่ 4.14 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคมกับบทบาทของ ครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านการอบรม เลี้ยงดู.....	87
ตารางที่ 4.15 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคมกับบทบาทของ ครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้าน สัมพันธภาพในครอบครัว.....	88
ตารางที่ 4.16 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคมกับบทบาทของ ครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านกิจกรรม ของครอบครัว.....	89
ตารางที่ 4.17 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวกับบทบาทของครอบครัวในการ เฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้าน สัมพันธภาพในครอบครัว และด้านกิจกรรมของครอบครัว.....	90
ตารางที่ 4.18 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน กับ บทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว และด้านกิจกรรมของ ครอบครัว.....	91
ตารางที่ 4.19 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคมกับบทบาทของ ครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านการอบรม เลี้ยงดู ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว และด้านกิจกรรมของครอบครัว.....	92

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพที่ 1.1	กรอบแนวคิดการวิจัย.....	9
ภาพที่ 2.1	แผนภูมิแสดงเด็กที่อายุ 19 ปี และต่ำกว่า ที่ทำคลอดต่อปี.....	39
ภาพที่ 2.2	แผนภูมิแสดงจำนวนเด็กที่ถูกส่งเข้าสถานพินิจต่อปี.....	40
ภาพที่ 2.3	แผนภูมิแสดงเวลาที่เด็กและเยาวชนใช้ไปกับสื่อ.....	41
ภาพที่ 2.4	แผนภูมิแสดงร้อยละเด็กที่คิดว่าประเทศไทยมีการทุจริตคดโกง.....	43
ภาพที่ 2.5	แผนภูมิแสดงร้อยละเด็กที่ชอบไปโรงเรียน/วิทยาลัย/มหาวิทยาลัยมาก.....	44
ภาพที่ 2.6	องค์ประกอบของการเฝ้าระวัง.....	48

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ครอบครัวเป็นการรวมตัวของบุคคลที่มีความรัก ความผูกพันกัน มีปฏิสัมพันธ์กัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ครอบครัวเป็นสถาบันสังคมที่เล็กที่สุด แต่เป็นสถาบันที่มีความสำคัญที่สุด เพราะเป็นหน่วยสังคมแรกที่หล่อหลอมชีวิตของคนในครอบครัว ให้การเลี้ยงดูอบรมสั่งสอน ครอบครัวเป็นแหล่งผลิตคนเข้าสู่สังคม สังคมจะดีมาน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับครอบครัว เพราะครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่ทำให้การอบรมสั่งสอน หล่อหลอมพฤติกรรม การกระทำ ความคิด ความรู้สึก เรียกโดยรวมว่า ช่วยหล่อหลอมบุคลิกภาพของมนุษย์ สร้างและพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ ในสังคม

สังคมไทยในอดีต สภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวจะมีความใกล้ชิดสนิทสนมมีความผูกพัน มีสัมพันธ์ภาพแน่นแฟ้น มีความเคารพนับถือ ให้ความช่วยเหลือดูแลกันอย่างทั่วถึง มีการติดต่อไปมาหาสู่หมั่นญาติพี่น้องสม่ำเสมอ ครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขยาย (Extended Family) คือเป็นครอบครัวใหญ่ที่ประกอบไปด้วยญาติพี่น้องของสามีหรือภรรยา เช่น พี่ ป้า น้า อา ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นต้น อยู่ร่วมในครอบครัวด้วย

ปัจจุบัน ความเปลี่ยนแปลงในสังคมส่งผลให้สภาพครอบครัวไทยในอดีตเปลี่ยนแปลงไป เช่นเดียวกัน กล่าวคือ ครอบครัวปัจจุบันส่วนใหญ่จะเป็นครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) จะมีเฉพาะสามี ภรรยา บุตร และอาจมีผู้ช่วยทำงานบ้าน พ่อแม่ลูก ไม่ค่อยมีความใกล้ชิดกันมากนัก เพราะจะต้องออกไปหารายได้นอกบ้านมาช่วยจุนเจือครอบครัว ลูกต้องจ้างคนอื่นเลี้ยง หรือให้ญาติดูแล หรือต้องฝากเข้าโรงเรียนก่อนวัยเรียน การไปมาหาสู่กับญาติพี่น้องน้อยลง ความผูกพัน ความเอาใจใส่ซึ่งกันและกันภายในครอบครัวลดลง สิ่งแวดล้อมภายนอก คือ กลุ่มเพื่อนมีความสำคัญมากกว่าครอบครัว ถ้าได้ไปเข้ากลุ่มกับเพื่อนที่ไม่ดีเป็นคนเลวร้าย ปัญหาอื่น ๆ อาจตามมา เช่น ดัด การพนัน ยาเสพติด ช่องโจร สำส่อนทางเพศ ก่ออาชญากรรม เป็นต้น

สภาพที่เกิดขึ้นเช่นนี้สะท้อนให้เห็นถึง ความล้มเหลวของสถาบันครอบครัว ซึ่งสาเหตุสำคัญประการหนึ่ง คือ ความแตกแยกของพ่อแม่ในการครองชีวิตคู่ ความไม่สนใจ ใส่ใจดูแลลูก การทุ่มเทให้กับการทำมาหากิน หรือสิ่งอื่น ๆ มากกว่าลูก ปัจจัยเหล่านี้ ทำให้เด็กในครอบครัวรู้สึก

ขาดความมั่นคง ขาดความรักความอบอุ่นและขาดรูปแบบที่เหมาะสมที่จะยึดเป็นแนวทางได้ ทำให้เด็กมีโอกาสร่งต่อการเดินทางชีวิต (รุจา ภูไพบูลย์ อ้างถึงใน http://nenfe.nfe.go.th/elearning/courses/51/page/2_1_1_1_1.htm, 9 ตุลาคม 2552)

เด็กและเยาวชนในปัจจุบันต้องเผชิญกับสภาพความเปลี่ยนแปลงในหลากหลายด้านทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา เทคโนโลยีสมัยใหม่ ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของเด็กและเยาวชนรวมถึงคนในสังคมแห่งโลกของการเปลี่ยนแปลง

จากรายงานสถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชน ประเด็นเรื่องพฤติกรรมเสี่ยงของวัยรุ่น (http://www.surin.m-society.go.th/database/Center_Data/children_action.htm, 27 กรกฎาคม 2552) พบว่า พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ สังคม และจริยธรรมของเด็กอายุระหว่าง 10-18 ปี มีพัฒนาการทางด้านอารมณ์ จิตใจ สังคม และจริยธรรมต่ำใน 5 อันดับ คือ ความคิดสร้างสรรค์ การควบคุมอารมณ์ การวิเคราะห์ การตระหนักรู้ในตนเอง และการแก้ปัญหาที่อาจมีผลต่อการปรับตัวและความสำเร็จของบุคคลในอนาคต พฤติกรรมด้านจริยธรรม และด้านการประหยัดอดออมจะลดลงเมื่อมีอายุมากขึ้น เช่นเดียวกับพฤติกรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์และละเอียดรอบคอบ พบว่า เด็กที่มีอายุมากขึ้นจะมีพฤติกรรมทางลบสูง นอกจากนี้ยังพบว่า เด็กไทยมีแนวโน้มห่างเหินจากสถาบันศาสนามากขึ้น จากการสำรวจพบว่า เด็กวัยรุ่นร้อยละ 45 ไม่ทำบุญตักบาตร และร้อยละ 65 ไม่เคยไปฟังเทศน์เลยในรอบ 1 เดือน แต่กลับเลือกใช้ชีวิตตามห้างสรรพสินค้า ดูภาพยนตร์ คุยโทรศัพท์ ส่งข้อความทางมือถือ หรือเล่นอินเทอร์เน็ตเพื่อการพูดคุยและความบันเทิงมากกว่า ส่วนปัญหาการบริโภคของมีนเมาของเยาวชน พบว่า ปัจจุบันประเทศไทยมีอัตราการบริโภคสุราสูงเป็นอันดับ 5 และจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ในช่วงปี 2534-2536 วัยรุ่นโดยเฉพาะสตรีอายุ 15-19 ปี เป็นกลุ่มที่มีอัตราเพิ่มสูงสุด คือ เพิ่มขึ้นถึง 5.6 เท่า นอกจากนี้ยังพบสถานการณ์เด็กไทยกับเสรีภาพและการแสดงออกทางเพศ ซึ่งเป็นปัญหาที่จะรุนแรงขึ้นในทุกวันนี้ โดยข้อมูลจากสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ชี้ให้เห็นว่า ปัจจุบันวัยรุ่นไทยมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกที่อายุเฉลี่ยประมาณ 14-18 ปี และมีแนวโน้มว่าอายุเฉลี่ยของการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกจะน้อยลงเรื่อย ๆ เช่นเดียวกับที่ ภัคดี โพธิศิริ อธิบดินทรอนามย์ (2545) (อ้างถึงใน http://www.surin.m-society.go.th/database/Center_Data/children_action.htm, 27 กรกฎาคม 2552) กล่าวว่า วัยรุ่นชายเกือบทั้งหมดมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน ส่วนวัยรุ่นหญิงในเขตเมืองเกือบครึ่งหนึ่งมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน ซึ่งมากกว่าวัยรุ่นหญิงในชนบท โดยการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่นมักมีกับเพื่อนหรือคู่รักของตนมากกว่าการมีเพศสัมพันธ์กับหญิงขายบริการทางเพศ นอกจากนี้ยังพบว่า วัยรุ่นที่เคยมีเพศสัมพันธ์โดยใช้ถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกหรือครั้งสุดท้ายมีอัตราที่ค่อนข้างน้อย ซึ่งในกลุ่มนักเรียนที่มีเพศสัมพันธ์และมีการใช้ถุงยางอนามัยมี

ไม่เกินร้อยละ 60 ส่วนวัยรุ่นหญิงที่เข้ามารับการรักษาภาวะแทรกซ้อนจากการแท้งเองและทำแท้งในโรงพยาบาลของรัฐตลอดปี 2552 พบว่าร้อยละ 46.8 เป็นหญิงอายุต่ำกว่า 25 ปี และร้อยละ 30.0 เป็นวัยรุ่นอายุต่ำกว่า 20 ปี เช่นเดียวกับโครงการติดตามสภาวะการตั้งครรภ์และเยาวชนรายจังหวัด (Child Watch) ภาคกลาง ได้ดำเนินการติดตามสภาวะการตั้งครรภ์และเยาวชนภาคกลางทั้ง 12 จังหวัด ได้แก่ กาญจนบุรี ชัยนาท ประจวบคีรีขันธ์ พระนครศรีอยุธยา เพชรบุรี ราชบุรี ลพบุรี สมุทรสงคราม สระบุรี สิงห์บุรี สุพรรณบุรี และอ่างทอง พบว่า แนวโน้ม ทิศทาง และสภาวะการตั้งครรภ์และเยาวชนในระดับจังหวัดมีแนวโน้มแย่ลงทุกด้าน ดังนี้ 1) ด้านสุขภาพอนามัย พบว่า ร้อยละของทารกที่มีน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม มีแนวโน้มดีขึ้น แต่สภาวะการเฝ้าระวังการเจริญเติบโตของเด็กก่อนวัยเรียนและเด็กวัยเรียน รวมทั้งความเสี่ยงด้านสุขภาพของเด็กและสุขภาพจิต โดยเฉพาะเรื่องความอ้วนและความเครียดมีแนวโน้มแย่ลง 2) ด้านการศึกษา พบว่า โอกาสทางการศึกษาของเด็กลดลง ความพร้อมของจำนวนครูที่เหมาะสมกับการจัดการศึกษาทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาไม่เพียงพอ การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอยู่ในระดับต่ำ สภาวะเสี่ยงของเด็กในระบบซึ่งพิจารณาจากการโดดเรียนเป็นประจำมีมากขึ้น ในทางตรงกันข้ามร้อยละของนักเรียนที่ชอบไปโรงเรียนและรู้สึกปลอดภัยเวลาไปโรงเรียนมีน้อย และ 3) ด้านสังคม พบว่า เด็กระดับประถมศึกษาใช้อัตราการไม่ได้อยู่กับพ่อแม่เพิ่มมากขึ้น อัตราการหย่าร้างเพิ่มขึ้น และอัตราเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่า 19 ปี ต่อประชากรแสนคนมาทำคลอดเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าในพื้นที่ที่มีพื้นที่เสี่ยงมากกว่าพื้นที่ดี การมีโอกาสเข้าไปเล่นเกมส่ในร้านอินเทอร์เน็ตได้ง่ายมาก อัตราเด็กที่กระทำความผิดที่ได้รับการส่งต่อเข้าสถานพินิจเพิ่มมากขึ้นและอัตราการขอเข้ารับการบำบัดยาเสพติดก็เพิ่มมากขึ้นเช่นกัน (http://elibrary.trf.or.th/project_content.asp?PJID-RDG5040009, 27 กรกฎาคม 2552) เช่นเดียวกับที่ ดร.อมรวิรัช นาคทรพรพ ผู้อำนวยการสถาบันรามจิตติ (อ้างถึงใน <http://www2.numia.com/tag>, 27 กรกฎาคม 2552) กล่าวว่า ในรอบปี 2550-2551 ที่ผ่านมามา สถานการณ์ที่น่าจับตามองมากที่สุดคือ ปัญหาแม่วัยรุ่น โดยสถิติหญิงอายุต่ำกว่า 19 ปี ที่มาทำคลอดเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 2548-2551 ซึ่งโครงการ Child Watch ได้ประมาณการว่าจะมีหญิงวัยรุ่นมาทำคลอดราว 77,092 คน เพิ่มขึ้นจากปี 2550 ที่มีเพียง 68,385 คน สถานการณ์ดังกล่าวจะก่อให้เกิดปัญหาตามมาอีกมาก เช่น ความไม่พร้อมที่จะเลี้ยงดูลูก ซึ่งตรงกับข้อมูลจากรายงานสถานการณ์เด็กและเยาวชน ประจำปี 2548-2550 ได้ชี้ให้เห็นถึงสถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชนซึ่งสามารถสรุปและแยกออกเป็นด้าน ๆ ได้ ดังนี้

1. ด้านสุขภาพอนามัย พบว่า โดยภาพรวมดีขึ้น พิจารณาจากอัตราการเกิดและมีชีวิตรอดของทารกสูงขึ้น ทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม มีจำนวนลดลง เป็นต้น ในเด็กปฐมวัย พฤติกรรมของพ่อแม่ มีผลโดยตรงต่อสภาวะสุขภาพอนามัยของเด็ก เช่น การให้ทารก

บริโภคนมของมารดามีจำนวนน้อยมาก เด็กเล็กที่ยังแปรงฟันเองไม่ได้มีภาวะฟันผุสูง เป็นต้น และเด็กไทยทุกวัยทั้งในเมืองและชนบทมีภาวะโภชนาการเกินหรือโรคอ้วนสูงขึ้น เนื่องจากการบริโภคอาหารประเภทแป้ง ไขมัน และน้ำตาลมาก แต่มีการออกกำลังกายน้อย

2. ด้านพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ พบว่า เด็กวัยรุ่นมีพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ใช้ถุงยางอนามัย ซึ่งชี้ให้เห็นแนวโน้มในการติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์ การตั้งครรถ์ก่อนวัยอันควร รวมทั้งยังมีแนวโน้มในการใช้สารเสพติดเพิ่มขึ้น และเยาวชนยังเป็นกลุ่มผู้สูบบุหรี่หน้าใหม่ ซึ่งจะนำไปสู่การมีโอกาสใช้สารเสพติดประเภทอื่นเพิ่มขึ้น

3. ด้านการเลี้ยงดูของครอบครัว พบว่า ครอบครัวไทยส่วนใหญ่ยังไม่ให้ความสำคัญกับการเลี้ยงดูเด็กและวัยรุ่นแบบการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี หากเน้นความสัมพันธ์แบบควบคุมแต่ไม่แสดงความรักและเอาใจใส่

4. ด้านการศึกษา พบว่า ในกลุ่มเด็กปฐมวัยมีเด็กก่อนวัยเรียนเพียง 3 ใน 4 เท่านั้น ที่ได้เข้ารับการศึกษาก่อนเพื่อการจัดเตรียมความพร้อม ซึ่งคุณภาพของศูนย์เด็กเล็กทั่วประเทศยังคงต้องปรับปรุง ในกลุ่มเด็กวัยเรียน พบว่า สถานศึกษาระดับพื้นฐานร้อยละ 65 ไม่ได้มาตรฐาน โดยเฉพาะสถานศึกษาขนาดเล็กในชนบท ซึ่งเป็นสถานศึกษาของรัฐ ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษายังมีค่าเฉลี่ยไม่ถึงร้อยละ 50 ในเกือบทุกวิชา และความยากจนยังคงเป็นสาเหตุสำคัญของการขาดโอกาสทางการศึกษาและการออกจากโรงเรียนของเด็ก ในขณะที่ยังไม่จบการศึกษา แต่การศึกษาพิเศษสำหรับเด็กพิการรวมทั้งเด็กที่มีความสามารถพิเศษมีการขยายตัวมากขึ้น

5. ด้านนันทนาการ พบว่า เด็กและเยาวชนไทยส่วนใหญ่ใช้เวลาว่างไปกับการดูโทรทัศน์ วิดีโอ ดิจิทัล ฟังวิทยุ อ่านหนังสือ และเล่นคอมพิวเตอร์ มากกว่าการเล่นกีฬาหรือการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ทำให้ไม่มีการพัฒนาทักษะด้านการเคลื่อนไหว รวมทั้งขาดทักษะทางสังคมอย่างเหมาะสม อีกทั้งทางรายการตามสื่อต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นรายการเพื่อความบันเทิงมากกว่ารายการเพื่อการศึกษาตลอดจนพื้นที่สาธารณะเพื่อการนันทนาการก็มีน้อยกว่าพื้นที่เชิงร่มอย่างเห็นได้ชัด

6. ด้านครอบครัว พบว่า ครอบครัวไทยร้อยละ 30 เป็นครอบครัวเดี่ยว (พ่อ แม่ ลูก) มีการหย่าร้างสูง เด็กและเยาวชนเผชิญกับความรุนแรงในครอบครัวมากขึ้น เช่น การถูกทำร้าย ล่วงละเมิดทางเพศ ซึ่งเด็กและเยาวชนที่ยากจนส่วนใหญ่ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่

7. ด้านค่านิยม วัฒนธรรม จริยธรรมและศาสนา พบว่า เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมบริโภคสูง ขาดวินัยในการใช้เงิน มีความเสี่ยงทางพฤติกรรมทางเพศ พ่อแม่ไม่มีเวลา

ให้ลูกทำให้มีความสัมพันธ์ที่ห่างเหิน เด็กและเยาวชนขาดแบบอย่างที่มีคุณธรรม จริยธรรม และการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรมมีน้อย

8. ด้านเศรษฐกิจและการมีงานทำ พบว่า เด็กและเยาวชนมีความต้องการทำงานพิเศษเพื่อหารายได้และประสบการณ์ โดยเฉพาะในช่วงปิดภาคการศึกษา ตลอดจนเด็กและเยาวชนที่ขาดงานมักจำเป็นต้องทำงานหารายได้เพื่อเลี้ยงดูครอบครัว

9. ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน พบว่า อุบัติเหตุและความรุนแรงเป็นสาเหตุนำของการเสียชีวิตในเด็กและเยาวชนไทย การจมน้ำเป็นสาเหตุนำของการเสียชีวิตในเด็กอายุ 0-11 ปี และอุบัติเหตุจากรถเป็นสาเหตุนำของการเสียชีวิตของเด็กอายุ 12-17 ปี นอกจากนี้ยังพบว่า มีความรุนแรงเกิดขึ้นใน โรงเรียน ได้แก่ การทะเลาะวิวาท การรังแกกันของเด็กนักเรียน การล้อเลียนเพื่อน และการถูกเหยียดหยามทางเชื้อชาติ เป็นต้น

10. ด้านการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน พบว่า เด็กและเยาวชนทำงานอาสาสมัครในพื้นที่มากขึ้นและเข้าไปมีส่วนร่วมทั้งในระดับชาติและนานาชาติ อาทิ การมีส่วนร่วมในการเสนอรายงานด้วยวาจาตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก การมีโอกาสเข้าร่วมโครงการต่าง ๆ ที่หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนดำเนินการ เช่น โครงการ To Be Number One โครงการจัดตั้งสภาเด็กและเยาวชน นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการรวมกลุ่มของเด็กและเยาวชนในโครงการต่าง ๆ กระจายอยู่ทั่วประเทศ

11. ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็ก เยาวชน และครอบครัว ประเทศไทยได้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับหลักการในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กอย่างต่อเนื่อง และมีการประกาศใช้หลายฉบับ นับว่าเป็นความก้าวหน้าอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ยังคงมีกฎหมายอีกหลายฉบับที่ต้องปรับปรุงเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดที่เด็กและเยาวชนพึงได้รับต่อไป

12. เด็กและเยาวชนกับสื่อ พบว่า เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่บริโภคสื่อเพื่อความบันเทิงเป็นหลัก พร้อมทั้งบริโภคความรุนแรงและภาพลามกในสื่อต่าง ๆ มากขึ้น ทั้งนี้ มีการแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากเด็กและเยาวชนผ่านทางเว็บไซต์ จึงจำเป็นต้องมีมาตรการแก้ไขอย่างเร่งด่วนต่อไป

13. เด็กและเยาวชนกลุ่มพิเศษ พบว่า เด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมทางเพศมีมากขึ้น ซึ่งอายุระหว่าง 7-9 ปี เป็นวัยที่ถูกกระทำมากที่สุดโดยส่วนใหญ่ถูกกระทำจากบุคคลที่ใกล้ชิด เด็กที่ขายบริการทางเพศด้วยความสมัครใจมีอายุน้อยลง ความยากจนเป็นสาเหตุหลักที่ผลักดันให้เด็กและเยาวชนเข้าสู่ตลาดแรงงาน ซึ่งส่วนใหญ่จะทำงานอยู่ตามสถานประกอบการที่ผิดกฎหมาย หรือทำงานเหม่าช่วงเพิ่มมากขึ้น เด็กกำพร้า เด็กถูกทอดทิ้ง และเด็กยากจนยังมีสูง เด็กเร่ร่อนและเด็กไร้สัญชาติยังขาดการดูแลเอาใจใส่ รวมทั้งยังมีโอกาสน้อยในการได้รับสิทธิและการเข้าถึงบริการอย่าง

เหมาะสม เด็กที่กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคดีเกี่ยวกับทรัพย์สิน โดยเพื่อนจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเด็กและการกระทำความผิดของเด็ก

นอกจากนี้ยังพบว่า เยาวชนมีอัตราการดื่มแอลกอฮอล์สูงเป็นอันดับสองรองจากวัยทำงาน ซึ่งเด็กหญิงมีสถิติการดื่มมากขึ้น (รายงานสถานการณ์เด็กและเยาวชน ประจำปี 2548-2550, สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, หน้า 1-8)

ครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูลูก (อัจฉรา สุขารมณ์ 2544: 36-40) ดังนี้

1. บทบาทด้านการอบรมเลี้ยงดูลูก การเลี้ยงดูลูกนับได้ว่าเป็นบทบาทสำคัญของพ่อแม่ ทั้งนี้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของครอบครัว คู่สมรสจำเป็นต้องแยกครอบครัวมาอยู่ตามลำพัง พ่อและแม่จึงจำเป็นต้องช่วยกันเลี้ยงดูลูก ไม่ใช่หน้าที่เฉพาะของใครคนใดคนหนึ่ง อีกทั้งสถานะเศรษฐกิจในปัจจุบันทำให้แม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน บทบาทของแม่ในการเลี้ยงดูลูกอย่างใกล้ชิดจึงลดลงไป บทบาทใหม่ของพ่อที่อาจพบมากขึ้น คือ ต้องอบรมเลี้ยงดูลูกมากขึ้น พ่อและแม่มีบทบาทในการเลี้ยงดูลูกทดเต็มกัน ในการอบรมเลี้ยงดูลูกให้ประพฤติตนเป็นคนดีที่สังคมยอมรับ ช่วยสนับสนุนให้ลูกสนใจเลือกอาชีพนับตั้งแต่เลือกในการศึกษาเล่าเรียนเพื่อเตรียมตัวที่จะใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างดีและมีความสุข เด็กจึงควรได้รับการส่งเสริมทั้งด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ และจิตใจ ด้านร่างกายรู้จักเลือกอาหารที่ถูกต้องเหมาะสม สามารถปฏิบัติตนยามเจ็บไข้ได้ป่วยอย่างถูกต้อง ส่วนด้านจิตใจให้ความสนใจรับฟังความคิดเห็นของลูก สนใจพฤติกรรมของลูกและยอมรับสภาพอารมณ์ และเป็นที่ยึดพิงทางด้านจิตใจของลูก

2. บทบาทด้านการเป็นตัวอย่างให้กับลูก พ่อและแม่มีความสำคัญเพราะเป็นตัวอย่างที่น่าศรัทธาของลูก บุคลิกลักษณะของคนเราส่วนมากไม่ได้รับการถ่ายทอดจากพ่อแม่โดยตรง แต่เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ เมื่อเด็กเจริญเติบโต เด็กเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมรอบด้าน การเรียนรู้ส่วนหนึ่งเกิดจากการเลียนแบบตัวแบบที่มีความหมาย ความสำคัญ และน่าเลียนแบบที่สุด ก็คือ พ่อและแม่นั่นเอง เด็กที่มีอายุประมาณ 2-6 ปี เรียนรู้ที่จะเลียนแบบตามเพศของตน โดยเด็กชายเลียนแบบพ่อ เด็กหญิงเลียนแบบแม่ ส่วนลักษณะต่าง ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับความเป็นชายหญิง เช่น ความใจร้อน ความมั่งคั่ง เด็กอาจเลียนแบบจากพ่อหรือแม่ก็ได้

3. บทบาทด้านการแก้ปัญหา พ่อและแม่มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือลูกแก้ปัญหาต่าง ๆ ทั่วไปในชีวิตประจำวันของลูก ช่วยวางแผน เป็นที่ปรึกษา รวมทั้งช่วยคลี่คลายความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว เด็กต้องการความช่วยเหลือเวลาที่เขาเดือดร้อน ต้องการกำลังใจ ความเมตตากรุณา ความเข้าใจและเห็นใจเมื่อประสบปัญหา ต้องการความรักและการปลอบใจเมื่อประสบกับความทุกข์ร้อน พ่อและแม่จึงควรช่วยเหลือลูกในการแก้ปัญหาต่าง ๆ อาจลดโดยส่งเสริมให้ลูก

แก้ปัญหาด้วยตนเองแต่ไม่ช่วยเหลือลูกโดยตรง เช่น ให้กำลังใจแก่ลูกและช่วยเหลือในจังหวะที่เหมาะสมอย่างมีเหตุผล

4. บทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัว ถึงแม้ว่าในปัจจุบันภาวะสังคมเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป โดยที่แม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน แต่บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของพ่อต่อครอบครัวก็มิได้ลดลง พ่อยังคงมีบทบาทเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวเช่นเดิม เพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัวให้มีฐานะมั่นคง

5. บทบาทด้านสันตนาการ พ่อและแม่มีบทบาทในการชักนำลูกให้รู้จักสังคมภายนอกบ้าน พาลูกไปเที่ยวไปรู้จักสถานที่ต่าง ๆ เช่น สวนสัตว์ ชนบท เป็นต้น ลูกที่เป็นวัยรุ่นมักจะมีความสุขกับการคบหาสมาคมกับเพื่อน ๆ มากกว่าที่จะใกล้ชิดกับพ่อแม่ ส่วนพ่อแม่ก็จะมีเวลาว่างไม่เพียงพอเนื่องจากภาระอย่างอื่นหลายด้าน สมาชิกในครอบครัวจึงห่างเหินกัน โอกาสที่จะพักผ่อนหย่อนใจร่วมกันก็มีน้อยลง ในการที่จะให้สมาชิกในครอบครัวมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันนั้น ควรมีการพักผ่อนหย่อนใจร่วมกันหรือทำกิจกรรมสันตนาการร่วมกัน เช่น จัดสถานที่ภายในบ้าน เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวได้ร่วมกิจกรรมกันหรือให้เพื่อนของลูกได้ร่วมกิจกรรมกับลูก พ่อและแม่ควรรักษาสมรรถภาพร่างกายให้ได้อยู่เสมอเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมกับลูก วางแผนให้สมาชิกในครอบครัวได้ร่วมกันสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้ลูกใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ สนใจการใช้เวลาว่างของลูก พร้อมทั้งแนะนำให้ลูกรู้จักใช้เวลาว่างให้ถูกต้องเพื่อสร้างสรรค์ตนเอง นอกจากนี้ ถ้าเปิดโอกาสให้ลูกได้ร่วมกิจกรรมกับเพื่อนจะทำให้ลูกมีประสบการณ์ ซึ่งก่อให้เกิดการเรียนรู้โดยมีผู้ใหญ่คอยช่วยเหลือแนะนำและให้โอกาสในการตัดสินใจให้เป็นผู้รับผิดชอบ จะช่วยสร้างลูกให้รู้จักมองการณ์ไกลและมีค่านิยมที่ถูกต้อง สร้างสรรค์สังคมเป็นอย่างดี

จากสถานการณ์เด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงที่สูงขึ้น และครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูลูกให้มีความสมบูรณ์ทั้งทางกายและทางจิตใจ ครอบครัวจึงมีความสำคัญในการเฝ้าระวังดูแลและป้องกันเด็กและเยาวชนให้รอดพ้นจากพฤติกรรมเสี่ยงเหล่านั้น

ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะศึกษา “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน” ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม สาเหตุที่สนใจศึกษาในจังหวัดนครปฐม เพราะเป็นจังหวัดที่ติดกับกรุงเทพมหานคร มีความเจริญทางด้านวัตถุและเทคโนโลยีข่าวสารในด้านต่าง ๆ ใกล้เคียงกับกรุงเทพมหานคร และมีสถิติคดีที่เด็กและเยาวชนถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครปฐม ในปี 2552-2554 ที่เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ ซึ่งผลการศึกษาวิจัยสามารถใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การพัฒนา การป้องกันและแก้ไขปัญหา และกำหนดนโยบายด้านครอบครัวและสังคมต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน

2.2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน

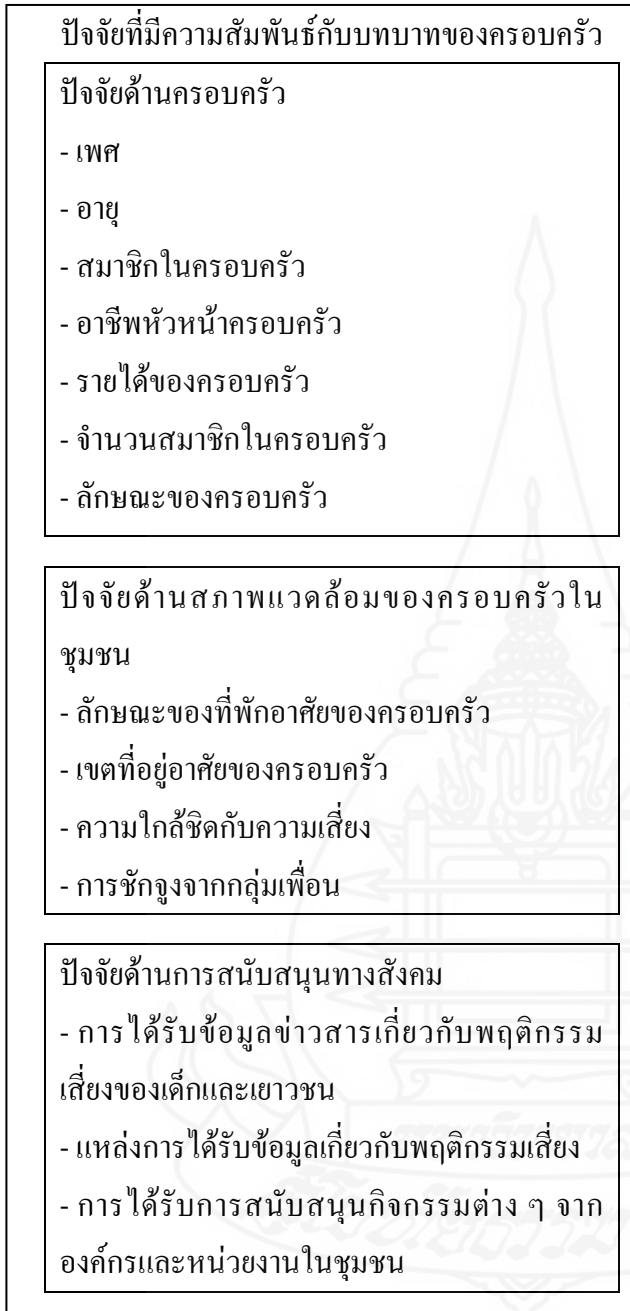
3. กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเด็กและเยาวชน แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงในวัยรุ่น สถานการณ์เด็กและเยาวชน แนวคิดเกี่ยวกับการเฝ้าระวังทางสังคม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดจากปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวเป็น 3 ด้าน คือ ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน และปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม และแบ่งบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว และด้านการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกครอบครัว ดังแสดงในภาพที่

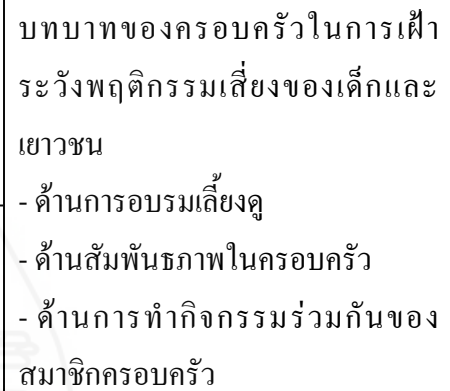
1.1

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. สมมติฐานการวิจัย

4.1 ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ เพศ อายุ สมาชิกในครอบครัว อาชีพหัวหน้าครอบครัว รายได้ของครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัว และลักษณะของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน

4.2 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ ลักษณะของที่พักอาศัยของครอบครัว เขตที่อยู่อาศัยของครอบครัว ความใกล้ชิดกับความเสี่ยง และการชักจูงจากกลุ่มเพื่อน มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน

4.3 ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน แหล่งการได้รับข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยง และการได้รับการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ จากองค์กรและหน่วยงานในชุมชน มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน

5. ขอบเขตการวิจัย

5.1 ขอบเขตด้านประชากร ประชากรคือ บิดาหรือมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวที่มีเด็กและเยาวชน อายุระหว่าง 13-19 ปี อาศัยอยู่ร่วมกันในครอบครัวและเป็นครอบครัวที่มีทะเบียนบ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม จำนวน 17,653 ครอบครัว ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 377 ครอบครัว โดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ

5.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ประกอบด้วย

- ตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัว ด้านครอบครัว ได้แก่ เพศ อายุ สมาชิกในครอบครัว อาชีพหัวหน้าครอบครัว รายได้ของครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัว และลักษณะของครอบครัว ด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน ได้แก่ ลักษณะของที่พักอาศัยของครอบครัว เขตที่อยู่อาศัยของครอบครัว ความใกล้ชิดกับความเสี่ยง และการชักจูงจากกลุ่มเพื่อน และด้านการสนับสนุนทางสังคม ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน แหล่งการได้รับข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยง และการได้รับการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ จากองค์กรและหน่วยงานในชุมชน

- ตัวแปรตาม คือ บทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ได้แก่ ด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว และด้านการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกครอบครัว

5.3 ขอบเขตด้านเวลา ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคม 2554

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 การเฝ้าระวัง หมายถึง การติดตามความเคลื่อนไหว เพื่อนำไปสู่การป้องกันเมื่อยังไม่พบปัญหาใด ๆ เกิดขึ้น

6.2 พฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน หมายถึง พฤติกรรมที่นำมาหรือเป็นสาเหตุให้เกิดความเสี่ยงในการดำเนินชีวิต ซึ่งอาจทำให้ร่างกายเป็นอันตราย ขาดโอกาสที่จะพัฒนาได้ตามปกติ หรือเสียชีวิต ได้แก่ พฤติกรรมเสี่ยงต่ออุบัติเหตุ พฤติกรรมความรุนแรง ภาวะซึมเศร้าและการฆ่าตัวตาย การใช้จ่ายผิด พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศสัมพันธ์

6.3 การเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน หมายถึง การติดตามความเคลื่อนไหวเพื่อป้องกันพฤติกรรมที่นำมาหรือเป็นสาเหตุให้เกิดความเสี่ยงต่อการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชน

6.4 เด็ก หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ (พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.2550)

6.5 เยาวชน หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุตั้งแต่สิบแปดปีบริบูรณ์ถึงยี่สิบห้าปีบริบูรณ์ (พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.2550)

6.6 ครอบครัว หมายถึง บิดา มารดา หรือผู้ปกครองที่มีบทบาทสำคัญในการดูแลเด็กหรือเยาวชนอายุระหว่าง 13-19 ปี ที่อาศัยอยู่ร่วมกัน และเป็นครอบครัวที่อาศัยในเขตอำเภอเมืองจังหวัดนครปฐม

6.7 บทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน หมายถึง การแสดงออกของครอบครัว ที่มุ่งให้เกิดผลในการป้องกันหรือลดการเกิดพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน โดยใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่งหรือหลายวิธี ประกอบด้วยบทบาทดังต่อไปนี้

6.7.1 บทบาทของครอบครัวด้านการอบรมเลี้ยงดู หมายถึง บทบาทของบิดามารดาในการสั่งสอน อบรม แนะนำ ชี้แจง ฝึกทักษะ การสร้างความตระหนักให้เห็นโทษและประโยชน์ การควบคุมตนเอง การสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีเกี่ยวกับประเด็นทัศนคติของการเรียนรู้ที่ถูกต้อง การดูแลเอาใจใส่ ให้อาหาร ไร่ และ การลงโทษในเรื่องต่าง ๆ

6.7.2 บทบาทของครอบครัวด้านสัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง บทบาทของสมาชิกในครอบครัว ในการแสดงความรักใคร่ปรองดอง มีความคิดเห็นและการกระทำสอดคล้องกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน หรือมีความคิดและการกระทำที่ขัดแย้งกัน ปฏิบัติต่อกันในลักษณะของความห่างเหิน ทะเลาะวิวาท แสดงพฤติกรรมที่มีความรุนแรงต่อกัน

6.7.3 บทบาทของครอบครัวด้านการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกครอบครัว หมายถึง บทบาทของสมาชิกในครอบครัวในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ได้แก่ การรับประทานอาหาร การท่องเที่ยว การซื้อของ การทำงานอดิเรก การทำความสะอาดบ้าน การออกกำลังกาย

6.8 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน หมายถึง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ใน 3 ด้าน ได้แก่

6.8.1 ปัจจัยด้านครอบครัว หมายถึง เพศ อายุ สมาชิกในครอบครัว อาชีพหัวหน้าครอบครัว รายได้ของครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัว และลักษณะของครอบครัว

6.8.2 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน หมายถึง ลักษณะของที่พักอาศัยของครอบครัว เขตที่อยู่อาศัยของครอบครัว ความใกล้ชิดความเสี่ยง และการชักจูงของกลุ่มเพื่อน

6.8.3 ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม หมายถึง การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน แหล่งการได้รับข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยง และการได้รับการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ จากองค์กรและหน่วยงานในชุมชน

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน

7.2 เป็นแนวทางสำหรับสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ (สท.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในการกำหนดนโยบายด้านเด็กและเยาวชน

7.3 เป็นแนวทางสำหรับพ่อแม่ผู้ปกครอง ในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน

7.4 เป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจ ในการศึกษาวิจัยประเด็นเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน บทบาทของครอบครัว และการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยง

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน” ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย

1. แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว
2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเด็กและเยาวชน
3. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงในเด็กและเยาวชน
4. สถานการณ์เด็กและเยาวชน ปี 2549-2551
5. แนวคิดเกี่ยวกับการเฝ้าระวังทางสังคม
6. แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันปัญหาในเด็กและเยาวชน
7. สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนในจังหวัดนครปฐม
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว

ครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นของสมาชิกในครอบครัว สมาชิกทุกคนมีความเกี่ยวข้องกัน พ่อแม่มีบทบาทในการดูแลลูก ให้ความรัก ประสพการณ์ต่าง ๆ มากมาย ครอบครัวจึงมีอิทธิพลต่อเด็ก ทั้งในแง่ของการถ่ายทอดค่านิยม ทศนคติ บุคลิกภาพ และพฤติกรรม ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับครอบครัว ทั้งในด้านความหมาย ความสำคัญ โครงสร้าง ลักษณะของครอบครัว ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูบุตรในครอบครัว และบทบาทหน้าที่ของครอบครัว มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ความหมายของครอบครัว

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับ พ.ศ.2542 ให้ความหมายครอบครัวว่า สถาบันพื้นฐานของสังคมประกอบด้วย สามี ภรรยา และหมายรวมรวมถึงลูกด้วย

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (2547: 3) ได้ให้ความหมายครอบครัวว่า ครอบครัว หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันและใช้ชีวิตร่วมกัน ทำหน้าที่เป็นสถาบันหลัก เป็นแกนกลางของสังคมที่เป็นรากฐานสำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิต ครอบครัวมีหลากหลาย

หลายรูปแบบและหลายลักษณะ นอกเหนือจากครอบครัวที่ครบถ้วนทั้งบิดา มารดา และบุตร

รุจา ภูโพนบูลย์ (อ้างถึงใน http://nenfe.nfe.go.th/elearning/courses/51/page/2_1_1_1_1.htm, 9 ตุลาคม 2552) ได้ให้ความหมายครอบครัวว่า ครอบครัว หมายถึง การอยู่ร่วมกันของกลุ่มบุคคลที่เป็นสมาชิก ซึ่งมีความสัมพันธ์กัน ผูกพันกัน เช่น ความสัมพันธ์ทางสายเลือด หรือการรับเป็นบุตรบุญธรรม สมาชิกที่มีความสัมพันธ์กัน และมีบทบาทและหน้าที่แตกต่างกัน เช่น เป็นบิดา เป็นมารดา เป็นสามีหรือภรรยาหรือเป็นบุตร ฯลฯ

สารภี พลศักดิ์ (อ้างถึงใน <http://www.kr.ac.th/ebbo/sarapee/b2.htm>, 9 ตุลาคม 2552) ได้ให้ความหมายครอบครัวว่า ครอบครัว หมายถึง องค์กรที่มีขนาดเล็กที่สุดในสังคม ประกอบด้วยบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันทางสายโลหิตหรือทางกฎหมาย โดยการสมรสหรือการรับรองบุตรบุญธรรม ซึ่งได้แก่ พ่อ แม่ บุตร และญาติพี่น้อง

ภิญโญ ทองดี (อ้างถึงใน <http://www.human.cmu.ac.th/~hc/ebook/006103/lesson1/05.htm>, 9 ตุลาคม 2552) ได้ให้ความหมายครอบครัวว่า ครอบครัว หมายถึง กลุ่มคนตั้งแต่สองคนที่มาแต่งงานกัน หรือมีความสัมพันธ์ฉันท์สามี-ภรรยา อาศัยอยู่ร่วมกันในสถานที่เดียวกัน อาจจะมีหรือไม่มีการสืบสายโลหิตหรืออาจจะเลี้ยงดูผู้อื่น โดยการรับมาอุปการะ อีกทั้งยังอาจมีญาติพี่น้องหรือผู้อื่นมาอาศัยอยู่ด้วยในสถานที่เดียวกัน

ชัชชนะ รุ่งปัจฉิม (2547: 52) ได้ให้ความหมายครอบครัวว่า ครอบครัว หมายถึง หน่วยทางสังคมที่เป็นที่อยู่ร่วมกันของบุคคลที่มีความผูกพันกัน โดยสายโลหิตหรือการแต่งงาน มีการพึ่งพาอาศัยกันทั้งทางสังคมและทางเศรษฐกิจ และสมาชิกในครอบครัวต่างก็มีบทบาทหน้าที่ต่อกันตามแบบแผนที่กำหนดไว้

สมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย (2524: 86-87) อ้างใน ชัชชนะ รุ่งปัจฉิม (2547: 65-66) ได้ให้ความหมายครอบครัวในแง่วิชาการต่าง ๆ แตกต่างกันไป ดังนี้

- ในแง่ชีววิทยา ครอบครัวหมายถึงกลุ่มคนที่เกี่ยวพันกันทางสายโลหิต เช่น สามี ภรรยา มีบุตร บุตรเกิดจากอสุจิของบิดาผสมกับไข่สุกของมารดา ฉะนั้น บิดามารดากับบุตรจึงเกี่ยวพันกันทางสายโลหิต แล้วแต่โครโมโซมและยีนที่บุตรได้รับมาจากทั้งบิดาและมารดา

- ในแง่กฎหมาย ชายหญิงที่จดทะเบียนสมรสกัน มีบุตร คนเหล่านี้เป็นครอบครัวเดียวกันตามกฎหมาย บิดามารดาและบุตรมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติต่อกันตามกฎหมาย บุตรมีสิทธิได้รับมรดกจากบิดามารดา ถ้าไม่มีบุตร ผู้สืบสายโลหิตขึ้นไปหรือลงมาโดยตรง หรือที่จดทะเบียนเป็นบุตรบุญธรรม ก็นับว่าเป็นครอบครัวเดียวกันตามกฎหมาย

- ในแง่เศรษฐกิจ ครอบครัวคือคนที่ใช้จ่ายร่วมกัน จากเงินงบประมาณเดียวกัน ที่ทำการสมรสแล้วแยกบ้านไปอยู่ต่างหาก แต่มีพันธะทางศีลธรรมที่จะเลี้ยงน้อง คือต้องส่งเสียให้เงินน้องเล่าเรียน เช่นนี้นับว่าใช้จ่ายจากงบเดียวกัน และเป็นครอบครัวเดียวกัน

- ในแง่สังคม ครอบครัวคือกลุ่มคนที่รวมอยู่ในบ้านเดียวกัน อาจเกี่ยวหรือไม่เกี่ยวพันทางสายโลหิตหรือทางกฎหมาย แต่มีปฏิริยาสัมพันธ์กัน ให้ความรักและความเอาใจใส่ต่อกัน มีความปรารถนาดีต่อกัน เช่น ลูกของลูกจ้างอยู่ในบ้านเดียวกัน เจ้าของบ้านเลี้ยงดูให้ความเอาใจใส่ความรัก ถิ่นับว่าเด็กนั้นเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวในแง่สังคม ความสัมพันธ์นั้นอาจจะแน่นแฟ้นมั่นคง หรือไม่กระชับ ต้นคลอนหรือร้าวราน แต่ยังไม่ถึงแตกแยก ก็ยังนับเป็นครอบครัวอยู่

สรุปได้ว่า ครอบครัว หมายถึง กลุ่มคนมากกว่า 1 คนขึ้นไป ที่มีความผูกพันกันสัมพันธ์กันทางสายโลหิตหรือทางกฎหมาย

1.2 ความสำคัญของครอบครัว

ภิญโญ ทองดี (อ้างถึงใน <http://www.human.cmu.ac.th/~hc/ebook/006103/lesson1/05.htm>, 9 ตุลาคม 2552) ได้อธิบายถึงความสำคัญของครอบครัว ดังนี้

1. ครอบครัวเป็นเข้าหลอมทางบุคลิกภาพและคุณลักษณะของสมาชิก การมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างสมาชิกในครัวเรือนเดียวกัน มีการถ่ายโอนค่านิยม ความรู้สึกนึกคิด ทศนคติ ความเชื่อ ความศรัทธา และวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตจากสมาชิกคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่ง ตลอดจนมีการพักผ่อน สันทนาการ และการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน บรรยากาศ และวิธีการอบรมเลี้ยงดู การอบรมสั่งสอน การเป็นพ่อแบบ-แม่แบบ ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งโดยที่รู้ตัวหรือไม่รู้ตัว สิ่งแวดล้อมภายในครอบครัวไม่ว่าจะเป็นทางบวกหรือทางลบ ได้ค่อย ๆ หล่อหลอมพื้นฐานทางบุคลิกภาพและคุณลักษณะทางด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ และจิตใจของสมาชิกในครอบครัวในรูปแบบต่าง ๆ มีผลโดยตรงต่อการแสดงบทบาททางสังคมของสมาชิกในสถาบันอื่นต่อไป

2. ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานทางการศึกษาทางสังคม ครอบครัวเป็นแหล่งถ่ายทอดองค์ความรู้ ฝึกฝนและอบรมให้สมาชิกได้เรียนรู้ระเบียบสังคมหรือการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ทั้งอย่างเป็นทางการ (Formal) และไม่เป็นทางการ (Informal)

3. ครอบครัวสร้างคุณภาพชีวิต คุณลักษณะต่าง ๆ ที่บ่งชี้ถึงลักษณะของชีวิตที่มีคุณภาพข้างต้นนี้ ครอบครัวจะเป็นสถาบันที่จะเอื้ออำนวยให้เกิดขึ้นกับชีวิตของสมาชิกในครอบครัวได้

4. ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานในการพัฒนาสังคม สถาบันที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาสังคมและชุมชน เช่นเดียวกับสถาบันทางสังคมอื่น ๆ วัฏจักรของการเกิด การเติบโต

โตเข้าสู่วัยเรียน วัยทำงาน วัยแต่งงาน วัยเลี้ยงดูลูกของตนเอง วัยดูแลพ่อแม่เมื่อแก่ชราลง สอนและฝึกให้ทุกคนต้องมีบทบาทหน้าที่ในฐานะต่าง ๆ ในครอบครัว หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การเข้าไปมีบทบาท ภาระหน้าที่ และมีความรับผิดชอบในฐานะสมาชิกของชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ

5. ครอบครัวเป็นหน่วยวางรากฐานการปกครองในระดับต่าง ๆ ครอบครัวทำหน้าที่ปฐมนิเทศที่สำคัญที่สุดคือ การให้กำเนิดเด็ก ให้การเลี้ยงดูผู้เยาว์ ให้การศึกษา สร้างคนให้รู้จักระเบียบสังคม ถ่ายทอดวัฒนธรรมให้คนรุ่นหลังรับไว้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพสังคมของชนกลุ่มนั้น เด็กที่เกิดและเจริญเติบโตจากครอบครัวแบบใด ย่อมได้รับการถ่ายทอดแนวความคิด เจตคติและพฤติกรรมต่าง ๆ ตีความจากครอบครัวเดิมไม่มากก็น้อย และนำไปใช้ปฏิบัติในสังคมที่เขาอยู่อาศัย

ชุมชน รุ่งปัจฉิม (2547: 69-70) ได้อธิบายถึงความสำคัญของครอบครัว โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน

1. ความสำคัญของครอบครัวที่มีต่อบุคคล ครอบครัวมีความสำคัญต่อบุคคล ในฐานะที่เป็นกลุ่มทางสังคมกลุ่มแรกที่บุคคลแต่ละคนเป็นสมาชิก เป็นที่ที่สมาชิกแต่ละคนมีความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างใกล้ชิดและยั่งยืน ครอบครัวมีฐานะเป็นสื่อกลางที่เชื่อมบุคคลเข้ากับสังคม นับตั้งแต่บุคคลเกิดจนกระทั่งตาย และทำหน้าที่ถ่ายทอดแบบแผนทางวัฒนธรรมให้กับสมาชิกรุ่นใหม่ ครอบครัวเป็นสถาบันที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ซึ่งสถาบันอื่น ๆ ไม่อาจทำหน้าที่เหล่านี้ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการทางเพศ ความต้องการด้านอารมณ์ และความต้องการการยอมรับและผูกพันซึ่งกันและกัน เป็นที่ที่เด็กจะได้รับการเลี้ยงดู

2. ความสำคัญของครอบครัวที่มีต่อสังคม ครอบครัวมีความสำคัญต่อสังคม ในฐานะตัวกลางที่เชื่อมสังคมเข้ากับบุคคล ครอบครัวจะสนับสนุนให้บุคคลสนองตอบความต้องการของสังคม โดยสังคมจะทำหน้าที่กำหนดแบบแผนการกระทำระหว่างกันของบุคคลไว้ ซึ่งแบบแผนดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงบทบาทหน้าที่ของบุคคลที่จะต้องปฏิบัติ

สรุปได้ว่า ครอบครัวมีความสำคัญทั้งต่อบุคคลและสังคม ครอบครัวเป็นสื่อกลางเชื่อมบุคคลเข้ากับสังคม อีกทั้งครอบครัวก็เป็นสื่อกลางเชื่อมสังคมเข้ากับบุคคล

1.3 โครงสร้างของครอบครัว

ชุมชน รุ่งปัจฉิม (2547: 71) ได้อธิบายถึงโครงสร้างของครอบครัว ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

1. สมาชิกในครอบครัว โดยทั่วไปประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูก บางครอบครัวอาจมีสมาชิกอื่น นอกจากที่กล่าวมานี้อาศัยอยู่ด้วย เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา ฯลฯ ซึ่งแต่ละครอบครัวประกอบไปด้วยสมาชิกผู้ใดบ้างที่ร่วมอาศัยอยู่ด้วยนั้น ขึ้นอยู่กับแบบแผนทางสังคมและ

วัฒนธรรมและความหมายของครอบครัวที่แต่ละสังคมยึดถือ

2. ระบบความสัมพันธ์ในครอบครัว หมายถึง ระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวนั่นเอง แต่ละครอบครัวไม่ว่าจะประกอบไปด้วยสมาชิกอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างไร ทุกคนล้วนมีบทบาทหน้าที่ที่มีความสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่นในครอบครัว สมาชิกย่อมมีบทบาทหน้าที่ต่อภรรยา ภรรยาที่ย่อมมีบทบาทหน้าที่ต่อสามี บิดามารดามีบทบาทหน้าที่ต่อบุตร ในทำนองเดียวกัน บุตรก็ย่อมมีบทบาทหน้าที่ต่อบิดามารดาเช่น ในครอบครัวที่มีสมาชิกหรือญาติคนอื่นอาศัยอยู่ร่วมด้วย สมาชิกหรือญาติคนนั้นก็ย่อมจะต้องมีบทบาทหน้าที่ต่อสมาชิกในครอบครัวเช่นกัน

นอกจากนั้น สารทิ พลศักดิ์ (อ้างถึงใน <http://www.kr.ac.th/ebbo/sarapee/b2.htm>, 9 ตุลาคม 2552) ได้อธิบายความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว ดังนี้

- สามีและภรรยา มีความสัมพันธ์บนพื้นฐานความต้องการทางเพศของมนุษย์ คือ การมีเพศสัมพันธ์ ความรับผิดชอบร่วมกันในด้านต่าง ๆ เช่น การดูแลบุตรหรือผู้สูงอายุในครอบครัว การให้ความช่วยเหลือญาติพี่น้องของทั้งสองฝ่ายตามสมควร โดยเฉพาะความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การหารายได้สู่ครอบครัว การร่วมกันคิดตัดสินใจในค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ของครอบครัวและการให้ความรักความอบอุ่น ทางด้านจิตใจซึ่งกันและกัน

- พ่อแม่และลูก ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูกนั้น มีตั้งแต่ลูกเกิด พ่อแม่มีหน้าที่ให้การเลี้ยงดูส่งเสริมการเรียนรู้และส่งเสริมสุขภาพ ส่วนลูกก็มีหน้าที่ศึกษาค้นหาความรู้ในสังคมไทย พ่อแม่จะดูแลเมื่อลูกยังเด็ก และเมื่อลูกเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะมาดูแลพ่อแม่อีกที

- พี่น้อง จะมีความสัมพันธ์อันใกล้ชิด เพราะว่าเติบโตมาด้วยกันอยู่ในครอบครัวเดียวกัน มีความรัก ความอบอุ่นร่วมกัน พี่น้องจึงมักให้การช่วยเหลือกันในด้านต่าง ๆ อยู่เสมอ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านการงาน เป็นต้น

- เครือญาติ เป็นสถานะของครอบครัวที่มีการขยายหรือกระจายกว้างขวางออกไป เช่น ญาติฝ่ายสามี ญาติฝ่ายภรรยา หรือกรณีนามสกุลเดียวกัน ความช่วยเหลือหรือความสัมพันธ์ต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับความสนิทสนมในการไปมาหาสู่ซึ่งกันและกัน หากสนิทกันมากก็จะให้ความช่วยเหลือกันเช่นเดียวกับพี่น้อง

สรุปได้ว่า โครงสร้างของครอบครัว ประกอบด้วย สมาชิกในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กัน ได้แก่ สามีภรรยา พ่อแม่ลูก พี่น้อง และเครือญาติ

1.4 ลักษณะของครอบครัวตามโครงสร้าง

Leslie and Korman (1989: 11) อ้างใน ชุษณะ รุ่งปัจฉิม (2547: 73-74) แบ่งครอบครัวตามโครงสร้างได้ 2 ลักษณะ คือ

1. ครอบครัวเดี่ยว หมายถึง ครอบครัวที่ประกอบด้วยชายและหญิงอาศัยอยู่ร่วมกัน โดยสังคมนุญาตให้มีความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างกันได้ และอาจมีลูกที่เกิดจากความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างกันหรือจากการรับมาเลี้ยงก็ได้ ดังนั้น ครอบครัวแบบนี้มักประกอบด้วยพ่อ แม่ และลูกนั่นเอง

2. ครอบครัวขยาย หมายถึง ครอบครัวที่ประกอบด้วยสมาชิกอย่างน้อยสามรุ่นอายุอาศัยอยู่ร่วมกัน ได้แก่ ปู่ย่า ตายาย บิดามารดา และลูก ๆ บางครอบครัวอาจมีสมาชิกคนอื่นอยู่ร่วมด้วย เช่น ลุง ป้า น้า อา เป็นต้น เป็นครอบครัวที่ประกอบด้วยครอบครัวเดียวกับเครือญาติอาศัยอยู่ร่วมกัน

สารทิ พลศักดิ์ (อ้างถึงใน <http://www.kr.ac.th/ebbo/sarapee/b2.htm>, 9 ตุลาคม 2552) ได้อธิบายประเภทของครอบครัว ว่าครอบครัวในสังคมต่าง ๆ ย่อมมีโครงสร้างและลักษณะที่แตกต่างกันไป แบ่งครอบครัวเป็นประเภทใหญ่ ๆ เพื่อสะดวกในการศึกษาเป็น 2 ประเภท

1. ครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวเฉพาะ ประกอบด้วยบิดา มารดา และบุตรเท่านั้น ซึ่งสมาชิกในครอบครัวจะมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด คือทั้งทางสายโลหิตและทางกฎหมาย (การรับจดทะเบียนบุตรเป็นบุตรบุญธรรม) ขนาดของครอบครัวขึ้นอยู่กับจำนวนบุตรที่ถือกำเนิดจากบิดา มารดา ถึงแม้จะมีการรับบุตรบุญธรรมบ้าง ก็มีจำนวนไม่มาก สังคมสมัยใหม่ทั่วไป มักมีครอบครัวประเภทนี้เป็นจำนวนมาก จนมีผู้กล่าวว่าสังคมใดมีความเจริญทางอุตสาหกรรมและการค้า ครอบครัวในสังคมนั้นจะเป็นครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวเฉพาะเป็นส่วนใหญ่

2. ครอบครัวขยายหรือครอบครัวเสริม ครอบครัวประเภทนี้ มีพื้นฐานจากครอบครัวเดิมมาจากครอบครัวเฉพาะ ซึ่งสมาชิกประกอบด้วย บิดา มารดา และบุตร นอกจากนี้ยังมีญาติพี่น้องอื่น ๆ เป็นสมาชิกอาศัยร่วมอยู่ด้วย ซึ่งอาจจะเป็น ปู่ย่า ตายาย หรือ ลุง ป้า น้า อา และอาจจะมีหลานร่วมด้วย ครอบครัวขยายจึงมีสมาชิกมากกว่าครอบครัวเฉพาะ นอกจากครอบครัวขยายหรือครอบครัวเสริมมีความแตกต่างกับครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวเฉพาะในเรื่องของสมาชิกแล้ว ความสัมพันธ์และโครงสร้างระหว่างสมาชิกก็มีความแตกต่างกันด้วย

สัญญา สัจญญาวิวัฒน์ (2544: 14-15) จัดประเภทของครอบครัว ว่าเป็นการจัดการในบ้าน (Household Arrangement) ประกอบด้วยสมาชิก ได้แก่ ภรรยาสามี และลูก รวมถึงญาติสายเลือดเดียวกัน แบ่งออกเป็น 3 ประเภท

1. ครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) คือครอบครัวที่มีสามี ภรรยา และลูกอยู่รวมกันในบ้าน สมาชิกมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดมีเพียงสองช่วงวัย มีพ่อแม่กับลูก ๆ เท่านั้น เป็นครอบครัวในระบบสากลที่มีอยู่ทั่วไป

2. ครอบครัวร่วม (Joint Family) ได้แก่ การที่หลายครอบครัวสายเลือดเดียวกัน พ่อแม่เดียวกัน แต่พ่อแม่สิ้นชีวิตไปแล้ว เหลือแต่รุ่นลูกชายที่แต่งงานแล้ว และลูกของเขาอยู่ในบ้านเดียวกัน มีหัวหน้าครอบครัวเป็นคณะ ส่วนใหญ่พบครอบครัวร่วมในสังคมฮินดู

3. ครอบครัวขยาย (Extended Family) คือครอบครัวที่มีสมาชิกตั้งแต่สองชั่วอายุ (Generation) ขึ้นไป อยู่ในครอบครัวเดียวกัน ผู้มีอำนาจในครัวเรือน มักเป็นญาติผู้ใหญ่ที่อาวุโสมากที่สุด เป็นคนชั่วอายุแรก หรือพ่อแม่ของหัวหน้า ครอบครัวขยายมีมากในสังคมเกษตรกรรม มีการแต่งงานสืบต่อกันไปหลายชั่วอายุคน และเข้ามาอาศัยอยู่ร่วมกับครอบครัวเดิมของตนเอง

ภิญโญ ทองดี (อ้างถึงใน <http://www.human.cmu.ac.th/~hc/ebook/006103/lesson1/05.htm>, 9 ตุลาคม 2552) ได้อธิบายถึงลักษณะของครอบครัวประเภทต่าง ๆ รวมทั้งการกำหนดนับการเป็นสมาชิกและลำดับชั้นของครอบครัวแต่ละประเภท ดังนี้

1. ครอบครัวที่จัดตามลำดับการก่อตั้งและขนาดของครอบครัว การจัดประเภทของครอบครัวโดยพิจารณาจากลำดับที่มีการก่อตั้งครอบครัว (Family Formation) ของคนในรุ่นต่าง ๆ รวมไปถึงขนาดของครอบครัวด้วย สามารถจำแนกได้ดังนี้

- ครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) คือครอบครัวที่ถือเป็นแก่นแท้หรือแกนหลักของครอบครัวในความหมายที่แท้จริง เพราะก่อตั้งขึ้นด้วยการที่คนต่างเพศสองคนตกลงใช้ชีวิตร่วมกัน มีความสัมพันธ์ฉันท์สามี-ภรรยา และสืบทอดสายโลหิตด้วยการให้กำเนิดบุตร หรือหากไม่มีบุตรโดยสายโลหิต ก็อาจจะมีการรับเลี้ยงดูผู้อื่นมาเป็นบุตรบุญธรรม ครอบครัวเดี่ยวในลักษณะเช่นนี้ จะประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นแกนหลักของครอบครัว คือ สามี-ภรรยา หรือ พ่อ แม่ ลูก สมาชิกมีความสัมพันธ์และผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้น มีการสืบทอดสายโลหิตเพียงทอดเดียว คือ จากพ่อ-แม่และลูก สมาชิกในครอบครัวจึงมีจำนวนไม่มากนัก มักจะพบครอบครัวประเภทนี้ในสังคมเมืองหรือสังคมสมัยใหม่ บางครั้งจึงมีการเรียกครอบครัวประเภทนี้ว่า ครอบครัวสมัยใหม่ หรือ Modern Family

- ครอบครัวขยาย (Extended Family) เป็นครอบครัวที่แตกแขนงจำนวนสมาชิกออกไปจากแกนเดิมของครอบครัว คือนอกจากจะประกอบด้วยวงศาญาติที่อาศัยร่วมอยู่ด้วย ยังอาจหมายถึงบุคคลอื่นที่มาสวมทับในภายหลัง โดยนับรวมเข้าร่วมเป็นสมาชิกของครอบครัวด้วย สมาชิกที่เป็นบุคคลอื่นที่มาสวมทับและนับรวมเป็นสมาชิกของครอบครัวนี้ อาจขยายจำนวนเพิ่มขึ้นด้วยการสืบทอดตามสายโลหิตรุ่นต่อรุ่น หรืออาจมาสวมทับเพิ่มเติมด้วยความผูกสมัครรักใคร่ บางครั้งจึงเรียกครอบครัวประเภทนี้ว่า “ครอบครัวร่วม” หรือ Joint Family ซึ่งแบ่งออกเป็นลักษณะคือครอบครัวขยายที่มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิต (Consanguinal Family) ครอบครัวขยายที่มีความ

สัมพันธ์โดยการสมรส (Conjugal Family) ครอบครัวแบบแฝง (Compository or Compound Family) หรือ “ครอบครัวหลายฝ่ายหลายเมีย” (Polygamous) ครอบครัวภาวะหรือครอบครัวจำเป็น (Essential Family) เป็นครอบครัวที่ฝ่ายบิดาหรือมารดาไม่อาศัยอยู่ด้วยในครัวเรือนเดียวกัน แยกไปอยู่ต่างหาก ด้วยเหตุผลความจำเป็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

2. ครอบครัวที่จัดแบ่งประเภทตามการสืบสายโลหิต แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ
 - ประเภทสืบสายโลหิตจากทางฝ่ายบิดา (Patrilineal Family)
 - ประเภทสืบสายโลหิตจากทางฝ่ายมารดา (Matrilineal Family)
3. ครอบครัวที่จัดแบ่งประเภทตามที่อยู่อาศัยของกลุ่มสมรส แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ
 - ครอบครัวที่อยู่อาศัยกับฝ่ายหญิง (Matrilocal Family)
 - ครอบครัวที่อยู่อาศัยกับฝ่ายชาย (Patrilocal Family)
 - ครอบครัวที่แยกอาศัยอยู่เป็นเอกเทศหรือครอบครัวอิสระ (Independent Family)
4. ครอบครัวที่จัดแบ่งตามอำนาจของผู้เป็นหัวหน้าครอบครัว แบ่งได้ดังนี้
 - ครอบครัวที่ยกให้สามีเป็นใหญ่ (Matriarchal Authority Family)
 - ครอบครัวที่สามีและภรรยามีอำนาจเท่าเทียมกัน (Equalitarian Authority Family)
5. ครอบครัวที่จัดแบ่งตามลักษณะของการสมรส เป็นการจัดแบ่งประเภทของครอบครัวตามลักษณะของการร่วมใช้ชีวิตแบบสามีภรรยา แบ่งเป็น
 - ครอบครัวผัวเดียวเมียเดียว (Monogamy) เป็นครอบครัวที่คู่ครองทั้งสองฝ่าย คือฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ต่างก็ยึดมั่นในการครองชีวิตคู่กับคู่ครองของตน
 - ครอบครัวหลายผัวหลายเมีย (Polygamy) เป็นครอบครัวขนาดใหญ่ที่ฝ่ายชายหรือหญิง อาจมีคู่ครองอยู่ร่วมกันในครัวเรือนเดียวกันฉันท์สามีภรรยา
 - ครอบครัวหนึ่งชายหลายหญิง (Polygyny) สามีมีภรรยาได้หลายคน ชายเป็นใหญ่ในครอบครัว บุตรที่เกิดขึ้นจากภรรยาทั้งหลายในครัวเรือนนั้นใช้นามสกุลบิดา และภรรยาอาจเป็นพี่น้อง เป็นญาติ หรือมาจากต่างครอบครัวกันก็ได้
 - ครอบครัวหนึ่งหญิงหลายชาย (Polyandry) ภรรยามีสามีได้หลายคน สามีของหญิงอาจเป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน เป็นญาติสนิทกัน หรือมาจากต่างครอบครัวกันก็ได้ เด็กที่เกิดมาใช้นามสกุลฝ่ายหญิง มักเกิดขึ้นในสังคมด้อยพัฒนา
 - ครอบครัวหลายหญิงหลายชาย (Promiscuity)

นอกจากนั้น สมาคมทศเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ (2524: 10-18) ได้แบ่งประเภทของครอบครัวออกเป็นหลายประเภท คือ

1. ครอบครัวเดี่ยว (Independent Monogamous หรือ Immediate Family) ประกอบขึ้นด้วยสามีภรรยาและบุตรเท่านั้น มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด คือ ทั้งทางสายโลหิต และทางกฎหมาย เป็นครอบครัวเล็ก ซึ่งมีมากในสังคมตะวันตกหรือชนผิวขาว ครอบครัวเฉพาะมีอิสระเสรีในการดำเนินชีวิตครอบครัวของตนเอง มีความสัมพันธ์กับญาติพี่น้องน้อยลง เกิดจากแนวโน้มในสังคม ซึ่งย้ายความคิดในเรื่อง ความเป็นตัวเองต้องการอิสรภาพในเรื่องประชาธิปไตย ประกอบกับภาวะทางเศรษฐกิจ ทำให้ไม่อาจรับภาระในการเลี้ยงดูบุคคลอื่น ซึ่งมีความสัมพันธ์นอกเหนือทางสายโลหิต บางทีผู้มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตอย่างใกล้ชิดก็ประสงค์จะแยกอยู่อย่างอิสระ หรือไม่ก็พึงประสงค์จะได้ชื่อว่าเป็นผู้ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่น ครอบครัวเดี่ยวเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวขยาย

2. ครอบครัวหลายภรรยา หรือหลายสามี (Polygamous Family) ครอบครัวหลายภรรยา คือสามีคนหนึ่งมีภรรยาหลายคน (Polygyny) บุตรจากทุกภรรยามีบิดาร่วมกัน ภรรยาคนหนึ่ง ๆ อาจแยกครัวเรือนอยู่ต่างหาก มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวหลายครอบครัว หรืออยู่ในครัวเรือนเดียวกัน ครอบครัวไทยโบราณในสมัย 60-70 ปีที่แล้วมา มีแบบนี้มาก แต่หลังตุลาคม พ.ศ. 2478 กฎหมายอนุญาตให้ชายมีภรรยาได้คนเดียว แต่ตามหลักศาสนาอิสลาม ชายคนหนึ่งยังมีภรรยาได้หลายคน ส่วนภรรยาคนเดียวมีสามีได้หลายคน (Polyandry) โดยไม่ได้เลิกกับคนแรกนั้น มีอยู่ค่อนข้างน้อย เท่าที่พบมีในสังคมทิเบต

3. ครอบครัวต่อกัน (Stem Family) ครอบครัวเดิมกับครอบครัวที่สร้างขึ้นอยู่ด้วยกัน อาจเป็นครัวเรือนเดียวกันหรือต่างครัวเรือน บิดามารดาที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในที่ดินที่กว้างขวาง มักจะนิยมปลูกสร้างเรือนหอให้บุตรอยู่ในบริเวณเดียวกัน บางครั้งครอบครัวใหม่ก็ร่วมครอบครัวเดิม บางครอบครัวใหม่ก็ชอบหากินต่างหาก โดยมากผู้มีบุตรคนเดียว หรือมีหลายคน แต่แยกครัวเรือนไปหมด เหลือแต่คนสุดท้องหรือสุดท้าย มักปรารถนาที่จะให้บุตรอยู่ใกล้ เพื่ออาศัยให้वानหรือเพื่อความอบอุ่นใจ

4. ครอบครัวแตกกิ่ง (Lineal Family) โดยมากเป็นครอบครัวที่บิดามารดามีบุตรหลายคน แต่ละคนมีครอบครัวที่สร้างขึ้นของตนเอง แต่มาโยงเข้ากับครอบครัวเดิมคือบิดามารดา โดยมากบิดามารดามักจะเป็นผู้มีฐานะทางสังคมสูงฐานะทางเศรษฐกิจดี ครอบครัวที่ครอบครัวนี้เองก็ผูกพันกันอยู่ได้ ถึงแม้เมื่อบิดามารดาล่วงลับไปแล้ว ความผูกพันก็ยังมิอยู่ ยกเว้นในกรณีที่บิดามารดามีทรัพย์สินสมบัติมาก และยังไม่ได้ทำพินัยกรรมยกมรดกให้ใคร ครอบครัวที่นี้เองก็มักจะแตกแยกฟ้องร้องเป็นความกัน

5. ครอบครัวขยาย (Extended Family) บางครั้งก็เรียกว่า Composite Family ครอบครัวประเภทใดประเภทหนึ่ง หรือครัวเรือน ซึ่งรวมครอบครัวสองครอบครัว หรือมากกว่านั้น ของพี่น้อง และอยู่กับครอบครัวแก่กว่าอีกหนึ่งชั่วอายุคน ครอบครัวของบิดามารดาเรียกว่า ครอบครัวขยาย ครอบครัวนั้นอาจเป็นเชื้อสายข้างบิดา หรือมารดา หรือทั้งสองข้าง เช่น หลานอา ของสามีซึ่งเป็นผู้ชายแต่งงานแล้วรวมอยู่ในครอบครัว หรือเป็นอาและป้าของกลุ่มสมรสทั้งสอง ครอบครัวที่อาศัยอยู่ด้วย

ในครอบครัวขยายหรือครอบครัวเสริม ทรัพย์สินโดยเฉพาะที่ดิน วัวควาย และ เครื่องประกอบอาชีพ มักเป็นสมบัติส่วนกลาง มีญาติอาวุโสเป็นผู้ดูแลและทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัว มีอำนาจเหนือสมาชิกครอบครัวทุกคน ครอบครัวแบบนี้ยังเหลืออยู่มากในโลกตะวันออก แม้ว่าภาวะเศรษฐกิจจะทำให้ครอบครัวเสริมหดหัวลงไปแล้วก็ตาม ในสังคมปัจจุบัน บุคคลส่วนใหญ่ต้องการเสรีภาพส่วนตัวในการกระทำต่าง ๆ และมีความรู้สึกที่ไม่ใช่หน้าที่ของตนที่จะ รับผิดชอบต่อผู้ที่ไม่จำเป็นต้องเลี้ยงดู คือผู้มีโชิบุตรหรือบุพการี ดังนั้นครอบครัวประเภทเสริม จึงมีน้อยลง

แม้ว่าครอบครัวเสริมมักจะมีภาระทางเศรษฐกิจเกินจำเป็น แต่ประโยชน์ของ ครอบครัวประเภทนี้ก็มีอยู่มีโชิบุตร ในครอบครัวไทยปัจจุบันสามีภรรยา มักจะทำงานนอกบ้านทั้งคู่ ลูกจ้างที่จะเลี้ยงดูบุตรก็หายาก หรือหาแม่ก็ไม่ได้คนดี ทำให้งานอาชีพนอกบ้านไม่ราบรื่น และ เด็กเกิดความว้าเหว ขาดความอบอุ่น ถ้ามีญาติผู้ใหญ่อาศัยอยู่ด้วยก็อาจดูแลหรือให้การอบรมเลี้ยงดู ซึ่งบิดามารดาที่ทำงานนอกบ้านรวมกับการกิจพิเศษในสังคมมีอาจให้ได้

สรุปได้ว่า ลักษณะของครอบครัวตามโครงสร้าง มี 2 ลักษณะ คือ ครอบครัวเดี่ยว ซึ่งประกอบด้วย พ่อแม่และลูกเท่านั้น และครอบครัวขยาย ที่นอกจากจะมีพ่อแม่และลูกแล้ว ยังมีปู่ ย่า ตา ยาย หรือลุง ป้า น้า อา หรือเครือญาติ อาศัยอยู่รวมกัน

1.5 ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูบุตรในครอบครัว

จุฑานาฏ ผดุงเจริญ (2538: 30-31) ได้กล่าวไว้ว่าครอบครัวจะทำหน้าที่ได้ดีเพียงใด ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับบรรยากาศของการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่แต่ละครอบครัวสร้างขึ้น มา มี 3 ลักษณะ คือ

1. แบบอิตาเลียน (Authoritarian) การตัดสินใจใด ๆ ของครอบครัวเป็นหน้าที่ของบิดา หรือของทั้งบิดามารดาเท่านั้น บุตรไม่มีส่วนออกเสียงด้วย ผลจากการเลี้ยงดูแบบนี้ เด็กมักจะขาดความสัมพันธอันใกล้ชิดกับบิดามารดา ขาดความรู้สึกอบอุ่นมั่นคงปลอดภัย การปฏิบัติตามคำสั่งบิดามารดาประจำ ทำให้ขาดความคิดริเริ่ม และขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง ซึ่งอาจทำให้ชื้ออายุ ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น

2. แบบตามใจท่าน (Laissez-Faire) บิดามารดาต่างก็ไปคนละทางตามความชอบของตน ไม่สนใจในกันและกัน และในบุตรเท่าที่ควร เด็กที่เติบโตขึ้นมาในบรรยากาศเช่นนี้ จะรู้สึกขาดความรัก ขาดความอบอุ่นจากบิดามารดา มองไม่เห็นความผิดของตน มักจะมองโลกในแง่ร้าย ไม่ไว้ใจคนอื่น ไม่เชื่อความยุติธรรม ไม่มีโอกาสได้เรียนรู้หรือรับการฝึกฝนให้มีคุณธรรมความดีต่าง ๆ ขาดระเบียบวินัย ขาดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ไม่มีความขยันขันแข็ง และไม่มีความสามารถในการทำงานร่วมกับคนอื่น

3. แบบเสรีประชาธิปไตย (Democratic) บิดามารดาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รับผิดชอบร่วมกันในการอบรมเลี้ยงดูบุตร บุตรมีโอกาสใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ และรับผิดชอบในกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัว ทุกคนมีส่วนร่วม ได้ออกเสียงและให้ความคิดเห็น เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูในบรรยากาศเช่นนี้จะเติบโตเป็นบุคคลที่เหมาะสมกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย เด็กมีโอกาสหัดคิดริเริ่มและตัดสินใจจากเรื่องเล็กไปหาเรื่องใหญ่ และจะสร้างเป็นนิสัยให้รู้จักคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เชื่อมมั่นในตัวเองและพึ่งตนเองได้

งามดา วนิทานนท์ นพวรรณ โชติบัณฑุ์ และวัลภา สบายยิ่ง (2547: 69-72) ได้อธิบายวิธีการอบรมขัดเกลาทางสังคมของครอบครัวไทย ดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบคาดหวังกับเด็ก เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ใช้ตนเองเป็นศูนย์กลางและเรียกร้องให้ลูกเป็นตามที่ตนเองคาดหวัง โดยพ่อแม่มีความต้องการเกี่ยวเนื่องให้ทำตามตามที่พ่อแม่หวังไว้ พ่อแม่จะกำหนดวิถีชีวิตให้กับลูกและลูกต้องทำตามจุดประสงค์หรือความต้องการของพ่อแม่ ลูกมีหน้าที่ทำตามทุกอย่างแม้ว่าจะไม่ชอบก็ตาม

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักถนอมมากเกินไป เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่คอยปกป้องดูแลลูกมากเกินไป ไม่ให้ลูกได้รับความลำบากหรืออันตราย คอยให้ความช่วยเหลือลูกทุกอย่างจนลูกไม่รู้จักริธีช่วยเหลือตนเอง ไม่รู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเอง มีเรื่องอะไรขัดข้องพ่อแม่จะเป็นคนช่วยเหลือให้หมด โดยลูกไม่ต้องทำอะไร หรือเรียกว่าเป็นการถนอมไขไว้ในหิน เอาใจใส่ลูกอย่างไม่ให้พลาดสายตา คอยให้ความช่วยเหลือลูกทุกฝีก้าว

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย เป็นการเลี้ยงดูที่พ่อแม่ไม่สนใจที่จะอบรมสั่งสอนลูก ปล่อยให้ลูกทำตามอำเภอใจ ไม่มีใครคอยชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมให้ ไม่สนใจความเป็นอยู่ ไม่ดูแลยามเจ็บไข้ ให้ความรักแบบลำเอียง หรือคุณค่าลงโทษแรงเกินเหตุ

สรุปได้ว่า ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูบุตรในครอบครัว มี 4 แบบ คือ

1. แบบคาดหวังกับเด็ก ที่พ่อแม่ให้ลูกทำตามที่ตนเองคาดหวัง ทำให้เด็กขาดความคิดริเริ่ม และขาดความเชื่อมั่นในตนเอง

2. แบบรักถนอมมากเกินไป ที่พ่อแม่คอยช่วยเหลือลูกทุกอย่างจนลูกไม่รู้จักรับมือช่วยเหลือตัวเอง ไม่รู้จักแก้ปัญหาด้วยตัวเอง

3. แบบปล่อยปละละเลย ที่พ่อแม่ไม่สนใจอบรมสั่งสอนลูก เด็กจะรู้สึกขาดความรัก ความอบอุ่นจากพ่อแม่

4. แบบประชาธิปไตย ที่พ่อแม่เปิดโอกาสให้ลูกแสดงความคิดเห็น เด็กจะมีความคิดริเริ่ม รู้จักตัดสินใจ มีความเชื่อมั่นในตัวเอง และพึ่งตนเองได้

1.6 บทบาทหน้าที่ของครอบครัว

ทวีริศมี ธนาคม (2518: 68-81) ได้อธิบายถึงหน้าที่ของครอบครัวว่าคืองานที่ครอบครัวพึงปฏิบัติให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เขาเหล่านั้นอยู่ในสังคมได้ด้วยดี ซึ่งหน้าที่แต่ละอย่างของครอบครัวสำคัญต่อการอยู่รอดและความเจริญเติบโตของสมาชิกในครอบครัวอย่างมาก หน้าที่เหล่านั้นได้แก่

1. หน้าที่ทางชีววิทยา คือ การให้กำเนิดบุตร บิดามารดาจะต้องเลี้ยงดูบุตรให้มีคุณภาพสามารถทำประโยชน์ให้สังคมได้

2. หน้าที่ให้ความรัก ซึ่งหน้าที่นี้ไม่มีสถาบันใดทำหน้าที่แทนครอบครัวได้ เด็กจะดีได้ต้องได้รับความรักจากบิดามารดา การเลี้ยงดูของมารดา วินัยจากบิดา และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของบิดามารดา เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดในการให้ความรักของครอบครัว

3. หน้าที่กำหนดฐานะ ไม่ว่าจะครอบครัวจะอยู่ในฐานะเช่นไร เด็กก็จะอยู่ในฐานะเช่นนั้น แต่อาจเปลี่ยนแปลงฐานะได้ในภายหลัง ทั้งนี้เพราะครอบครัวจะเป็นผู้เสริมแรงให้กำลังใจฝึกอบรมสมาชิกของครอบครัวให้มีความทะเยอทะยาน กระตือรือร้นที่จะสร้างฐานะของตนให้สูงขึ้น

4. หน้าที่ปกป้องความปลอดภัย นับแต่ปฏิสนธิ บิดามารดาจะคอยปกป้องบุตรให้ความปลอดภัยจากความร้อนหนาวจนอยู่รอดได้

5. หน้าที่ทางการศึกษา การศึกษามีได้หมายถึงการอ่านเขียนได้เท่านั้น แต่ยังหมายถึง การเรียนรู้ที่จะดำเนินชีวิตประจำวันอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างปกติสุข และทำประโยชน์แก่ส่วนรวมได้

6. หน้าที่ด้านเศรษฐกิจ คือการหาเงินมาใช้จ่ายเลี้ยงดู สนองความต้องการด้านต่าง ๆ ของสมาชิก

7. หน้าที่ทางศาสนา การอยู่รอด ความผาสุก ความสงบสุขของสังคม ปัจจุบันจะต้องขึ้นอยู่กับหน้าที่ครอบครัวตระหนักในหน้าที่นี้ และศาสนายังเป็นเครื่องคลายความกดดันในชีวิตประจำวัน

8. หน้าที่ทางสันตนาการ คือการปลดปล่อยความเคร่งเครียดทางกายและทางจิตใจของสมาชิกในครอบครัว จะช่วยทำให้การทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ดีขึ้น

รุจา ภูไพบูลย์ (อ้างถึงใน http://nenfe.nfe.go.th/elearning/courses/51/page/2_1_1_1_1.htm, 9 ตุลาคม 2552) ได้อธิบายหน้าที่ของครอบครัว ดังนี้

1. ตอบสนองความต้องการด้านร่างกาย โดยจัดหาสิ่งที่เป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น อาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า เป็นต้น รวมทั้งการดูแลสุขภาพเมื่อจำเป็น

2. ตอบสนองความต้องการด้านอารมณ์ โดยการให้ความรักความเอาใจใส่ให้แก่สมาชิกในครอบครัว ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะทำให้สมาชิกรู้สึกอบอุ่นใจ มั่นใจ มีคุณค่าในตนเอง มองโลกในแง่ดี มีบุคลิกภาพมั่นคง เนื่องจากได้รับความรักความอบอุ่นตอบสนองความต้องการด้านจิตใจและอารมณ์อย่างเหมาะสม

3. เลี้ยงดูอบรมสมาชิกให้สามารถเป็นสมาชิกที่มีคุณภาพของสังคม เป็นคนดีของสังคม โดยการอบรมสั่งสอนให้คำแนะนำดูแลความประพฤติของสมาชิก เพื่อนำความรู้ทักษะที่ได้รับไปใช้ในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพในอนาคต

4. สืบเชื้อสายหรือการผลิตสมาชิกใหม่เป็นผู้สืบสกุลให้แก่สังคม โดยการทำงาน มีบุตรหรือรับบุตรบุญธรรม ครอบครัวมีบทบาทสร้างสมาชิกใหม่ที่มีคุณภาพสู่สังคม

5. สร้างฐานะทางเศรษฐกิจและสถานภาพของสังคม โดยการเตรียมสมาชิกที่อยู่ในวัยอันสมควรได้เข้าสังคม และสนับสนุนให้สมาชิกของครอบครัวมีเกียรติเป็นที่ยอมรับของสังคม โดยมีผู้นำครอบครัวที่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการประกอบอาชีพสุจริตและรู้จักเก็บออมเงิน เพื่อให้มีฐานะมั่นคงอยู่อย่างมีความสุข มีสภาพทางสังคมที่ดี

ชัชณะ รุ่งปัจฉิม (2547: 76-77) ได้อธิบายถึงหน้าที่พื้นฐานของครอบครัว ดังนี้

1. สร้างสมาชิกใหม่ (reproduction) เพื่อให้สังคมสามารถดำรงอยู่ได้ เพราะสังคมจะต้องมีสมาชิกใหม่แทนสมาชิกเดิมที่ตายไป หน้าที่นี้มีความสำคัญมาก ถ้าไม่มีการสร้างสมาชิกใหม่ สังคมนั้น ๆ ก็อาจต้องสูญหายไป

2. บำบัดความต้องการทางเพศ (sexual gratification) ซึ่งจะออกมาในรูปของการสมรส เป็นการลดปัญหาทางเพศบางอย่าง เช่น ข่มขืน การสมรสจึงเป็นสิ่งจำเป็นในสังคมที่มีการจัดระเบียบ เพราะการสมรสคือวิธีหนึ่งที่สังคมเข้ามาควบคุมความสัมพันธ์ให้อยู่ในขอบเขต

3. เลี้ยงดูผู้เยาว์ให้เติบโตขึ้นในสังคม (maintenance of immature children or raising the young) จะเห็นได้ว่าไม่มีสถาบันใดทำหน้าที่ได้ดีกว่าสถาบันครอบครัว เพราะเด็กจะหาความรักและความอบอุ่นจากที่อื่นใดเสมือนครอบครัวนั้นยากมาก

4. ให้การอบรมสั่งสอนแก่เด็กให้รู้จักระเบียบของสังคม (socialization) ครอบครัวเป็นแหล่งการอบรมเบื้องต้นที่มีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุด เป็นสถาบันที่เตรียมตัวเด็กให้ออกไปเผชิญกับสิ่งแวดล้อมที่พ้นไปจากบ้าน ครอบครัวช่วยอบรมเด็กให้รู้จักกฎเกณฑ์ ค่านิยมแบบของความประพฤติ ฯลฯ สอนให้เด็กปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในสังคม วิธีการอบรมอาจทำได้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โดยตรงก็โดยการสั่งสอนหรือดูคำหรือว่ากล่าว โดยอ้อมก็โดยการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี การอบรมนี้มีอยู่ตลอดเวลา จึงนับได้ว่าเป็นสถาบันที่ให้การอบรมแก่เด็กตั้งแต่เกิดจนตาย

5. กำหนดสถานภาพ (social placement) บุคคลได้ชื่อสกุลจากครอบครัว สถานภาพเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่เกิด เช่น เป็นลูกคนจน ลูกคนรวย เป็นเชื้อพระวงศ์ เป็นลูกรัฐมนตรี เป็นลูกพ่อค้า เป็นลูกชานา และสถานภาพดังกล่าวอาจเปลี่ยนแปลงได้ ขึ้นอยู่กับสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่

6. ให้ความรักและความอบอุ่น (affection) ครอบครัวเป็นแหล่งที่สมาชิกได้รับความรักและความอบอุ่นอย่างบริสุทธิ์ใจ เป็นแหล่งที่ประกันว่าจะมีคนที่จะรักเราและคนที่เรารักเสมอ เช่น ความรักของสามีภรรยา หรือความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูก

7. ผลิตและกระจายสินค้าและบริการ (production and distribution of goods and services) สังคมอาจมีการกำหนดว่าควรมีการผลิตอะไร ผลิตอย่างไร ใครเป็นผู้ผลิต สังคมจึงมีการแบ่งงานกันทำให้กับสมาชิกของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแบ่งงานกันในระหว่างสมาชิก ครอบครัวตามความแตกต่างทางเพศและอายุ การที่สมาชิกในครอบครัวสามารถทำหน้าที่ที่ได้รับอย่างเหมาะสม เป็นสิ่งที่จะประกันได้ว่าสังคมนั้นจะมีสินค้าและบริการที่เพียงพอต่อความต้องการ มีการกระจายที่เหมาะสม ทุกคนในครอบครัวและสังคมได้รับความเสมอภาค

8. รักษาแรงจูงใจในการดำรงชีวิตสืบไป (maintaining motivation for survival) ครอบครัวเป็นแบบให้กับสมาชิกในการค้นหาความหมายของชีวิตและสร้างแรงจูงใจที่จะมีชีวิตต่อไป จากศาสนา ความเชื่อ คำสอนต่าง ๆ หรือการกำหนดวันสำคัญที่เป็นการให้คุณค่ากับชีวิต เช่น วันเกิด วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ (วันครอบครัว) เป็นต้น

สรุปได้ว่า หน้าที่ของครอบครัวที่พึงปฏิบัติให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกในครอบครัว เพื่อให้อยู่รอดและเกิดความเจริญเติบโต ได้แก่ การให้กำเนิดบุตร การอบรมเลี้ยงดูบุตร การให้ความรัก ความปลอดภัย การให้การศึกษา เป็นต้น

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเด็กและเยาวชน

พฤติกรรมเด็กและเยาวชน เป็นพฤติกรรมที่นักจิตวิทยาและบุคคลทั่วไปให้ความสนใจศึกษา มีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเด็กและเยาวชน ดังนี้

2.1 ทฤษฎีจิตสังคม

อีริก อีริกสัน (Erik Erikson) เชื่อว่าครอบครัวและสิ่งแวดล้อมทางสังคมเป็นศูนย์กลางเป็นที่ท้าทายให้เรียนรู้และผ่านพ้นไป การผ่านความท้าทายต่าง ๆ จะมีผลลัพธ์ทั้งที่ชอบและไม่ชอบอันจะมีผลต่อการพัฒนาทางสังคมและบุคลิกภาพ ผลลัพธ์ทางบวกจะทำให้เกิดมุมมองโลกในแง่ดีและเกิดความรู้สึกที่ดีที่จะจัดการกับความท้าทายอื่น ๆ ที่ตามมา และมองว่าเป็นสิ่งที่สามารถจะผ่านพ้นไปได้โดยง่าย เขาได้เสนอขั้นของการพัฒนาการ 8 ขั้น ที่เป็นผลมาจากการเผชิญกับความท้าทายต่าง ๆ ในชีวิตนับตั้งแต่วัยทารกจนถึงวัยชรา แนวคิดของอีริกสัน เรียกว่า ทฤษฎีจิตสังคม (Psychosocial Theory)

การพัฒนาการตามวัยตามประสบการณ์ทางสังคมของบุคคล อันก่อให้เกิดคุณภาพหรือผลของการพัฒนาทั้งทางบวกและทางลบ 8 ขั้น มีดังนี้ (Wortman, Loftus and Weaver, 1999: 334 อ้างถึงใน http://trangdata.com/home/index.php?option=com_content&view=article&id=66:2008-03-26-07-11-33&catid=37:-2550, 4 มิถุนายน 2552)

1. ความไว้วางใจ-ไม่ไว้วางใจ (Trust versus Mistrust) พัฒนาในขวบแรกของชีวิตทารกจะเรียนรู้ที่จะไว้วางใจผู้ที่ตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานให้ตน ส่วนทารกที่ถูกทอดทิ้งหรือให้การดูแลไม่สม่ำเสมอจะพัฒนาไปเป็นผู้ที่ไม่ไว้วางใจผู้อื่น

2. ความเป็นอิสระ-ความละอายและความสงสัย (Autonomy versus Shame and Doubt) พัฒนาในช่วงอายุ 1-3 ปี เด็กจะพัฒนาความเป็นอิสระด้วยการทำภารกิจง่าย ๆ ได้สำเร็จ ส่วนเด็กที่ไม่สามารถจะพัฒนาความเป็นอิสระได้ จะรู้สึกสงสัยในตนเองและรู้สึกละอาย

3. ความคิดริเริ่ม-ความรู้สึกผิด (Initiative versus Guilt) พัฒนาในช่วงอายุ 3-6 ปี เด็กจะมีความคิดริเริ่มในการทำกิจกรรมใหม่ ๆ แต่ถ้าความคิดริเริ่มของเด็กทำให้เด็กเกิดความขัดแย้งกับคนอื่น ๆ เด็กจะรู้สึกผิด และหากความรู้สึกผิดมีมากเกินไปจะทำให้ไม่คิดริเริ่ม ดังนั้นเด็กจะต้องเรียนรู้ที่จะทำให้ความคิดริเริ่มของตนสมดุลกับความต้องการและความปรารถนาของผู้อื่น

4. ความขยันหมั่นเพียร-ความรู้สึกด้อย (Industry versus Inferiority) พัฒนาในช่วงอายุ 6 ปี จนถึงวัยแรกรุ่น (Puberty) เด็กจะเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ ในวัฒนธรรมของตนเด็กที่

ขยันหมั่นเพียรจะรอบรู้ และสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง เด็กจะเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ส่วนเด็กที่ล้มเหลวจะรู้สึกด้อย

5. เอกลัทธิ-สับสนในบทบาท (Identity versus Confusion) พัฒนาในช่วงวัยรุ่น เด็กวัยรุ่นทุกคนจะต้องพัฒนาเอกลัทธิ ซึ่งเป็นการบูรณาการความรู้สึกว่าตนเป็นใครแตกต่างจากคนอื่น ๆ ผู้ที่ไม่สามารถพัฒนาได้จะรู้สึกสับสนในบทบาทของตนในอนาคต ในทัศนะของอีริกสันการ พัฒนาเอกลัทธิเป็นพัฒนาการที่สำคัญของชีวิต

6. ความใกล้ชิด-ความโดดเดี่ยว (Intimacy versus Isolation) คนหนุ่มสาวจะพยายามที่จะสร้างมิตรภาพ และความสัมพันธ์อันใกล้ชิดและความรักกับคนอื่น ๆ ผู้ที่ไม่สามารถจะ สร้างสัมพันธ์ได้ จะรู้สึกโดดเดี่ยว

7. ความรับผิดชอบ-ความเฉื่อย (Generativity versus Stagnation) ผู้ใหญ่จะต้อง พัฒนาความรับผิดชอบที่จะนำทางคนรุ่นต่อ ๆ ไป และสร้างผลงานที่มีคุณค่า ผู้ใหญ่ที่ไม่สามารถจะ รู้สึกเบื่อง่าย ท้อถอย และกลายเป็นคนเฉื่อย

8. ความมั่นคงสมบูรณ์-ความสิ้นหวัง (Self-integrity versus Despair) ผู้สูงอายุน จะรู้สึกมั่นคงสมบูรณ์ได้เมื่อเขามองย้อนไปในชีวิตและพบว่าเขามีผลงานเป็นที่พอใจ แต่ถ้าเขามีทัศนะ ว่าตนเองเป็นผู้ไม่มีความสามารถเขาจะรู้สึกสิ้นหวัง

การพัฒนามุคสิกภาพของแต่ละคนจะพัฒนาไปตามลำดับ แต่ละขั้นอาจจะสมบูรณ์ ตามวัย หรืออาจจะขาดหายไปไม่สมบูรณ์ตามวัย ด้วยคุณภาพของการพัฒนาการแต่ละขั้นจะส่งผล ต่อบุคลิกภาพในวัยผู้ใหญ่ เราจะพบว่าผลของการพัฒนาการปรากฏในลักษณะนิสัยต่อไปนี้ คือ ความหวังของบุคคล ทัศนะในการมองโลก การมองโลกในแง่ดีหรือแง่ร้ายการกำหนดแนวทางชีวิต ของตนเอง การนับถือตนเอง ความมุ่งหมายในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ความพึงพอใจในการทำงาน ความสม่ำเสมอในการประพฤติปฏิบัติ ความรัก ความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน ความเฉลียวฉลาด สุขุม (http://trangdata.com/home/index.php?option=com_content&view=article&id=66:2008-03-26-07-11-33&catid=37:-2550, 27 กรกฎาคม 2552)

สรุปได้ว่า ทฤษฎีจิตสังคมตามแนวคิดของอีริกสัน เชื่อว่าครอบครัวและสิ่งแวดล้อมทาง สังคม มีผลต่อการพัฒนาการทางสังคมและบุคลิกภาพของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความไว้วางใจ-ไม่ ไว้วางใจ ความเป็นอิสระ-ความละเอียดและความสงสัย ความคิดริเริ่ม-ความรู้สึกผิด ความขยันหมั่นเพียร- ความรู้สึกด้อย เอกลัทธิ-ความสับสนในบทบาท ความใกล้ชิด-ความโดดเดี่ยว ความรับผิดชอบ-ความเฉื่อย และความมั่นคงสมบูรณ์-ความสิ้นหวัง

2.2 ทฤษฎีพัฒนาการ (Theory of Development)

ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) เป็นนักจิตวิทยาชาวออสเตรียที่มีความเชื่อว่าพัฒนาการบุคลิกภาพของคนขึ้นอยู่กับ การตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานทางด้านสรีระ หรือที่เขาเรียกว่าแรงขับโดยสัญชาตญาณแรงขับดังกล่าวมี 3 ประเภท ได้แก่ แรงขับทางเพศหรือความต้องการตอบสนองทางเพศ (libido) แรงขับหรือความต้องการที่จะมีชีวิตอยู่ (life-preserving drive) และแรงขับหรือความต้องการที่จะแสดงความก้าวร้าว (aggressive drive)

ฟรอยด์ แบ่งระยะพัฒนาการของมนุษย์ออกเป็น 5 ระยะด้วยกัน (อ้างอิงใน <http://หมออนามัย.com/>, 1 กุมภาพันธ์ 2555) คือ

1. ระยะปาก (Oral Stage) เป็นระยะที่เด็กมีความพึงพอใจกับการใช้ปากโดยการดูดหรือกลืน คือ เริ่มต้นแต่แรกเกิด จนถึงประมาณอายุ 2 ปี ในระยะนี้ถ้าเด็กไม่ได้รับการตอบสนองที่เพียงพอ อาจทำให้เด็กโตขึ้นมีปัญหา ดังนี้คือ ทะคนสอ ปากกาเคี้ยวหมากฝรั่ง

2. ระยะทวารหนักหรือขั้วถ่าย (Anal Stage) เป็นระยะที่เด็กได้รับความพึงพอใจถ้าไม่ขั้วถ่ายอยู่ในช่วงอายุ 2-3 ปี ปัญหาที่เกิดขึ้นเมื่อพ่อแม่เข้มงวดกวดขันกับการฝึกขั้วถ่ายเด็กมากเกินไป ในระยะนี้คือ โตขึ้นเด็กจะมีนิสัยคือร้อน เข้มงวดกวดขัน เจ้าระเบียบ และมีอารมณ์เครียดบ่อย ๆ ได้

3. ระยะอวัยวะเพศ (Phallic Stage) อยู่ในช่วง 3-6 ปี เป็นระยะที่เด็กสนใจอวัยวะเพศของตน สนใจความแตกต่างระหว่างเพศหญิงและเพศชาย เด็กเริ่มสนใจความรักจากพ่อแม่ ที่มีความตรงข้ามกับตนเอง และเลียนแบบพฤติกรรมพ่อแม่ที่มีเพศเดียวกันกับตน (Oedipus complex)

4. ระยะแฝงหรือระยะพัก (Latency Stage) อายุ 6 ปี เป็นระยะที่เด็กกำลังสนใจไปอยู่ที่พัฒนาการด้านสติปัญญาและทางสังคม มีเพื่อนสนิทเพศเดียวกัน สนใจบทบาททางเพศของตน

5. ระยะสนใจเพศตรงข้าม (Genital Stage) ระยะวัยรุ่นจนถึงผู้ใหญ่ เด็กจะเริ่มสนใจเพื่อนต่างเพศด้วยความรัก เตรียมตัวเป็นผู้ใหญ่ ต้องการความสนใจและการยอมรับจากสังคม

สรุปได้ว่า ทฤษฎีพัฒนาการตามแนวคิดของฟรอยด์เชื่อว่า พัฒนาการบุคลิกภาพของคนขึ้นอยู่กับ การตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานทางด้านสรีระ 5 ระยะ คือ ระยะปาก ระยะทวารหนักหรือขั้วถ่าย ระยะอวัยวะเพศ ระยะแฝงหรือระยะพัก และระยะสนใจเพศตรงข้าม

2.3 ทฤษฎีการเรียนรู้

ฌอง เพียเจท์ (Jean Piaget) นักจิตวิทยาชาวสวิส ได้ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางด้านการคิดของเด็กว่ามีขั้นตอนหรือกระบวนการอย่างไร ทฤษฎีของเพียเจท์ตั้งอยู่บนรากฐานของทั้งองค์ประกอบที่เป็นพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม เขาอธิบายว่า การเรียนรู้ของเด็กเป็นไปตามพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งจะมีการพัฒนาการไปตามวัยต่างๆ เป็นลำดับขั้น พัฒนาการเป็นสิ่งที่เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ควรที่จะเร่งเด็กให้ข้ามจากพัฒนาการจากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่ง เพราะจะทำให้เกิดผลเสียแก่เด็ก แต่การจัด

ประสบการณ์ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในช่วงที่เด็กกำลังจะพัฒนาไปสู่ขั้นที่สูงกว่า สามารถช่วยให้เด็กพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม เพียงแต่เน้นความสำคัญของการเข้าใจธรรมชาติและพัฒนาของเด็กมากกว่าการกระตุ้นเด็กให้มีพัฒนาการเร็วขึ้น

เพียงแต่ได้สรุปพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กตามลำดับระยะพัฒนาทางชีววิทยาที่คงที่ แสดงให้ปรากฏโดยปฏิสัมพันธ์ของเด็กกับสิ่งแวดล้อม (อ้างอิงใน http://www.baanjommyut.com/libraty_2/intellectual_development_theory/03.html, 1 กุมภาพันธ์ 2555) ดังนี้

1. ขั้นประสาทรับรู้และการเคลื่อนไหว (Sensori-Motor Stage) ขั้นนี้เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ปี พฤติกรรมของเด็กในวัยนี้ขึ้นอยู่กับ การเคลื่อนไหวเป็นส่วนใหญ่ เช่น การไขว่คว้า การเคลื่อนไหว การมอง การดู ในวัยนี้เด็กแสดงออกทางด้านร่างกายให้เห็นว่ามีสติปัญญาด้วยการกระทำ เด็กสามารถแก้ปัญหาได้ แม้ว่าจะไม่สามารถอธิบายได้ด้วยคำพูด เด็กจะต้องมีโอกาสที่จะปะทะกับสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับพัฒนาการด้านสติปัญญาและความคิดในขั้นนี้ มีความคิดความเข้าใจของเด็กจะก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เช่น สามารถประสานงานระหว่างกล้ามเนื้อและสายตา เด็กในวัยนี้มักจะทำอะไรซ้ำบ่อย ๆ เป็นการเลียนแบบ พยายามแก้ปัญหาแบบลองผิดลองถูก เมื่อสิ้นสุดระยะนี้ เด็กจะมีการแสดงออกของพฤติกรรมอย่างมีจุดมุ่งหมายและสามารถแก้ปัญหาโดยการเปลี่ยนวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการแต่กิจกรรม การคิดของเด็กวัยนี้ส่วนใหญ่ยังคงอยู่เฉพาะสิ่งที่สามารถสัมผัสได้เท่านั้น

2. ขั้นก่อนปฏิบัติการคิด (Preoperational Stage) ขั้นนี้เริ่มตั้งแต่อายุ 2-7 ปี แบ่งออกเป็นขั้นย่อยอีก 2 ขั้น คือ

1) ขั้นก่อนเกิดสิ่งกัป (Preconceptual Thought) เป็นขั้นพัฒนาการของเด็กอายุ 2-4 ปี เป็นช่วงที่เด็กเริ่มมีเหตุผลเบื้องต้น สามารถจะโยงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ 2 เหตุการณ์หรือมากกว่ามาเป็นเหตุผลเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน แต่เหตุผลของเด็กวัยนี้ ยังมีขอบเขตจำกัดอยู่ เพราะเด็กยังคงยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง คือถือความคิดตนเองเป็นใหญ่ และมองไม่เห็นเหตุผลของผู้อื่น ความคิดและเหตุผลของเด็กวัยนี้ จึงไม่ค่อยถูกต้องตามความเป็นจริงนัก นอกจากนี้ ความเข้าใจต่อสิ่งต่าง ๆ ยังคงอยู่ในระดับเบื้องต้น เช่น เข้าใจว่าเด็กหญิง 2 คน ชื่อเหมือนกัน จะมีทุกอย่างเหมือนกันหมด แสดงว่าความคิดรวบยอดของเด็กวัยนี้ยังไม่พัฒนาเต็มที่ แต่พัฒนาการทางภาษาของเด็กเจริญรวดเร็วมาก

2) ขั้นการคิดแบบญาณหยั่งรู้ นึกออกเองโดยไม่ใช้เหตุผล (Intuitive Thought) เป็นขั้นพัฒนาการของเด็ก อายุ 4-7 ปี ขั้นนี้เด็กจะเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ รวมตัวดีขึ้น รู้จักแยกประเภทและแยกชิ้นส่วนของวัตถุ เข้าใจความหมายของจำนวนเลข เริ่มมีพัฒนาการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ แต่ไม่แจ่มชัดนัก สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้โดยไม่คิดเตรียมล่วงหน้าไว้ก่อน รู้จักนำความรู้ในสิ่งหนึ่งไปอธิบายหรือแก้ปัญหาอื่น และสามารถนำเหตุผลทั่ว ๆ ไปมาสรุปแก้ปัญหา

โดยไม่วิเคราะห์อย่างถี่ถ้วนเสียก่อนการคิดหาเหตุผลของเด็กยังขึ้นอยู่กับสิ่งที่ตนรับรู้ หรือสัมผัสจากภายนอก

3. ขั้นปฏิบัติการคิดด้านรูปธรรม (Concrete Operation Stage) ขั้นนี้จะเริ่มจากอายุ 7-11 ปี พัฒนาการทางด้านสติปัญญาและความคิดของเด็กวัยนี้สามารถสร้างกฎเกณฑ์และตั้งเกณฑ์ในการแบ่งสิ่งแวดลอมออกเป็นหมวดหมู่ได้ เด็กวัยนี้สามารถที่จะเข้าใจเหตุผล รู้จักการแก้ปัญหาสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรมได้ สามารถที่จะเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องความคงตัวของสิ่งต่าง ๆ โดยที่เด็กเข้าใจว่าของแข็งหรือของเหลวจำนวนหนึ่งแม้ว่าจะเปลี่ยนรูปร่างไปก็ยังมึน้ำหนัก หรือปริมาตรเท่าเดิม สามารถที่จะเข้าใจความสัมพันธ์ของส่วนย่อย ส่วนรวม ลักษณะเด่นของเด็กวัยนี้คือ ความสามารถในการคิดย้อนกลับ นอกจากนั้นความสามารถในการจำของเด็กในช่วงนี้มีประสิทธิภาพขึ้น สามารถจัดกลุ่มหรือจัดการได้อย่างสมบูรณ์ สามารถสนทนากับบุคคลอื่นและเข้าใจความคิดของผู้อื่นได้ดี

4. ขั้นปฏิบัติการคิดด้วยนามธรรม (Formal Operational Stage) นี้จะเริ่มจากอายุ 11-15 ปี ในขั้นนี้พัฒนาการทางสติปัญญาและความคิดของเด็กวัยนี้เป็นขั้นสุดยอด คือเด็กในวัยนี้จะเริ่มคิดแบบผู้ใหญ่ ความคิดแบบเด็กจะสิ้นสุดลง เด็กจะสามารถที่จะคิดหาเหตุผลนอกเหนือไปจากข้อมูลที่มีอยู่ สามารถที่จะคิดแบบนักวิทยาศาสตร์ สามารถที่จะตั้งสมมุติฐานและทฤษฎี และเห็นว่าความเป็นจริงที่เห็นด้วยการรับรู้ที่สำคัญเท่ากับความคิดกับสิ่งที่อาจจะเป็นไปได้ เด็กวัยนี้มีความคิดนอกเหนือไปกว่าสิ่งปัจจุบัน สนใจที่จะสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับทุกสิ่งทุกอย่างและมีความพอใจที่จะคิดพิจารณาเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่มีตัวตน หรือสิ่งที่เป็นนามธรรมพัฒนาการทางการรู้คิดของเด็กในช่วงอายุ 6 ปีแรกของชีวิต ซึ่งเพียงเท่านี้ได้ศึกษาไว้เป็นประสบการณ์ สำคัญที่เด็กควรได้รับการส่งเสริม มี 6 ขั้น ได้แก่

- 1) ขั้นความรู้แตกต่าง (Absolute Differences) เด็กเริ่มรับรู้ในความแตกต่างของสิ่งของที่มองเห็น
- 2) ขั้นรู้สิ่งตรงกันข้าม (Opposition) ขั้นนี้เด็กรู้ว่าของต่าง ๆ มีลักษณะตรงกันข้ามเป็น 2 ด้าน เช่น มี-ไม่มี หรือ เล็ก-ใหญ่
- 3) ขั้นรู้หลายระดับ (Discrete Degree) เด็กเริ่มรู้จักคิดสิ่งทีเกี่ยวกับลักษณะที่อยู่ตรงกลางระหว่างปลายสุดสองปลาย เช่น ปานกลาง น้อย
- 4) ขั้นความเปลี่ยนแปลงต่อเนื่อง (Variation) เด็กสามารถเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ เช่น บอกถึงความเจริญเติบโตของต้นไม้
- 5) ขั้นรู้ผลของการกระทำ (Function) ในขั้นนี้เด็กจะเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลง

6) **ขั้นการทดแทนอย่างลงตัว (Exact Compensation)** เด็กจะรู้ว่าการกระทำหนึ่งของสิ่งหนึ่งเปลี่ยนแปลงย่อมมีผลต่ออีกสิ่งหนึ่งอย่างหักเหเหมือนกัน

สรุปได้ว่า ทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคิดของเพียเจท์ ได้อธิบายถึงพัฒนาการทางความคิดและสติปัญญา ช่วยให้เข้าใจกระบวนการคิดของเด็ก ซึ่งเป็นกลไกการคิดที่มีความต่อเนื่อง เป็นขั้นตอน ตั้งแต่การเรียนรู้จากประสาทสัมผัส การเคลื่อนไหว เข้าใจในสิ่งที่เป็นรูปธรรม และไปสู่การคิดอย่างมีเหตุผล ในสิ่งที่เป็นนามธรรม พัฒนาการจะเป็นไปตามลำดับขั้นจะข้ามขั้นไม่ได้ แต่อัตราพัฒนาการอาจมีความแตกต่างกันในสิ่งแวดล้อมที่ต่างกัน

3. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงในเด็กและเยาวชน

พฤติกรรมเสี่ยงในเด็กและเยาวชนเกิดขึ้นจากสาเหตุต่าง ๆ ภายใต้สภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเด็กและเยาวชน ซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายทั้งทางร่างกายและจิตใจ ได้มีการศึกษาความหมาย ประเภท สาเหตุ และการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงในเด็กและเยาวชน ดังนี้

3.1 ความหมายของพฤติกรรมเสี่ยงในเด็กและเยาวชน

พฤติกรรมเสี่ยงในเด็กและเยาวชน หมายถึง การกระทำของบุคคลที่อาจส่งผลให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ ชีวิต หรือทรัพย์สิน (อ้างอิงใน <http://www.thaigoodview.com/node/52146>, 1 กุมภาพันธ์ 2555)

พฤติกรรมเสี่ยงในเด็กและเยาวชน หมายถึง พฤติกรรมซึ่งจะก่อให้เกิดอันตรายหรือผลเสียต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคมสิ่งแวดล้อม โดยผู้ที่กระทำอาจทราบถึงผลที่จะเกิดขึ้นหรือไม่ก็ได้ (อ้างอิงใน http://cdn.researchers.in.th/assets/media/files/000/000/508/original_bw1_section_2.pdf?1285217506, 1 กุมภาพันธ์ 2555)

พฤติกรรมเสี่ยงในเด็กและเยาวชน หมายถึง พฤติกรรมที่นำมาหรือเป็นสาเหตุให้เกิดความเสี่ยงต่อการดำเนินชีวิต ทำให้ร่างกายเป็นอันตราย สูญเสียหน้าที่ ขาดโอกาสพัฒนาตามปกติ หรือเสียชีวิต (พนม เกตุมาน อ้างถึงใน http://www.psychlin.co.th/new_page_78.htm, 27 กรกฎาคม 2552)

สรุปได้ว่า พฤติกรรมเสี่ยงในเด็กและเยาวชน หมายถึง พฤติกรรมที่นำมาหรือเป็นสาเหตุให้เกิดความเสี่ยงในการดำเนินชีวิต ซึ่งอาจทำให้ร่างกายเป็นอันตราย ขาดโอกาสที่จะพัฒนาได้ตามปกติ หรือเสียชีวิต

3.2 ประเภทของพฤติกรรมเสี่ยง

พฤติกรรมเสี่ยงในเด็กและเยาวชน แบ่งออกเป็น 5 ประเภท (พนม เกตุมาน อ่างถึง ใน http://www.psyclin.co.th/new_page_78.htm, 27 กรกฎาคม 2552) ดังนี้

3.2.1 พฤติกรรมเสี่ยงต่ออุบัติเหตุ (unintentional injuries) ได้แก่ การร่วมกิจกรรมที่เสี่ยงต่ออุบัติเหตุ การไม่ปฏิบัติตามกฎแห่งความปลอดภัย (ไม่สวมหมวกกันน็อก ไม่คาดเข็มขัดนิรภัย เมื่อนั่งในขณะขับรถ ฯลฯ)

3.2.2 พฤติกรรมความรุนแรง (violence) ได้แก่ การเข้าร่วมกลุ่มที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง การทำร้ายร่างกาย การพกพาอาวุธ ทำลายข้าวของสาธารณะ

3.2.3 ภาวะซึมเศร้าและการฆ่าตัวตาย (depression and suicidal idea)

3.2.4 การใช้ยาเสพติด (drug abuse) ได้แก่ การลองและใช้ยาเสพติด บุหรี่ เหล้า หรืออยู่ในกลุ่มเพื่อนที่ใช้ยาเสพติด

3.2.5 พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศสัมพันธ์ (sexual behaviors) ได้แก่ เริ่มต้นจากการมีแฟนเร็วเกินไป การเริ่มมีสัมพันธ์และเนื้อต้องตัว กอดจูบ อยู่กันตามลำพัง และมีเพศสัมพันธ์โดยไม่มีการป้องกันการตั้งครรภ์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

3.3 สาเหตุของพฤติกรรมเสี่ยง

พฤติกรรมเสี่ยงในเด็กและเยาวชน มีสาเหตุมาจาก (พนม เกตุมาน อ่างถึง ใน http://www.psyclin.co.th/new_page_78.htm, 27 กรกฎาคม 2552)

3.3.1 ขาดความรู้และทักษะ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัย อันตรายและความเสี่ยงต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต ความรู้เกี่ยวกับเพศ การจัดการอารมณ์เพศตนเอง การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต การปฏิเสธ การมีกิจกรรมที่เป็นสุขเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น

3.3.2 ขาดความตระหนัก และขาดความจริงจังต่อการป้องกันตนเอง

3.3.3 ขาดการควบคุมตนเอง อาจคล้อยตามเพื่อนและสิ่งแวดลอม เหล้าและยาเสพติดเป็นสาเหตุที่ทำให้จิตใจเสียการควบคุมตนเอง

3.3.4 ขาดวิธีการที่ทำให้ตนเองพึงพอใจที่ถูกต้อง เช่น ด้านกีฬา ด้านดนตรี

3.3.5 ปัญหาทางจิตใจ อารมณ์ หรือโรคทางจิตเวช ทำให้ขาดความสุข เก็บกด ความทุกข์ใจ ความก้าวร้าว หรือเคยโดนกระทำทารุณทางกายหรือทางเพศ

3.3.6 อิทธิพลของสิ่งแวดลอม ทักษะคิดและแบบอย่างในครอบครัว ความเป็นสุขของครอบครัว อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน การต้องการเป็นที่ยอมรับของเพื่อนและสังคม การชักจูงใจจากแฟน คารานักรื่อง การโฆษณา ค่านิยมทางวัตถุนิยม

3.4 การป้องกันพฤติกรรมเสี่ยง

พฤติกรรมเสี่ยงในเด็กและเยาวชน มีวิธีการต่าง ๆ ในการป้องกัน (พนม เกตุมาน อ้างถึงใน http://www.psyclin.co.th/new_page_78.htm, 27 กรกฎาคม 2552) ดังนี้

3.4.1 การให้ความรู้ ได้แก่ ความรู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงในร่างกาย ความปลอดภัย อันตรายและความเสี่ยงต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศ

3.4.2 การฝึกทักษะ ในการรู้จักอารมณ์และความคิดตนเอง จัดการกับอารมณ์ได้ จัดการอารมณ์เพศตนเอง การแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ในชีวิต การปฏิเสธ การมีกิจกรรมที่เป็นสุขเป็น ประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น

3.4.3 สร้างความตระหนักในการป้องกันความเสี่ยง จริงจังต่อการป้องกันตนเอง เห็นประโยชน์ของการป้องกัน และเห็นโทษหรือพิษภัยจากพฤติกรรมเสี่ยง จนใช้เป็นหลักในจิตใจ ที่จะไม่ทำพฤติกรรมนั้น

3.4.4 ฝึกการควบคุมตนเอง ฝึกจิตใจให้เข้มแข็ง การรู้จักจิตใจตนเองและควบคุม ได้ รู้จักยั้งคิด ฝึกระเบียบวินัยที่มาจากภายในใจตนเอง ฝึกการปฏิเสธเหล่าและยาเสพติดเป็นสาเหตุ ที่ทำให้จิตใจเสียการควบคุมตนเอง

3.4.5 ช่วยให้มีกิจกรรมที่ทำให้ตนเองพึงพอใจที่ถูกต้อง กิจกรรมด้านบวกที่เป็น ที่ยอมรับของเพื่อน และไม่แสวงหากิจกรรมด้านลบที่อาจเป็นพฤติกรรมเสี่ยงต่าง ๆ

3.4.6 สร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี พ่อแม่เป็นแบบอย่าง มีทัศนคติที่ดีต่อลูก แสวงหา กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ครอบครัวมีความสุข ทัศนคติดีต่อการเรียนรู้ที่ถูกต้อง ส่งเสริมกลุ่มเพื่อนที่ ดี ให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อน ครอบครัว ชุมชน และสังคม

สรุปได้ว่า พฤติกรรมเสี่ยงในเด็กและเยาวชน เป็นพฤติกรรมที่นำมาหรือเป็นสาเหตุให้ เกิดความเสี่ยงในการดำเนินชีวิต ซึ่งอาจทำให้ร่างกายเป็นอันตราย ขาดโอกาสที่จะพัฒนาได้ ตามปกติ หรือเสียชีวิต ได้แก่ พฤติกรรมเสี่ยงต่ออุบัติเหตุ พฤติกรรมความรุนแรง ภาวะซึมเศร้าและ การฆ่าตัวตาย การใช้ยาเสพติด พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศสัมพันธ์ ซึ่งล้วนแล้วแต่มีสาเหตุ และวิธีการ ต่าง ๆ ในการป้องกัน

4. สถานการณ์เด็กและเยาวชน

สถานการณ์เด็กและเยาวชนในปัจจุบัน พบว่า ปัญหาด่าง ๆ ของเด็กและเยาวชนมี แนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ดังนี้

4.1 สถานการณ์เด็กและเยาวชน ปี 2549-2550

สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ ได้เปิดเผยข้อมูลปัญหาเด็กและเยาวชนในรายงานสถานการณ์เด็กและเยาวชน ประจำปี 2549-2550 ถึง ดังนี้

4.1.1 ด้านสุขภาพอนามัย

- 1) ทารกแรกเกิดมีน้ำหนักน้อย
- 2) เด็กไทยมีพัฒนาการทางสมองล่าช้า
- 3) ทารกที่มึนमारदान้อยมาก
- 4) วัยรุ่นไทยตั้งครรถ์สูงขึ้น
- 5) เด็กวัยรุ่นมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ และติดเชื้อเอดส์ทางเพศสัมพันธ์
- 6) เด็ก เยาวชนทุกวัย มีภาวะโภชนาการเกินหรือโรคอ้วนสูงขึ้น
- 7) การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีผลกระทบต่อรุนแรงทางสุขภาพและ
- 8) เยาวชนเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญของธุรกิจการจำหน่ายบุหรี่
- 9) เด็ก เยาวชน มีแนวโน้มติดสารเสพติดเพิ่มขึ้น
- 10) กลุ่มเด็กวัยรุ่นหญิงมีอัตราการป่วยเอดส์สูงขึ้น

สูงขึ้น

สังคม

4.1.2 ด้านสุขภาพจิต

- 1) ความเครียด โรคซึมเศร้ามีในเด็กวัยรุ่น
- 2) การฆ่าตัวตายโดยภาพรวมลดลง แต่ยังคงพบมากในวัยรุ่น

4.1.3 ด้านการศึกษา

- 1) สถานศึกษาชั้นพื้นฐานในชนบทส่วนมากไม่ได้มาตรฐาน
 - 2) อุดมศึกษาต้องปรับคุณภาพ
 - 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาโดยภาพรวมยังต้องปรับปรุง
 - 4) สิ่งแวดล้อมทางการศึกษายังต้องปรับปรุง
 - 5) พื้นที่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชนมีน้อยกว่าพื้นที่เรืงรมย์
 - 6) การจัดการศึกษาโดยครอบครัวต้องการสนับสนุนให้เพิ่มจำนวนและมี
 - 7) การศึกษาต่อเนื่องตามอัธยาศัยยังมีน้อย
 - 8) การออกจากโรงเรียนกลางคัน
- ความหลากหลายมากขึ้น

9) โครงการทุนการศึกษาของรัฐมีความไม่แน่นอน

4.1.4 ด้านนันทนาการ

- 1) เด็กและเยาวชน ใช้เวลาว่างเพื่อการบันเทิงมากกว่าเพื่อการศึกษา
- 2) เด็กและเยาวชน ใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการบันเทิงมากกว่าการศึกษา

4.1.5 ด้านครอบครัว

- 1) เด็กและเยาวชนเผชิญความรุนแรง และถูกกระทำทางเพศในครอบครัว
- 2) ผู้หญิงตั้งท้อง โดยมีได้วางแผน
- 3) ครอบครัวขาดทักษะในการปรองดองกันและอัตราการหย่าร้างสูง
- 4) ขาดข้อมูลครอบครัวพ่อแม่เดี่ยว/เลี้ยงลูกตามลำพัง
- 5) เด็กและเยาวชนยากจนส่วนใหญ่ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่

4.1.6 ด้านค่านิยม วัฒนธรรม จริยธรรม และศาสนา

- 1) พฤติกรรมการบริโภคนิยมสูง
- 2) ขาดวินัยการใช้เงิน
- 3) ค่านิยมเรื่องเพศของวัยรุ่นมีพฤติกรรมทางเพศเสี่ยง
- 4) พ่อแม่ไม่มีเวลาให้ลูก/ไม่ใช่เวลากับลูก

4.1.7 ด้านเศรษฐกิจและการมีงานทำ

- 1) เยาวชนต้องการหารายได้พิเศษช่วงปิดเทอม
- 2) เด็กและเยาวชนต้องทำงานหารายได้เลี้ยงครอบครัว

4.1.8 ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

- 1) การเสียชีวิตของเด็กและเยาวชน
- 2) การทะเลาะวิวาท/ความรุนแรงในเด็กและเยาวชน

4.1.9 เด็กและเยาวชนกับสื่อ

- 1) เด็กเห็นภาพรุนแรง ภาพลามกในสื่อ โทรทัศน์มากขึ้น
- 2) เด็กเริ่มใช้อินเทอร์เน็ตมีอายุน้อยลง

4.1.10 เด็กและเยาวชนกลุ่มพิเศษ

- 1) เด็กถูกละเมิดสิทธิ
 - (1) เด็กขายบริการทางเพศด้วยความสมัครใจมีอายุน้อยลง
 - (2) ความยากจนเป็นสาเหตุหลักของการเข้าสู่ตลาดแรงงาน

มากขึ้น

เพิ่มมากขึ้น
 (3) เด็กทำงานในสถานประกอบการผิดกฎหมาย/ทำงานรับเหมาช่วง
 (4) สวัสดิการค้ำประกันธนาคารของเด็กและเยาวชนที่ต้องทำงานยังไม่ได้รับการดูแล

2) เด็กถูกปล่อยปละละเลย/ถูกทอดทิ้ง

- (1) เด็กกำพร้าและเด็กถูกทอดทิ้งมีสูง
- (2) เด็กยากจนยังมีจำนวนสูงและคืนรนช่วยตัวเอง
- (3) เด็กประพฤติดันไม่สมควร

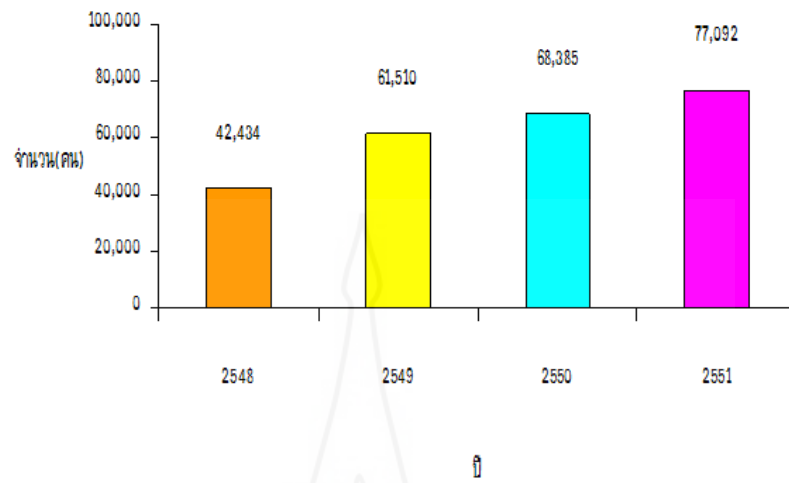
4.2 สถานการณ์เด็กและเยาวชน ปี 2550-2551

โครงการ Child Watch (โครงการติดตามสภาวการณ์เด็กและเยาวชน) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้สำรวจพฤติกรรมเด็กและเยาวชนปี 2550-2551 ที่เป็นปัญหา ดังนี้

4.2.1 ปัญหาแม่วัยรุ่น เป็นปัญหาสำคัญที่สังคมพึงให้ความสำคัญ จากสถิติพบว่า หญิงวัยรุ่นอายุต่ำกว่า 19 ปี ที่มาทำคลอดมีจำนวนเพิ่มอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2548-2551

ในปี 2551 มีหญิงวัยรุ่นมาทำคลอดถึง 77,092 คน เพิ่มขึ้นจากปี 2550 ที่มีเพียง 68,385 คน ดังแผนภูมิที่ 2.1

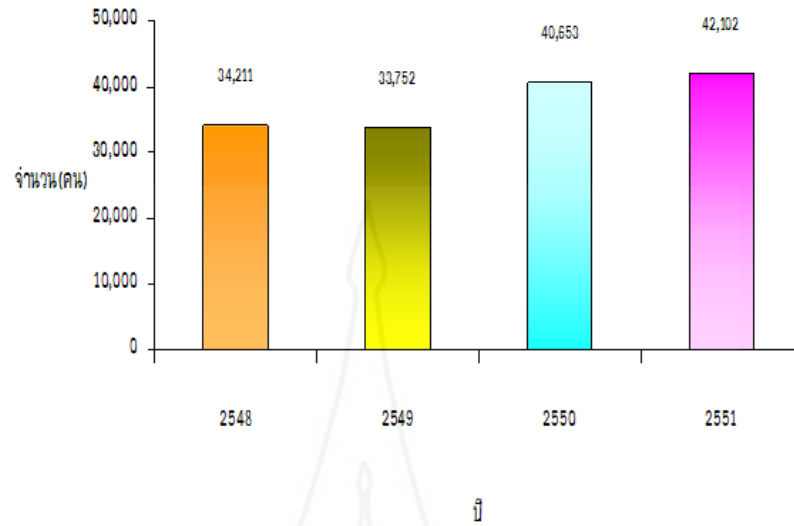
ภาพที่ 2.1 แผนภูมิแสดงเด็กที่อายุ 19 ปีและต่ำกว่า ที่ทำตลอดต่อปี

ที่มา: โครงการติดตามสภาวะการณ์เด็กและเยาวชน (2551) *เด็กไทยกับ 10 สถานการณ์เด่นรอบปี 2550-2551 (สไลด์)* กรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

ปัญหาที่ตามมาคือแม่วัยรุ่นนั้นมีมากมาย ทั้งความไม่พร้อมที่จะเลี้ยงลูก ปัญหาเศรษฐกิจ เนื่องจากยังไม่มีการทำ ไปจนถึงความเสี่ยงที่จะใช้เหล้าบุหรี่เพื่อลดความเครียด

4.2.2 จำนวนเด็กที่ต้องคดีต่าง ๆ จำต้องเข้าสถานพินิจเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ปี 2548 จนถึงปัจจุบัน

ในปี 2551 มีเด็กที่ต้องคดีต่าง ๆ และถูกส่งตัวเข้าสถานพินิจจำนวน 42,102 คน เพิ่มขึ้นจากในปี 2550 ที่มีจำนวน 40,653 คน โดยคดีที่เด็กกระทำความผิดเป็นอันดับต้น ๆ มี อาชกคดีลักทรัพย์ คดียาเสพติด และคดีประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย เป็นต้น ดังแผนภูมิที่ 2.2

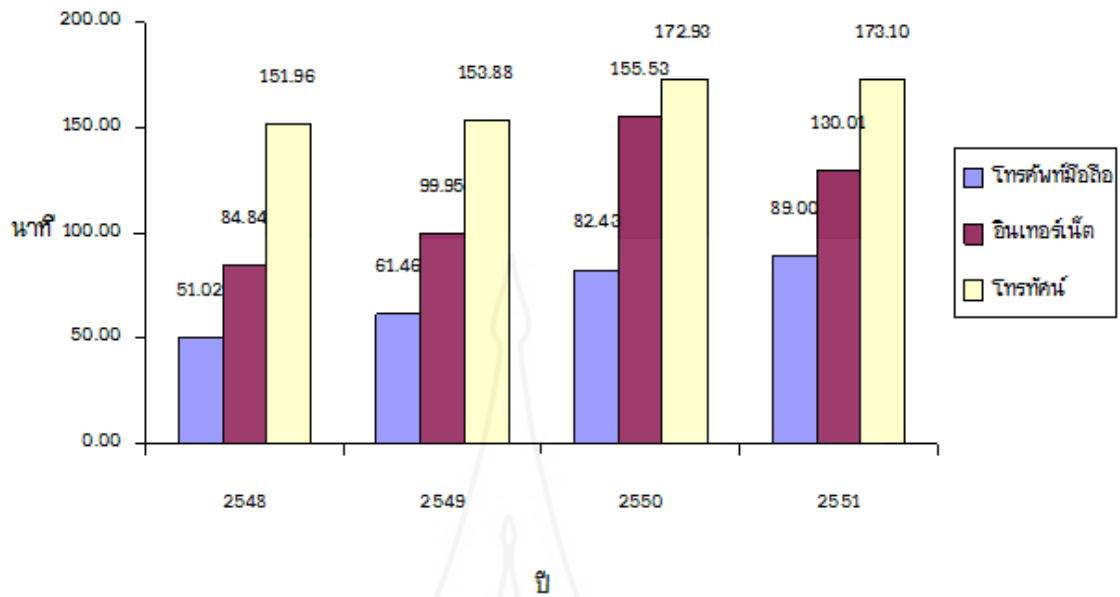
ภาพที่ 2.2 แผนภูมิแสดงจำนวนเด็กที่ถูกส่งเข้าสถานพินิจต่อปี

ที่มา: โครงการติดตามสภาวะการณ์เด็กและเยาวชน (2551) *เด็กไทยกับ 10 สถานการณ์เด่นรอบปี 2550-2551* (สไลด์) กรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

หากแนวโน้มยังคงเป็นเช่นนี้ จะไม่เพียงสะท้อนปัญหาความรุนแรงในกลุ่มเยาวชนเท่านั้น แต่ยังหมายความว่าปัญหาอีกมากมายที่ตามมาโดยเฉพาะ

4.2.3 ข้อมูลของโครงการ *Child Watch* พบว่าเวลาที่เด็กและเยาวชนใช้ไปกับสื่อสมัยใหม่ มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นอินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือ หรือโทรทัศน์

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างปี 2550 กับปี 2551 เด็กใช้เวลากับอินเทอร์เน็ตลดลงเล็กน้อยจากประมาณ 150 นาทีเป็น 130 นาทีต่อวัน ในขณะที่เด็กใช้เวลากับมือถือเพิ่มมากขึ้นจาก 80 นาทีเป็น 90 นาทีต่อวัน รวมทั้งอัตราการโหลดเพลง ภาพ เกม ข้อความ และข้อมูลต่าง ๆ ก็เพิ่มขึ้นเช่นกัน จากเฉลี่ย 2 ครั้งต่อวันในปี 2550 เป็น 3 ครั้งในปี 2551 ซึ่งเป็นไปได้ว่าด้วยเทคโนโลยีมือถือที่ทันสมัยและถูกลง ทำให้เด็กรุ่นใหม่สามารถใช้โทรศัพท์มือถือเป็นเครื่องมือเอนกประสงค์มากขึ้น เช่น การใช้อินเทอร์เน็ตโหลดเพลงภาพและส่งข้อความต่าง ๆ ดังแผนภูมิที่

ภาพที่ 2.3 แผนภูมิแสดงเวลาที่เด็กและเยาวชนใช้ไปกับสื่อ

ที่มา: โครงการติดตามสภาวะการณ์เด็กและเยาวชน (2551) *เด็กไทยกับ 10 สถานการณ์เด่นรอบปี 2550-2551 (สไลด์)* กรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

ในภาพรวมเด็กไทยยังใช้เวลากับสื่อต่าง ๆ สูงมากถึงวันละ 6-7 ชั่วโมง โดยหมดไปกับโทรศัพท์มือถือ 3 ชั่วโมง อินเทอร์เน็ตกว่า 2 ชั่วโมง และโทรศัพท์อีก 1 ชั่วโมง หรือเท่ากับครึ่งชีวิตยามตื่นของเด็กก็ว่าได้

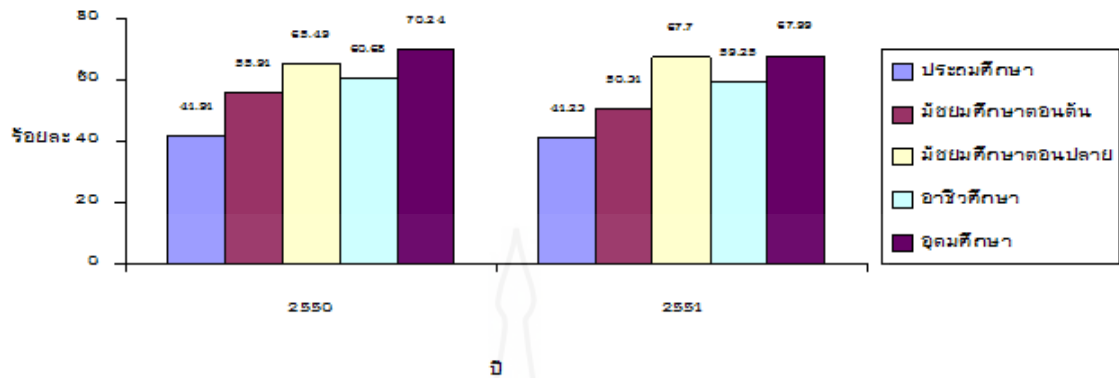
4.2.4 อาการเครียดจนปวดท้องหรือนอนไม่หลับในรอบ 1 ปีการศึกษาที่ผ่านมา มีจำนวนเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 30 โดยมีแนวโน้มภาวะเครียดสูงขึ้นตามระดับการศึกษา จากเด็กประถม ซึ่งมีภาวะเครียดร้อยละ 22.85 ถึงนิสิตนักศึกษาระดับอุดมศึกษาซึ่งตกอยู่ในภาวะเครียดถึงร้อยละ 39.59 ดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 ร้อยละของเด็กที่มีอาการเครียดจนนอนไม่หลับหรืออาเจียนในรอบ 1 ปีการศึกษา

ระดับการศึกษา	ร้อยละ
ประถมศึกษา	22.85
มัธยมศึกษาตอนต้น	23.90
มัธยมศึกษาตอนปลาย	34.18
อาชีวศึกษา	30.62
อุดมศึกษา	39.59

ที่มา: โครงการติดตามสภาวะการณ้เด็กและเยาวชน (2551) *เด็กไทยกับ 10 สถานการณ์เด่นรอบปี 2550-2551 (สไลด์)* กรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

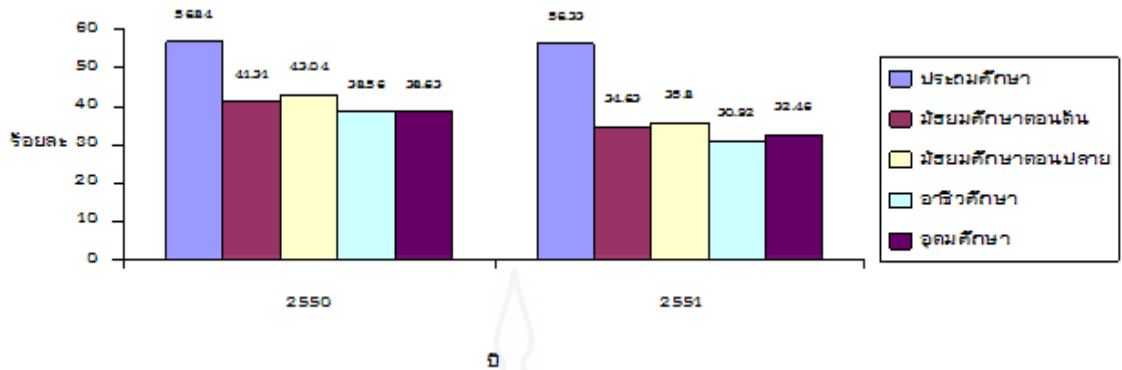
ในปัจจุบันมีปัญหารุมเร้าเด็กมากขึ้น ตั้งแต่ปัญหาการเรียนและการแข่งขัน ไปจนถึงปัญหาการมีงานทำภายใต้ภาวะเศรษฐกิจที่ถดถอย ตลอดจนสภาพบ้านเมืองและการเมืองที่มีทั้งความผันผวน ความรุนแรงและภาพลักษณ์ที่ติดลบต่อเด็ก โดยจากผลการสำรวจของโครงการ Child Watch พบว่าเด็กกว่าร้อยละ 60 ในวัยมัธยม-อุดมศึกษา เห็นว่าบ้านเมืองของเรามีการทุจริตคดโกงในระดับมาก จึงยังน่าเป็นห่วงในปีถัดไป อาจพบเด็กไทยตกอยู่ในภาวะเครียดมากยิ่งขึ้น ดังแผนภูมิที่ 2.4

ภาพที่ 2.4 แผนภูมิแสดงร้อยละเด็กที่คิดว่าประเทศไทยมีการทุจริตคดโกง

ที่มา: โครงการติดตามสภาวะการณ์เด็กและเยาวชน (2551) *เด็กไทยกับ 10 สถานการณ์เด่นรอบปี 2550-2551 (สไลด์)* กรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

4.2.5 เด็กไทยมีทัศนคติที่แย่งต่อการเรียนรู้ โดยผลการสำรวจของโครงการ Child Watch ในปี 2551 พบว่ามีเด็กไทยโดยเฉลี่ยเพียงร้อยละ 27 ที่อ่านหนังสือเป็นงานอดิเรก นอกจากนี้ อัตราส่วนเด็กที่ตอบว่าตนเองชอบไปโรงเรียนในระดับมากก็ลดลงจากปีที่แล้ว จากเฉลี่ยร้อยละ 43 เหลือเพียงร้อยละ 38 โดยเด็กวัยประถมศึกษายังชอบไปโรงเรียนสูงที่สุด และลดลงทันทีเมื่อขึ้นชั้นมัธยมศึกษา โดยเด็กระดับอาชีวศึกษามีอัตราการชอบไปสถานศึกษาของตนน้อยที่สุดคือเพียงร้อยละ 31 ดังแผนภูมิที่ 2.5

ภาพที่ 2.5 แผนภูมิแสดงร้อยละเด็กที่ชอบไปโรงเรียน/วิทยาลัย/มหาวิทยาลัยมาก

ที่มา: โครงการติดตามสภาวะการณ์เด็กและเยาวชน (2551) *เด็กไทยกับ 10 สถานการณ์เด่นรอบปี 2550-2551 (สไลด์)* กรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

สาเหตุการชอบไปโรงเรียนน้อยลง อาจมีสาเหตุมาจากหลายประการ ทั้งจากทัศนคติของเด็กเองต่อการเรียน ปรากฏการณ์การกวดวิชาในช่วงชั้นมัธยมที่ทำให้เด็กเห็นคุณค่าของการเรียนในชั้นเรียนน้อยลง การมีทัศนคติต่อการสอนของครู ไปจนถึงความเครียดต่อสภาพความรุนแรงในโรงเรียน โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องความรุนแรง

ผลการสำรวจในปี 2551 ระดับมัธยม-อุดมศึกษาพบว่า เด็กที่รู้สึกปลอดภัยเวลาไปโรงเรียนในระดับมาก มีเพียงร้อยละ 22 รวมทั้งอัตราเด็กที่เคยถูกทำร้ายร่างกายในโรงเรียน โดยเพื่อนนักเรียน ก็ยังมีอัตราสูงถึงร้อยละ 13-18 รวมทั้งเด็กที่เคยพบเห็นการพกพาอาวุธเข้ามาในโรงเรียน ก็ยังสูงถึงร้อยละ 21-29 ซึ่งอาจเป็นสาเหตุสำคัญอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้เด็กรู้สึกชอบการมาโรงเรียนน้อยลง ดังตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 ร้อยละของเด็กที่รู้สึกปลอดภัยมากเวลาไปโรงเรียน/วิทยาลัย/มหาวิทยาลัย

ระดับการศึกษา	ร้อยละ
ประถมศึกษา	40.74
มัธยมศึกษาตอนต้น	20.61
มัธยมศึกษาตอนปลาย	26.30
อาชีวศึกษา	22.20
อุดมศึกษา	22.10

ที่มา: โครงการติดตามสภาวะการณ์เด็กและเยาวชน (2551) *เด็กไทยกับ 10 สถานการณ์เด่นรอบปี 2550-2551 (สไลด์)* กรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

สรุปได้ว่า ในช่วงปี 2549-2551 พบเด็กและเยาวชนมีปัญหาต่าง ๆ ได้แก่ ปัญหาแม่ วัยรุ่นอายุต่ำกว่า 19 ปี มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เด็กที่ต้องคดีต่าง ๆ จนเข้าสถานพินิจมีจำนวน เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นกัน และยังพบว่าเด็กไทยใช้เวลากับสื่อต่าง ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือ หรือโทรทัศน์ มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น เด็กไทยมีแนวโน้มภาวะเครียดสูงขึ้น และ เด็กไทยยังมีทัศนคติที่แย่อต่อการไปโรงเรียนด้วย

5. แนวคิดเกี่ยวกับการเฝ้าระวังทางสังคม

การเฝ้าระวังทางสังคม เป็นการป้องกันเด็กและเยาวชนให้รอดพ้นจากพฤติกรรมเสี่ยงต่าง ๆ ที่อยู่ล้อมรอบตัวได้อย่างปลอดภัย ได้มีการศึกษาความหมาย องค์ประกอบ ประโยชน์ ประเด็น และกิจกรรมการเฝ้าระวังไว้ ดังนี้

5.1 ความหมายของการเฝ้าระวัง

การเฝ้าระวัง หมายถึง ระบบและกลไกที่สร้างขึ้นเพื่อติดตามสถานการณ์ใด สถานการณ์หนึ่ง เพื่อใช้ในการวางแผน ควบคุม ป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น หรือนำไปใช้เพื่อการ ดำเนินการลดปัจจัยเสี่ยงอย่างมีประสิทธิภาพ (สังคม คุณคณากรกุล 2552: 1)

การเฝ้าระวัง หมายถึง การติดตาม สังเกต และพิจารณาอย่างต่อเนื่องถึงองค์ประกอบที่มีผลต่อการเกิดและการกระจายตัว มีขั้นตอนประกอบด้วย การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์และแปลผลข้อมูลรวมทั้งการรายงานหรือแจ้งข่าวเกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ จากข้อมูลที่ได้วิเคราะห์และประเมินผลดังกล่าวเพื่อดำเนินการต่อไปในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ (อ้างอิงใน <http://home.kku.ac.th/wilaipor/>, 1 กุมภาพันธ์ 2555)

สรุปได้ว่า การเฝ้าระวัง หมายถึง การติดตามความเคลื่อนไหว เพื่อนำไปสู่การป้องกันเมื่อยังไม่มีปัญหาใด ๆ เกิดขึ้น

5.2 ความหมายของการเฝ้าระวังทางสังคม

การเฝ้าระวังทางสังคม หมายถึง การปฏิบัติงานหรือการดำเนินการในลักษณะของการเฝ้าติดตามหรือจับตามองสถานการณ์ หรือสภาพปัญหาที่อาจจะเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อการนำไปสู่ปัญหาสังคม โดยอาศัยการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ การประมวลผลข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อค้นหาสัญญาณเสี่ยงหรือสัญญาณอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับสังคม ตลอดจนมีกระบวนการสื่อสารบอกข่าวสารข้อมูลไปยังกลุ่มหรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อวางแผนป้องกันปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อสวัสดิภาพ คุณภาพชีวิต และความมั่นคงของประชาชนในชุมชนและสังคม (อภิญา เวชชัย 2552: 145-146)

การเฝ้าระวังทางสังคม หมายถึง การประเมินสถานะปัญหาและสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นเสมือนบทเรียนที่สำคัญ ทำให้เรียนรู้สัญญาณเสี่ยงภัยรอบด้านที่อาจเป็นอันตรายต่อประชาชนในสังคม การเฝ้าระวังทางสังคมยังรวมถึงไปถึงการพยายามแสวงหาแนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างทันทั่วทั้ง การเก็บรวบรวมข้อมูลหลักฐาน การวิเคราะห์วิจัยอย่างเป็นระบบ มีการประเมินผลในเชิงประจักษ์ เกิดการเรียนรู้ และการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารไปยังชุมชนและสังคม โดยเน้นกลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ร่วมกัน นำไปสู่การร่วมกันป้องกันของชุมชนด้วยการเรียนรู้และการพึ่งตนเองเป็นลำดับแรก จนสู่ขั้นตอนของการนำเสนอนโยบายของรัฐต่อไป (ชนิษฐา เทวินทรภักดี 2552: 155-156)

การเฝ้าระวังทางสังคม หมายถึง การติดตามความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงข้อมูลที่เป็นตัวบ่งชี้สถานการณ์ปัญหาทางสังคมอย่างเป็นระบบ โดยมีกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เมื่อได้ผลลัพธ์จากการประมวลผลและวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วน ได้มีการนำไปใช้แจ้งเหตุเตือนภัย และวางแผนป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น หรือนำไปใช้เพื่อการดำเนินการเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป (สังคม คุณคณากรกุล 2552: 2)

ส่วนการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยง เป็นการป้องกันพฤติกรรมที่นำมาหรือเป็นสาเหตุให้เกิดความเสี่ยงต่อการดำเนินชีวิต ทำให้ร่างกายเป็นอันตราย ขาดโอกาสพัฒนาตามปกติ หรือเสียชีวิต

5.3 องค์ประกอบของการเฝ้าระวังทางสังคม

สังคม คุณคนกรกุล (2552: 2) ได้จำแนกระบบของการเฝ้าระวัง ในความหมายของข้อกำหนดเชิงกิจกรรมว่าลำดับขั้นตอนของการเฝ้าระวังต้องทำอะไร และใช้ทรัพยากรจากแหล่งใด โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

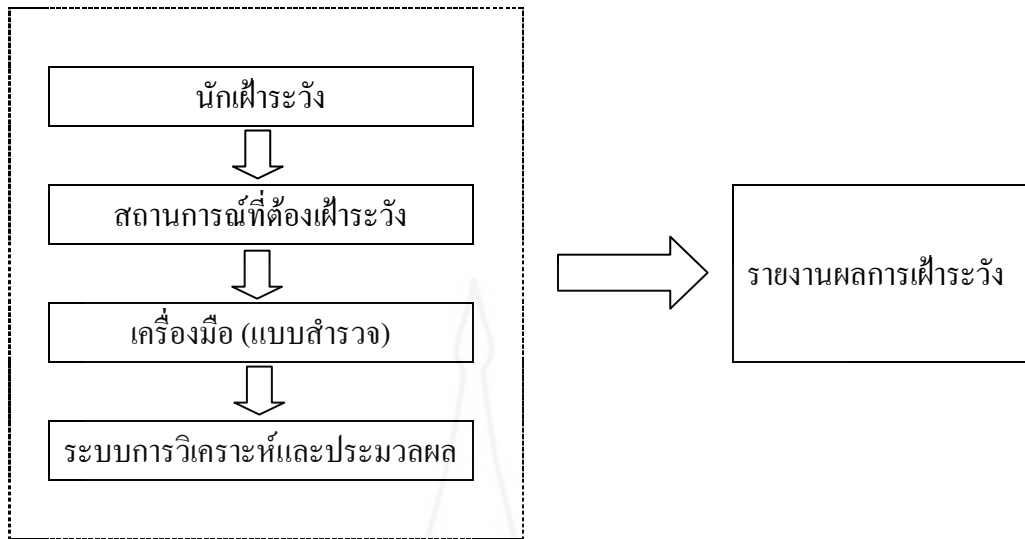
5.3.1 นักเฝ้าระวัง บุคลากรที่เป็นกลไกการเฝ้าระวัง จะต้องมีความรู้ความสามารถหรือได้รับการฝึกฝนเป็นพิเศษ มีหน้าที่เป็นการเฉพาะ และทำงานเป็นทีมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยทำหน้าที่เก็บรวบรวมข้อมูลอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบ และมีระบบการส่งข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ

5.3.2 สถานการณ์ที่ต้องเฝ้าระวัง หมายถึง ประเด็นหรือเหตุการณ์ที่สำคัญและสามารถบ่งชี้ถึงปัญหา หรือคาดว่าจะเกิดปัญหาหากไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเหมาะสม

5.3.3 เครื่องมือ (แบบสำรวจ) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ต้องมีลักษณะเป็นมาตรฐานเดียวกันง่ายต่อการใช้งาน เช่น แบบสำรวจความคิดเห็น

5.3.4 ระบบการวิเคราะห์และประมวลผล ที่ได้รับการพัฒนาอย่างสอดคล้องกับแต่ละสังคม โดยการแปลผลนั้นต้องเชื่อถือได้

5.3.5 รายงานผลการเฝ้าระวัง ที่เป็นระบบ โดยใช้ฐานข้อมูลที่จัดเก็บมาเป็นแหล่งอ้างอิงสำคัญ ดังภาพที่ 2.6

ภาพที่ 2.6 องค์ประกอบของการเฝ้าระวัง

ที่มา: สังคม คุณคนากรกุล (2552) “สารระนำรู้เกี่ยวกับการเฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคม” ใน เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตรนักเฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคม รุ่นที่ 3 ระยะเวลา 1 หน้า 3

5.4 ประโยชน์ของการเฝ้าระวัง

ประโยชน์ของการเฝ้าระวัง มีดังนี้ (สังคม คุณคนากรกุล 2552: 3-4)

5.4.1 สามารถเข้าใจถึงจิตวิทยาสังคม พฤติกรรมทางสังคมของประชาชนภายใต้ สภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ ณ ปัจจุบัน

5.4.2 สามารถเข้าใจถึงผลกระทบอันเนื่องมาจากสถานการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น ณ ปัจจุบัน ทั้งนี้ผลกระทบดังกล่าว อาจมีผลได้ทั้งในระยะสั้นหรือในระยะยาว ทั้งผลโดยตรงและผล โดยอ้อม

5.4.3 สามารถจำแนกปัจจัยเสี่ยง กลุ่มเสี่ยงจากประเด็นปัญหาทางสังคมตาม ลักษณะของพื้นที่

5.4.4 สามารถคาดการณ์เหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยพิจารณาจาก ข้อมูลที่มีอยู่

5.4.5 สามารถตัดสินใจ กำหนดยุทธศาสตร์ วางแผน กำหนดมาตรการ ตลอดจนการริเริ่มโครงการที่จำเป็นในการแก้ปัญหาทางสังคม โดยอาศัยฐานข้อมูลที่เป็นระบบ และการวิเคราะห์แปรผลที่มีความถูกต้อง เชื่อถือได้

5.4.6 สามารถรับรู้ถึงสภาพปัญหา สาเหตุของปัญหาที่ตนเองประสบอยู่ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ทั้งในมิติของการเผชิญหน้ากับปัญหา หรือการหลีกเลี่ยงปัญหา และถือเป็นการลดต้นทุนทางโอกาส (Opportunity Cost) ของประชาชนที่รับผลกระทบ

5.5 ประเด็นที่ต้องเฝ้าระวัง

5.5.1 พฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน เช่น พฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ การบริโภคสุรา ยาสูบ และสารเสพติด พฤติกรรมการใช้ความรุนแรง

5.5.2 สถานการณ์สถาบันครอบครัว หมายถึง การทะเลาะเบาะแว้งในครอบครัว การใช้ความรุนแรงในครอบครัว การหย่าร้าง

5.5.3 การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากร เช่น สัดส่วนชายหญิง การอพยพเข้าเมืองใหญ่ สัดส่วนผู้สูงอายุ และวัยทำงาน

5.5.4 พฤติกรรมด้านความปลอดภัย ทั้งในการทำงานและการเดินทาง เช่น การสวมหมวกนิรภัย การคาดเข็มขัดนิรภัย การไม่บริโภคสุราขณะขับขี่ยานพาหนะ การข้ามถนนบนทางม้าลาย หรือการใช้สะพานลอย เป็นต้น

5.5.5 การค้ามนุษย์ ซึ่งหมายถึง การล่อลวง ข่มขู่ ลักพาบุคคลไปเป็นวัตถุเชิงพาณิชย์ เช่น การค้าแรงงานเด็ก การค้าประเวณี เป็นต้น

5.6 กิจกรรมการเฝ้าระวัง

5.6.1 การรวบรวมข้อมูล โดยการใช้เครื่องมือที่ออกแบบเป็นการเฉพาะ มีมาตรฐานได้รับการทดสอบว่าสามารถใช้วัดได้จริง มีค่าความเชื่อถือทางสถิติเป็นที่ยอมรับได้ โดยผู้ที่รวบรวมข้อมูลต้องดำเนินการเก็บแบบสำรวจอย่างแท้จริงจากกลุ่มเป้าหมายที่กำหนด อย่างไรก็ตาม การรวบรวมข้อมูลนั้น อาจเป็นได้ทั้ง “ข้อมูลที่เป็นธุรกรรม” กล่าวคือมีการลงทะเบียน มีการบันทึก เช่น จำนวนเงินที่เสียภาษี การจดทะเบียนรถใหม่ ประชากรเกิดใหม่ และ “ข้อมูลที่ไม่ใช่ธุรกรรม” เช่น การให้สัมภาษณ์ โดยผู้ให้ข้อมูลบอกจำนวนสมาชิกในครอบครัว จำนวนรายได้ จำนวนรายจ่าย พฤติกรรมการบริโภคสุรา การบริโภคบุหรี่ เป็นต้น

5.6.2 การจัดทำรายละเอียดข้อมูล เป็นการสอบถามหรือเก็บข้อมูลทุกตัวแปรที่กำหนดไว้ด้วยความระมัดระวัง

5.6.3 การวิเคราะห์ข้อมูล หมายถึง การวิเคราะห์และแปลผลเชิงสถิติ โดยสถิติที่ใช้ อาจเป็นสถิติที่ไม่ซับซ้อนมากนัก เช่น ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.6.4 การสอบสวนสาเหตุ ซึ่งเมื่อพบประเด็นที่มีความรุนแรงต้องมีการเก็บข้อมูลซ้ำ เพื่อยืนยันและค้นหาสาเหตุ

5.6.5 การประเมินสถานการณ์ โดยกระทำได้เป็นช่วงเวลา บางประเด็นต้องมีความถี่มาก และบางประเด็นอาจทิ้งช่วงเวลาได้พอสมควร

5.6.6 การเผยแพร่ข้อมูล ควรเป็นการนำเสนอข้อมูลที่เข้าใจง่าย เช่น การนำเสนอข้อมูลในลักษณะภูมิศาสตร์สารสนเทศ (GIS) เป็นกราฟ ไม่ควรบรรยายด้วยศัพท์ทางสถิติที่ซับซ้อน เพราะจะมีคนเข้าใจเพียงกลุ่มเดียว ทั้งนี้ อาจเผยแพร่ต่อสาธารณชน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นการเฉพาะก็ได้

สรุปคือ การเฝ้าระวังทางสังคมเป็นการติดตาม หรือจับตามองสถานการณ์ หรือสภาพปัญหาที่อาจจะเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อการนำไปสู่ปัญหาสังคม รวมไปถึงการพยายามแสวงหาแนวทางการแก้ไขปัญหอย่างทันทั่วถึง ซึ่งประเด็นพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนก็เป็นประเด็นหนึ่งที่สำคัญในการเฝ้าระวัง เช่น พฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ การบริโภคสุรา ยาสูบ และสารเสพติด พฤติกรรมการใช้ความรุนแรง เป็นต้น

6. แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันปัญหาในเด็กและเยาวชน

การป้องกันปัญหาในเด็กและเยาวชน (คู่มือแนวทางการป้องกันยาเสพติดในเยาวชน กลุ่มเสี่ยง 2551: 17-25) ได้แก่

6.1 มิติเด็กและเยาวชน เป็นการดำเนินงานแทรกแซง (Intervention) เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงกับตัวเด็กและเยาวชนโดยตรง เพื่อให้เยาวชนกลุ่มเสี่ยงเกิดภูมิคุ้มกัน และทักษะชีวิตในการป้องกันตนเอง รวมถึงมีทัศนคติ ค่านิยมและพฤติกรรมที่ห่างจากพฤติกรรมเสี่ยงหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนต่าง ๆ โดยวิธีการดำเนินงานสามารถกระทำได้หลากหลายวิธี ได้แก่

6.1.1 การระคับระครอง/เยียวยา เช่น การเป็นศูนย์ดูแลให้ความช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชน เป็นที่ปรึกษา พี่เลี้ยง พี่พี่งพา ให้คำแนะนำ และคอยแก้ไขปัญหาดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้กับเด็กและเยาวชน การเปิดสายด่วนหรือช่องทางต่าง ๆ เพื่อให้คำปรึกษาแก่เด็กและเยาวชน เป็นต้น

6.1.2 การสร้างคุณค่าในตนเอง เช่น การสอดแทรกการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผ่านกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์อาสาสมัครช่วยเหลือสังคม ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส และกิจกรรมการแสดงออกตามความสนใจของเด็กและเยาวชนในทางที่สร้างสรรค์ เป็นต้น

6.1.3 การสร้างสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ เช่น ค่ายปรับเปลี่ยนวิถีคิด/พฤติกรรม การให้คำปรึกษา การเป็นพี่เลี้ยง เป็นที่พึ่ง การยกตัวอย่างที่ใกล้เคียงกับสภาพชีวิตเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยง และการทำงานกิจกรรมร่วมกับครอบครัว เป็นต้น

6.1.4 การนำเสนอทางเลือก เช่น กิจกรรมการแสดงออกตามความสนใจของเด็กและเยาวชนในทางที่สร้างสรรค์ การพัฒนาวิถีคิด และการส่งเสริมอาชีพ เป็นต้น

6.2 มิติปัจจัยเสี่ยง เป็นการดำเนินงานโดยตรงยังสถานที่ พื้นที่ หรือปัจจัยต่าง ๆ ที่เอื้อให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมในทางที่เบี่ยงเบน หรือเป็นการจัดปัจจัยที่มีผลทำให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมไปในทางที่เสี่ยงในด้านต่าง ๆ โดยการดำเนินงานจัดปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญ ได้แก่

6.2.1 การฟื้นฟู/สร้างพลังแก่สถาบันทางสังคม เช่น กิจกรรมสร้างความเข้มแข็งในครอบครัว การพัฒนาการสื่อสารในครอบครัว การพัฒนาความสัมพันธ์ภายในครอบครัว การส่งเสริมให้สถาบันศาสนามีส่วนร่วมในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเด็กและเยาวชนเสี่ยง การสร้างเสริมชุมชนเข้มแข็ง การส่งเสริมให้สถานศึกษาเป็นแหล่งพัฒนาทักษะชีวิต ช่วยเหลือ ดูแล และให้คำแนะนำแก่เด็กและเยาวชน การกวดขันและควบคุมสื่อในเชิงลบ เป็นต้น

6.2.2 การสร้างกลไกทดแทนสถาบันสังคมที่ล้มเหลว เช่น การสร้างพี่เลี้ยง/ที่ปรึกษา สำหรับให้คำแนะนำ ปรึกษาในด้านต่าง ๆ แก่เด็กและเยาวชนที่อาจไม่สามารถพูดคุย/ปรึกษากับผู้ปกครองหรือครูอาจารย์ได้ การเปิดพื้นที่การพบปะรวมตัวของเด็กและเยาวชนเพื่อมาทำกิจกรรมต่าง ๆ ในเชิงสร้างสรรค์ แทนการเข้าไปมั่วสุมตามสถานที่ต่าง ๆ เพื่อให้เป็นพื้นที่ในการแสดงออกและเพื่อให้พี่เลี้ยง/ที่ปรึกษา ดูแลประคับประคองอย่างใกล้ชิด

6.2.3 การดำเนินการลด/ควบคุมพื้นที่เสี่ยง เช่น สถานบันเทิง/สถานบริการ ที่พักอาศัยเชิงพาณิชย์ ร้านเกม/อินเทอร์เน็ต และโต๊ะสนุกที่มีภาวะเสี่ยง ตลอดจนสถานที่เล่นการพนัน ร้านค้าแฝง รวมถึงพื้นที่สาธารณะและพื้นที่รกร้าง เป็นต้น

6.3 มิติปัจจัยบวก เพื่อเป็นการขยายกิจกรรมหรือพื้นที่ในเชิงสร้างสรรค์ ให้เด็กและเยาวชนได้มีทางเลือกหรือได้แสดงตัวตนในทางที่ดี ทดแทนทางเลือกชีวิตในทางที่เสี่ยงซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาในด้านต่าง ๆ ได้แก่

6.3.1 การให้โอกาสเชิงความคิดและการกระทำ เช่น การส่งเสริมพัฒนาศักยภาพ แกนนำเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยง การเปิดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้ใหญ่กับเด็กและเยาวชน การเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ดำเนินการเป็นประจำในชุมชน และการเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้เสนอความคิดเห็นและร่วมกำหนดทิศทางความเป็นไปของชุมชน เป็นต้น

6.3.2 การสนับสนุนกิจกรรมเชิงบวก เช่น ด้านดนตรี การเดินร่ำ กีฬา ศิลปะ วัฒนธรรม ศาสนา บำเพ็ญประโยชน์ คอมพิวเตอร์ และเครื่องดนตรีกลไกต่าง ๆ เป็นต้น

6.3.3 การพัฒนาและขยายพื้นที่บวก เช่น การสร้าง พัฒนา และขยายลานเด็กและเยาวชน ลานกีฬา ลานกิจกรรมสร้างสรรค์ ศูนย์เด็กและเยาวชน ลานศิลปวัฒนธรรม ลานดนตรี ห้องสมุด ลานธรรมและศูนย์คอมพิวเตอร์ เป็นต้น

6.4 มิตรณรงค์ประชาสัมพันธ์ ต้องอาศัยการณรงค์ประชาสัมพันธ์เพื่อให้ภาคส่วนต่าง ๆ มีความรู้ ความเข้าใจ และให้การยอมรับในธรรมชาติของเด็กและเยาวชน/ตัวตนของเด็กและเยาวชนที่เปลี่ยนแปลงตามสภาพแวดล้อมและยุคสมัย รับรู้และเข้าใจสภาพปัญหาพฤติกรรม เบี่ยงเบนของเด็กและเยาวชน ตระหนักถึงความสำคัญในการร่วมกันป้องกันแก้ไขและดูแลเยาวชน รวมถึงให้โอกาสเด็กและเยาวชนได้แสดงตัวตน ได้มีจุดยืน มีพื้นที่หรือมีส่วนร่วมกับสังคม เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้มีความภาคภูมิใจในตนเอง และมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนหรือสังคม เพื่อลดความแปลกแยกหรือช่องว่างระหว่างเด็กและเยาวชนกับผู้ใหญ่

สรุปได้ว่า การป้องกันปัญหาในเด็กและเยาวชนสามารถกระทำได้หลายวิธี ได้แก่ การประคับประคอง/เยียวยา การสร้างคุณค่าในตนเอง การสร้างสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ การนำเสนอทางเลือก การฟื้นฟู/สร้างพลังแก่สถาบันทางสังคม การสร้างกลไกทดแทนสถาบันสังคมที่ล้มเหลว การดำเนินการลด/ควบคุมพื้นที่เสี่ยง การให้โอกาสเชิงความคิดและการกระทำ การสนับสนุนกิจกรรมเชิงบวก การพัฒนาและขยายพื้นที่บวก และการรณรงค์ประชาสัมพันธ์

7. สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนในจังหวัดนครปฐม

จังหวัดนครปฐมเป็นจังหวัดที่ติดกับกรุงเทพมหานคร มีความเจริญทางด้านวัตถุและเทคโนโลยีข่าวสารในด้านต่าง ๆ ใกล้เคียงกับกรุงเทพมหานคร และมีสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนในจังหวัดนครปฐมที่น่าสนใจ ดังนี้

7.1 สถานการณ์เด็กและเยาวชนในจังหวัดนครปฐม

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้รวบรวมค่าสถิติตัวบ่งชี้สภาวะการณ์เด็กและเยาวชนปี 2549-2550 เปรียบเทียบกับปี 2551-2552 จำนวน 38 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วยด้านสุขภาพอนามัย 7 ตัวบ่งชี้ ด้านการศึกษา 3 ตัวบ่งชี้ และด้านภาวะสังคม 28 ตัวบ่งชี้ ผู้วิจัยขอนำเสนอค่าสถิติระดับประเทศ และค่าสถิติในจังหวัดนครปฐม ดังตารางที่ 2.3 ดังนี้

ตารางที่ 2.3 ค่าสถิติตัวบ่งชี้สภาวะการณ์เด็กและเยาวชนปี 2549-2550 และปี 2551-2552 ในจังหวัดนครปฐม

ที่	ตัวบ่งชี้	ค่าสถิติ			
		ปี 2549-2550		ปี 2551-2552	
		ประเทศ	นครปฐม	ประเทศ	นครปฐม
ด้านสุขภาพอนามัย					
1	ร้อยละเด็กมัธยมต้นที่ดื่มเหล้าเป็นครั้งแรกจนถึงประจำ	22.39	NA	16.41	13.25
2	ร้อยละเด็กมัธยมต้นที่สูบบุหรี่เป็นครั้งแรกจนถึงประจำ	9.97	NA	7.71	6.75
3	ร้อยละเด็กประถมที่เครียดจนนอนไม่หลับและอาเจียน	27.77	23.41	26.39	21.61
4	อัตราเด็กพยายามฆ่าตัวตายต่อประชากรแสนคน	48.20	NA	31.64	118.45
5	อัตราเด็กฆ่าตัวตายสำเร็จต่อประชากรแสนคน	5.00	7.77	2.89	1.01
6	อัตราเด็กบาดเจ็บจากอุบัติเหตุรถจักรยานยนต์ต่อประชากรแสนคน	1,716.26	1,022.63	987.41	2,157.47
7	อัตราเด็กเสียชีวิตจากอุบัติเหตุรถจักรยานยนต์ต่อประชากรแสนคน	33.28	17.35	26.06	36.19

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

ที่	ตัวบ่งชี้	ค่าสถิติ			
		ปี 2549-2550		ปี 2551-2552	
		ประเทศ	นครปฐม	ประเทศ	นครปฐม
ด้านการศึกษา					
8	ร้อยละนักเรียนมัธยมต้นที่โตดเรียนเป็นประจำ	2.84	NA	2.07	1.75
9	ร้อยละนักเรียนประถมที่ลอกการบ้านหรือข้อสอบเพื่อน	54.95	47.84	32.36	31.41
10	ร้อยละนักเรียนประถมขยายโอกาสที่ออกกลางคัน	1.52	1.28	1.62	1.13
ด้านภาวะสังคม					
11	ร้อยละเด็กประถมที่ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่	24.69	19.54	26.95	24.12
12	ร้อยละเด็กมัธยมต้นที่เกี่ยวกับเพื่อนตอนกลางคืนเป็นประจำ	5.38	0.76	4.10	1.50
13	ร้อยละของเด็กประถมที่ดูสื่อโป๊เป็นครั้งคราวถึงประจำ	6.83	9.19	5.79	5.28
14	ร้อยละของเด็กมัธยมต้นที่ดูสื่อโป๊เป็นครั้งคราวถึงประจำ	24.33	9.39	15.41	15.95
15	ร้อยละของเด็กมัธยมปลายที่ดูสื่อโป๊เป็นครั้งคราวถึงประจำ	30.79	24.87	19.92	13.63
16	ร้อยละของเด็กอาชีวะที่ดูสื่อโป๊เป็นครั้งคราวถึงประจำ	39.74	30.73	25.95	31.94
17	ร้อยละของเด็กอุดมศึกษาที่ดูสื่อโป๊เป็นครั้งคราวถึงประจำ	38.62	35.06	25.81	26.44
18	ร้อยละเด็กประถมที่เล่นเกมออนไลน์ เกมคอมพิวเตอร์และเกมอื่น ๆ	23.72	34.02	32.04	25.13

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

ที่	ตัวบ่งชี้	ค่าสถิติ			
		ปี 2549-2550		ปี 2551-2552	
		ประเทศ	นครปฐม	ประเทศ	นครปฐม
19	เวลาที่เด็กประถมเล่นเกมออนไลน์ เกมคอมพิวเตอร์และเกมอื่น ๆ ต่อวัน	108.00	125.70	110.80	110.15
20	ร้อยละของเด็กมัธยมต้นที่ยอมรับว่าเคยมีเพศสัมพันธ์	9.47	3.37	6.49	5.01
21	ร้อยละของเด็กมัธยมต้นที่คิดว่าจะมีเพศสัมพันธ์ก่อนเรียนจบ	5.28	2.43	6.25	5.76
22	ร้อยละของเด็กมัธยมต้นที่ยอมรับการอยู่ก่อนแต่งของนักเรียน/นักศึกษา	32.81	24.18	28.91	38.75
23	ร้อยละเด็กประถมที่เล่นการพนันครั้งคราวถึงเป็นประจำ	8.23	13.57	7.29	6.28
24	ร้อยละเด็กมัธยมต้นที่เล่นการพนันครั้งคราวถึงเป็นประจำ	15.73	9.33	14.11	11.90
25	ร้อยละเด็กมัธยมปลายที่เล่นการพนันครั้งคราวถึงเป็นประจำ	18.78	16.11	17.57	11.88
26	ร้อยละเด็กอาชีววะที่เล่นการพนันครั้งคราวถึงเป็นประจำ	23.87	18.13	23.12	26.75
27	ร้อยละเด็กอุดมศึกษาที่เล่นการพนันครั้งคราวถึงเป็นประจำ	24.80	23.17	26.79	22.88
28	ร้อยละของเด็กมัธยมต้นที่พบเห็นการเสพยาเสพติดในสถานศึกษา	13.96	6.85	19.93	17.00
29	ร้อยละของเด็กมัธยมต้นที่พบเห็นการพกพาอาวุธในสถานศึกษา	30.21	14.47	34.70	34.00
30	ร้อยละเด็กประถมที่ถูกขู่กรรโชกทรัพย์/ทำร้ายร่างกายในสถานศึกษา	19.31	16.29	16.46	15.96

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

ที่	ตัวบ่งชี้	ค่าสถิติ			
		ปี 2549-2550		ปี 2551-2552	
		ประเทศ	นครปฐม	ประเทศ	นครปฐม
31	ร้อยละเด็กมัธยมต้นที่ถูกขู่กรรโชกทรัพย์/ทำร้ายร่างกายในสถานศึกษา	21.38	12.59	20.56	19.75
32	ร้อยละเด็กมัธยมปลายที่ถูกขู่กรรโชกทรัพย์/ทำร้ายร่างกายในสถานศึกษา	20.07	20.27	18.48	20.88
33	ร้อยละเด็กอาชีวะที่ถูกขู่กรรโชกทรัพย์/ทำร้ายร่างกายในสถานศึกษา	15.42	16.00	17.30	14.75
34	ร้อยละเด็กอุดมศึกษาที่ถูกขู่กรรโชกทรัพย์/ทำร้ายร่างกายในสถานศึกษา	13.73	17.38	14.21	14.25
35	ร้อยละเด็กและเยาวชนที่มีบุตรก่อนวัยอันควร (พ.ศ.2552)	-	-	13.55	16.69
36	อัตราเด็ก 18 ปี และต่ำกว่าที่ถูกละเมิดทางเพศต่อประชากรแสนคน	43.61	7.73	40.96	41.68
37	อัตราเด็กถูกส่งเข้าสถานพินิจต่อประชากรแสนคน	67.85	109.02	288.64	458.46
38	อัตราเด็กขอรับการบำบัดยาเสพติดต่อประชากรแสนคน	126.77	12.62	185.94	677.55

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2554) “ตัวบ่งชี้สภาพการณ์เด็กและเยาวชน (Child Watch) ปี 2551-2552”

NA: ไม่มีข้อมูล

สรุปได้ว่า สภาวะการณ้เด็กและเยาวชนปี 2551-2552 มีตัวบ่งชี้หลายตัวที่น่าเป็นห่วง เพราะมีค่าสถิติในจังหวัดนครปฐมที่สูงกว่าในระดับประเทศ ได้แก่ อัตราเด็กพยายามฆ่าตัวตายต่อประชากรแสนคน (นครปฐม 118.45, ประเทศ 31.64) อัตราเด็กบาดเจ็บจากอุบัติเหตุรถจักรยานยนต์ต่อประชากรแสนคน (นครปฐม 2,157.47, ประเทศ 987.41) อัตราเด็กเสียชีวิตจากอุบัติเหตุรถจักรยานยนต์ต่อประชากรแสนคน (นครปฐม 36.19, ประเทศ 26.06) ร้อยละของเด็กมัธยมต้นที่ยอมรับการอยู่ก่อนแต่งของนักเรียน/นักศึกษา (นครปฐม 38.75, ประเทศ 28.91) ร้อยละเด็กและเยาวชนที่มีบุตรก่อนวัยอันควร (พ.ศ.2552) (นครปฐม 16.69, ประเทศ 13.55) อัตราเด็ก 18 ปี และต่ำกว่าที่ถูกละเมิดทางเพศต่อประชากรแสนคน (นครปฐม 41.68, ประเทศ 40.96) อัตราเด็กถูกส่งเข้าสถานพินิจต่อประชากรแสนคน (นครปฐม 458.46, ประเทศ 288.64) อัตราเด็กขอรับการบำบัดยาเสพติดต่อประชากรแสนคน (นครปฐม 677.55, ประเทศ 185.94)

ส่วนสภาวะการณ้เด็กและเยาวชนปี 2551-2552 เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2549-2550 มีค่าสถิติตัวบ่งชี้ที่เพิ่มสูงขึ้นเป็นที่เป็นห่วงเช่นกัน ได้แก่ อัตราเด็กบาดเจ็บจากอุบัติเหตุรถจักรยานยนต์ต่อประชากรแสนคน (ปี 2551-2552 =2,157.47, ปี 2549-2550 =1,022.63) อัตราเด็กเสียชีวิตจากอุบัติเหตุรถจักรยานยนต์ต่อประชากรแสนคน (ปี 2551-2552 =36.19, ปี 2549-2550 =17.35) ร้อยละของเด็กมัธยมต้นที่ยอมรับว่าเคยมีเพศสัมพันธ์ (ปี 2551-2552 =5.01, ปี 2549-2550 =3.37) ร้อยละของเด็กมัธยมต้นที่คิดว่าจะมีเพศสัมพันธ์ก่อนเรียนจบ (ปี 2551-2552 =5.76, ปี 2549-2550 =2.43) ร้อยละของเด็กมัธยมต้นที่ยอมรับการอยู่ก่อนแต่งของนักเรียน/นักศึกษา (ปี 2551-2552 =38.75, ปี 2549-2550 =24.18) ร้อยละของเด็กมัธยมต้นที่พบเห็นการเสพยาเสพติดในสถานศึกษา (ปี 2551-2552 =17.00, ปี 2549-2550 =6.85) ร้อยละของเด็กมัธยมต้นที่พบเห็นการพกพาอาวุธในสถานศึกษา (ปี 2551-2552 =34.00, ปี 2549-2550 =14.47) อัตราเด็ก 18 ปี และต่ำกว่าที่ถูกละเมิดทางเพศต่อประชากรแสนคน (ปี 2551-2552 =41.68, ปี 2549-2550 =7.73) อัตราเด็กถูกส่งเข้าสถานพินิจต่อประชากรแสนคน (ปี 2551-2552 =458.46, ปี 2549-2550 =109.02) อัตราเด็กขอรับการบำบัดยาเสพติดต่อประชากรแสนคน (ปี 2551-2552 =677.55, ปี 2549-2550 =12.62)

7.2 จำนวนคดีที่เด็กและเยาวชนถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครปฐม

รายงานสถิติประจำปี 2551-2553 สำนักพัฒนาระบบงานยุติธรรมเด็กและเยาวชน กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ได้รวบรวมค่าสถิติจำนวนคดีที่เด็กและเยาวชนถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครปฐม ดังตารางที่ 2.4 ดังนี้

ตารางที่ 2.4 จำนวนคดีที่เด็กและเยาวชนถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
จังหวัดนครปฐม

ฐานความผิด	ปี 2551	ปี 2552	ปี 2553
1. ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน	217	143	165
2. ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย	102	78	67
3. ความผิดเกี่ยวกับเพศ	25	21	25
4. ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุข เสรีภาพ ชื่อเสียง และการปกครอง	85	48	81
5. ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ	293	328	414
6. ลักษณะความผิดเกี่ยวกับอาวุธและวัตถุระเบิด	51	44	40
7. ความผิดอื่น ๆ	173	369	165
รวม	946	1,031	957

สรุปได้ว่า คดีที่เด็กและเยาวชนถูกดำเนินคดี โดยสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดจังหวัดนครปฐม ปี 2552 เมื่อเทียบกับปี 2551 มีจำนวนลดลง ยกเว้นฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ และความผิดอื่น ๆ ส่วนปี 2553 ฐานความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุข เสรีภาพ ชื่อเสียง และการปกครอง และความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ มีจำนวนสูงขึ้นเมื่อเทียบกับปี 2552 จะเห็นได้ว่าระหว่างปี 2551-2553 มีฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บังอร เทพเทียน (2550) ได้ศึกษาการเฝ้าระวังพฤติกรรมทางเพศที่สัมพันธ์กับการติดเชื้อเอชไอวี ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ปี 2549 พบว่า กลุ่มนักเรียน กลุ่มพนักงานในสถานประกอบการ และกลุ่มประชาชนทั่วไป ยังคงมีพฤติกรรมทางเพศที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีสูง จะเห็นได้จากอัตราการใช้ถุงยางอนามัยที่ยังต่ำและไม่สม่ำเสมอ และกลุ่มนักเรียนจะใช้ถุงยางอนามัยเพียงเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ เท่านั้น

ปรวัน จันทรงมี (2553) ได้ศึกษาบทบาทขององค์กรชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงของเด็กและเยาวชน: กรณีศึกษาชุมชนเคหะทุ่งสองห้อง 324 เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร พบว่า ความเสี่ยงทางสังคมของเด็กและเยาวชนในชุมชนเคหะทุ่งสองห้อง 324 มีสาเหตุมาจากการพัฒนาทางสังคม ทำให้มีผู้อาศัยในชุมชนมาจากหลากหลายพื้นที่ จึงทำให้ขาดสำนึกของความเป็นชุมชน ทำให้ขาดการดูแลเอาใจใส่ทั้งด้านสภาพแวดล้อม และด้านสังคมในชุมชน ส่งผลให้ชุมชนอยู่ในสภาพที่ไม่เหมาะสมสำหรับการพักอาศัย เช่น ปัญหาสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด เป็นต้น สภาวการณ์เหล่านี้ได้สร้างความรู้สึกลังเลไม่มั่นคงในการพักอาศัย และกลายเป็นความเสี่ยงทางสังคมต่อเด็กและเยาวชน องค์กรชุมชนเคหะทุ่งสองห้อง 324 มีการจัดการกับความเสียหายทางสังคม โดยอาศัยกระบวนการจัดการชุมชนให้น่าอยู่ และการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ซึ่งเริ่มจากการปรับปรุงแก้ไขด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องดูแลได้ง่ายควบคู่กับการจัดกิจกรรมการเฝ้าระวังปัญหา ยาเสพติดและจัดกิจกรรมฝึกอบรมวินัย เพื่อป้องกันปัญหาพฤติกรรมเบี่ยงเบนของเด็กและเยาวชน เงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การจัดการความเสี่ยงทางสังคมเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นรูปธรรม ก็คือ ศักยภาพและความสามารถของผู้นำองค์กรชุมชนที่เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนกระบวนการให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ผลจากการศึกษาพบว่า หากการป้องกันความเสี่ยงจะเกิดความยั่งยืนได้นั้น คือ การสร้างผู้นำรุ่นใหม่ที่มีศักยภาพจึงมีความสำคัญและจำเป็น

สมศักดิ์ วงสาวาส และบังอร เทพเทียน (2548) ได้ศึกษาแนวโน้มพฤติกรรมเสี่ยงของวัยรุ่นในสถานศึกษาเขตกรุงเทพมหานคร ปี 2545-2547 พบว่า ในปี 2547 นักเรียนร้อยละ 26.3 มีประสบการณ์ทางเพศแล้ว สัดส่วนของอายุเมื่อมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกก่อนอายุ 15 ปี มีแนวโน้มสูงขึ้นจากปี 2545 ประมาณ 2 เท่าในกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาทั้งหญิงและชาย ระดับการใช้ถุงยางอนามัยครั้งแรกยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ยกเว้นการมีเพศสัมพันธ์กับหญิงบริการทางเพศ แนวโน้มการใช้ถุงยางในรอบ 3 ปี ในกลุ่มนักเรียนหญิงเพิ่มขึ้นมาอยู่ที่ร้อยละ 33-34 ในปี 2547 สำหรับนักเรียนชายทรงตัวอยู่ที่ร้อยละ 35-43 หากยังพบว่าการใช้ถุงยางเมื่อมีเพศสัมพันธ์ครั้งสุดท้ายก็ยังคงอยู่ในระดับต่ำ เช่นเดิม ประมาณหนึ่งในสามของกลุ่มตัวอย่าง ความสัมพันธ์แบบคู่รักที่ไม่ได้อยู่ด้วยกัน ปัจจัยทางชีวสังคมที่สัมพันธ์กับการมีเพศสัมพันธ์ในระดับสูง คือ นักเรียนอาชีวศึกษา เพศชายและเงินค่าใช้จ่ายมากกว่า 2,000 บาทต่อเดือน ปัจจัยเสี่ยงด้านอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์คือการเที่ยวสถานบริการ การเข้าร่วมปาร์ตี้ยาเสพติด การดูภาพปลุกเร้าจากอินเทอร์เน็ตหรือสื่ออื่น ๆ การใช้แอลกอฮอล์ บุหรี่และสารเสพติดอื่น ๆ การใช้สารเสพติดเช่นแอลกอฮอล์ บุหรี่เพิ่มขึ้นในกลุ่มนักเรียนร้อยละ 70 และร้อยละ 25 ตามลำดับ สำหรับการระบาดของยาบ้า เฮโรอีน โคเคน ยาไอ กาว/

ทินเนอร์มีแนวโน้มเพิ่ม ความเสี่ยงต่อการไม่ใช้ถุงยางอนามัย เมื่อมีการใช้แอลกอฮอล์ในกลุ่มนักเรียนชายมัธยมและนักเรียนหญิงอาชีวศึกษาเพิ่มขึ้น

สาริต อภัยโรจน์ (2549) ได้ศึกษาบทบาทของสภาเด็กและเยาวชนจังหวัดในการสร้างภูมิคุ้มกันและการป้องปรามปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน: กรณีศึกษาสภาเด็กและเยาวชนจังหวัดเชียงราย พบว่า จากการเก็บข้อมูลองค์กรเด็กและเยาวชนจังหวัดเชียงราย พบปัญหาของเด็กและเยาวชนในจังหวัดเชียงราย เรียงลำดับได้ดังนี้ (3 ลำดับแรกเหมือนกันทุกอำเภอ) 1) ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร 2) ปัญหายาเสพติด 3) ปัญหาเด็กกับสื่อและเทคโนโลยี จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น 3 ปัญหาหลักของจังหวัดเชียงราย สภาเด็กและเยาวชนจังหวัดเชียงรายได้ขยายผลการจัดตั้งสภาเด็กและเยาวชนลงไปสู่ระดับอำเภอ ตำบล เทศบาล และหมู่บ้าน โดยมุ่งหวังที่จะสกัดกั้นปัญหาเด็กและเยาวชนพร้อมไปกับการเพิ่มการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนให้มีความรู้เท่าทันปัญหา สามารถใช้วิจารณญาณ หรือดุลยพินิจในการตัดสินใจของตนเองออกให้พ้นปัญหาต่าง ๆ ดังนั้น สภาเด็กและเยาวชนจังหวัดเชียงรายได้วางแผนสร้างภูมิคุ้มกันและป้องปรามปัญหาโดยการจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนระยะ 3 ปี (2549-2551) พร้อมไปกับการประสานหน่วยงานต่าง ๆ ในลักษณะการบูรณาการทั้งงาน เงิน และบุคลากร อนึ่งแผนพัฒนาในระยะ 3 ปี ได้กำหนดโครงการ/กิจกรรม งบประมาณเพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น รวมถึงกำหนดทิศทางการพัฒนาให้มีความชัดเจนมากขึ้น โดยตั้งเป้าสนองตอบต่อความต้องการของเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง

สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 2 จังหวัดสระบุรี (2550) ได้ศึกษารูปแบบการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของกลุ่มวัยรุ่น พบว่า กลุ่มนักเรียนประถมศึกษาเป็นเพศชายร้อยละ 47.1 เพศหญิงร้อยละ 52.9 ส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ย 11.3 ปี ยังอาศัยอยู่กับบิดามารดาเป็นส่วนใหญ่ โรงเรียนและบ้านมีร้านเกมส์และสถานเริงรมย์ต่าง ๆ อยู่ใกล้บ้านมากขึ้น นักเรียนชั้นประถมศึกษามีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในเชิงบวก ได้แก่ พฤติกรรมการออกกำลังกายและการใช้เวลาว่าง ได้แก่ การเล่นทุกวันกีฬามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 5.2 เป็นร้อยละ 27.4 และมีบางส่วนที่ช่วยทำงานบ้านทุกวันเพิ่มมากขึ้นด้วยถึงร้อยละ 30.1 เด็กได้รับอาหารมื้อสำคัญ (เช้า กลางวัน เย็น) ครบ 3 มื้อใน 1 วันในอัตราที่สม่ำเสมอทุกร้อยละ 76.7 แต่อย่างไรก็ดีบางพฤติกรรม เช่น การเล่นเกม การคุยกับเพื่อนทางอินเทอร์เน็ตที่มีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างชัดเจน และยังมีทัศนคติที่ติดต่อการไม่สูบบุหรี่ และดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ส่วนพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปในเชิงลบ ได้แก่ พฤติกรรมการบริโภคที่บริโภคอาหารที่มีความเสี่ยงต่อการป่วยเป็นโรคเรื้อรังมากขึ้น พฤติกรรมการใช้อุปกรณ์ป้องกันตนเองที่มีแนวโน้มลดความถี่ของการใช้ลงอย่างเห็นได้ชัดได้แก่ ไม่เคยใช้หมวกกันน็อกเลยจากร้อยละ 5.9 เพิ่มเป็นร้อยละ 16.7 และไม่เคยคาดเข็มขัดนิรภัยเพิ่มเป็นร้อยละ 10.4 จากเดิมร้อยละ 4.1

สำหรับพฤติกรรมทางเพศ นักเรียนกลุ่มนี้ดูสื่อโป๊ทั้งทางวีซีดี ซีดี วีดีโอ อินเทอร์เน็ต หนังสือการ์ตูน และทางหนังสือโป๊เพิ่มมากขึ้น ส่วนกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา เป็นเพศชายร้อยละ 45.5 เพศหญิงร้อยละ 54.5 อายุระหว่าง 13-20 ปี เป็นบุตรคนที่ 1-3 ร้อยละ 96.9 นักเรียนส่วนใหญ่พักที่บ้านของบิดามารดาหรือญาติร้อยละ 92.9 แต่ที่อาศัยอยู่กับบิดามารดามีร้อยละ 59.2 มีร้านเกมส์และสถานเริงรมย์อยู่ใกล้บ้านและโรงเรียนมากขึ้นเช่นเดียวกับในกลุ่มนักเรียนประถมศึกษา นักเรียนส่วนใหญ่ได้รับเงินมาโรงเรียนประมาณวันละ 50-150 บาท นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษามีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในเชิงบวก ได้แก่ การเล่นกีฬา การเรียนพิเศษ เป็นต้น ส่วนพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปในเชิงลบเพิ่มมากขึ้นในเกือบทุกพฤติกรรม เช่น การสูบบุหรี่ การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 12.9 เป็นร้อยละ 51.8 การเล่นเกม เล่นสนุกเกอร์ คุยกับเพื่อนทางอินเทอร์เน็ต รวมถึงมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ เช่น การมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ใช้ถุงยางอนามัย เมื่อมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกนั้นใช้ถุงยางอนามัยเพียงร้อยละ 4.4 สำหรับในรอบปีที่ผ่านมาพบนักเรียนมีเพศสัมพันธ์เพิ่มจากร้อยละ 3.2 เป็นร้อยละ 8.3 มีคู่นอนหลายคน การดูสื่อโป๊จากแหล่งต่าง ๆ รวมถึงการเที่ยวในสถานเริงรมย์ และข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่า นักเรียนกลุ่มนี้มีทัศนคติ/แนวคิดต่อพฤติกรรมเสี่ยงที่สำคัญเหล่านี้ว่าเป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย เริ่มมีแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงค่านิยม/แนวคิด เช่น แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องพรหมจารีของผู้หญิง การมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน การไม่ใช้ถุงยางอนามัยในขณะที่มีเพศสัมพันธ์ในกลุ่มเดียวกัน

สุนันทา ยังวนิชเศรษฐ (2549) ได้ศึกษาพฤติกรรมสุขภาพและพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พบว่า นักศึกษาร้อยละ 61.8 มีดัชนีมวลกายอยู่ในเกณฑ์ปกติ ร้อยละ 42.4 ระบุว่าตนเองมีสุขภาพดี ร้อยละ 2.9 ระบุว่าตนเองมีสุขภาพไม่ค่อยดี นักศึกษามีพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม ได้แก่ การดื่มน้ำผลไม้ (ร้อยละ 67.4) การรับประทานผัก (ร้อยละ 97.4) การดื่มนม (ร้อยละ 84.2) พฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ ได้แก่ การไม่ได้ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ (ร้อยละ 29.2) การสูบบุหรี่ (ร้อยละ 22.6) การดื่มแอลกอฮอล์ (ร้อยละ 61.3) การใช้สารเสพติด (ร้อยละ 1.6) ไม่สวมหมวกนิรภัยเมื่อนั่งซ้อนท้ายรถจักรยานยนต์ (ร้อยละ 86.3) และเมื่อขับขี่รถจักรยานยนต์ (ร้อยละ 2.9) นั่งซ้อนท้ายรถจักรยานยนต์ หรือรถยนต์ที่ผู้ขับขี่ดื่มแอลกอฮอล์ (ร้อยละ 14.7) ร้อยละ 11.6 เคยมีเพศสัมพันธ์ พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักศึกษา ได้แก่ การไม่สวมถุงยางอนามัย (ร้อยละ 14.7) มีเพศสัมพันธ์หลังดื่มแอลกอฮอล์ (ร้อยละ 2.4) และไม่ได้ใช้วิธีใด ๆ ในการป้องกันการติดเชื้อและการตั้งครรภ์ (ร้อยละ 0.8) นักศึกษาร้อยละ 2.1 เคยถูกบังคับให้ มีเพศสัมพันธ์ และร้อยละ 1.8 เคยถูกทำร้ายร่างกาย

จากผลการศึกษางานด้านเอกสารและงานวิจัยซึ่งเป็นวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเด็กและเยาวชน แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงในวัยรุ่น สถานการณ์เด็กและเยาวชน ปี 2549-2551 แนวคิดเกี่ยวกับการเฝ้าระวังทางสังคม สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ในจังหวัดนครปฐม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้วิจัยสามารถนำไปใช้ในการกำหนดตัวแปรที่ใช้ในงานวิจัย ดังนี้

1. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัว ประกอบด้วย

1.1 ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ เพศ อายุ สมาชิกในครอบครัว อาชีพหัวหน้าครอบครัว รายได้ของครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัว และลักษณะของครอบครัว

1.2 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน ได้แก่ ลักษณะของที่พักอาศัยของครอบครัว เขตที่อยู่อาศัยของครอบครัว ความใกล้ชิดความเอื้อเฟื้อ และการชักจูงของกลุ่มเพื่อน

1.3 ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน แหล่งการได้รับข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยง และการได้รับการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ จากองค์กรและหน่วยงานในชุมชน

2. บทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ได้แก่ บทบาทด้านการอบรมเลี้ยงดู บทบาทด้านสัมพันธภาพในครอบครัว และบทบาทด้านการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกครอบครัว

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน” เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการวิจัย มีรายละเอียดของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ เป็นบิดาหรือมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัว ที่มีเด็กและเยาวชน อายุระหว่าง 13-19 ปี อาศัยอยู่ร่วมกันในครอบครัวและเป็นครอบครัวที่มีทะเบียนบ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม จำนวน 17,653 ครอบครัว (ข้อมูลจากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ณ เดือนธันวาคม 2551)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

เป็นบิดาหรือมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัว ที่มีเด็กและเยาวชน อายุระหว่าง 13-19 ปี อาศัยอยู่ร่วมกันในครอบครัวและเป็นครอบครัวที่มีทะเบียนบ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม มีรายละเอียด ดังนี้

1.2.1 การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครชชีและมอร์แกน (อ้างใน สมเดช สิทธิพงศ์พิทยา, 2545: 242) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และความคลาดเคลื่อนร้อยละ 0.05 ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 377 ครอบครัว

1.2.2 การสุ่มตัวอย่าง สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยใช้ตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม มีจำนวน 25 ตำบลเป็นชั้นภูมิ และสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ในแต่ละชั้นภูมิ โดยการใช้วิธีการจับสลากสุ่มตัวอย่างในแต่ละตำบลตามสัดส่วนของจำนวนประชากร ดังรายละเอียดในตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ตำบล	จำนวน (คน)	
	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
พระปฐมเจดีย์	672	14
บางแฉม	896	19
พระประโทน	359	8
ธรรมศาลา	571	12
ตาก้อง	649	14
มาบแค	841	18
สนามจันทร์	474	10
คอนยายหอม	448	10
ถนนขาด	713	15
บ่อพลับ	893	19
นครปฐม	1,181	25
วังตะกู่	603	13
หนองปากโลง	851	18
สามควายเผือก	903	19
ทุ่งน้อย	527	11
หนองดินแดง	490	10
วังเย็น	354	8
โพรงมะเดื่อ	921	20
ลำพญา	710	15
สระกะเทียม	719	15
สวนป่า	365	8
ห้วยจรเข้ม	486	10
ทัพหลวง	1,099	24
หนองงูเห่า	1,012	22
บ้านยาง	916	20
รวม	17,653	377

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ลักษณะของเครื่องมือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ เพศ อายุ จำนวนสมาชิกในครอบครัว ประเภทของครอบครัว อาชีพหัวหน้าครอบครัว รายได้ของครอบครัว และลักษณะของครอบครัว ลักษณะคำถามเป็นแบบปลายปิดและปลายเปิด จำนวน 7 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน ได้แก่ ลักษณะของที่พักอาศัยของครอบครัว เขตที่อยู่อาศัยของครอบครัว ความใกล้ชิดกับความถี่ และการชักจูงของกลุ่มเพื่อน ลักษณะคำถามเป็นแบบปลายปิดและปลายเปิด จำนวน 4 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน และการได้รับการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ จากองค์กรและหน่วยงานในชุมชน ลักษณะคำถามเป็นแบบปลายปิดและปลายเปิด จำนวน 3 ข้อ

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูสมาชิกของครอบครัว สัมพันธภาพในครอบครัว และการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกครอบครัว จำนวน 23 ข้อ และแบ่งคำถามเป็น 3 ด้าน คือ

ข้อ 1-9 ด้านการอบรมเลี้ยงดู

ข้อ 10-16 ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว

ข้อ 17-23 ด้านกิจกรรมของครอบครัว

ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) โดยคำตอบมี 5

ระดับ คือ

ปฏิบัติเป็นประจำ	5	คะแนน
ปฏิบัติอยู่บ่อย ๆ	4	คะแนน
ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย	3	คะแนน
ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง	2	คะแนน
ปฏิบัติน้อยมาก	1	คะแนน

2.2 การสร้างเครื่องมือการวิจัย

2.2.1 ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรม ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง โดยครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในส่วนของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัว และบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน

2.2.2 ศึกษาเทคนิคการสร้างแบบสอบถามจากตำราเรียน วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2.3 กำหนดโครงสร้างเนื้อหาตามกรอบแนวคิดการวิจัยและนิยามศัพท์ที่กำหนดไว้

2.2.4 สร้างข้อคำถามให้ได้ตามจำนวนและประเด็นต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในโครงสร้างเนื้อหา

2.2.5 นำแบบสอบถามให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วมได้พิจารณา และปรับแก้ไข

2.2.6 ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน เป็นผู้พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา ดังรายชื่อในภาคผนวก ค โดยประเมินข้อคำถามแต่ละข้อในแบบสอบถาม ว่าสอดคล้องกับนิยามศัพท์ที่กำหนดไว้ และครบถ้วนตามกรอบโครงสร้างเนื้อหา และแก้ไข ก่อนนำไปทดลองใช้

2.2.7 นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบและแก้ไขจากคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณลักษณะเดียวกันกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน 30 คน หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha) ของ Cronbach และได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.9361 และค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.3836-0.8275

2.2.8 ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามที่ได้จากการนำไปทดลองใช้

2.2.9 จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เตรียมพร้อมในการนำไปเก็บข้อมูลจริง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 นำแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 25 ตำบล ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม รวม 377 ครัวเรือน เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม และเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืน

3.2 ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละชุด และนำไปประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ในการประมวลผล มีสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ดังนี้

4.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) บรรยายลักษณะข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง โดยแจกแจงเป็นข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

4.1.1 ข้อมูลที่เป็นปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ เพศ อายุ จำนวนสมาชิกในครอบครัว ประเภทของครอบครัว อาชีพหัวหน้าครอบครัว รายได้ของครอบครัว และลักษณะของครอบครัว ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยการแจกแจงความถี่ (Frequencies) หาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.1.2 ข้อมูลที่เป็นปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน ได้แก่ ลักษณะของที่พักอาศัยของครอบครัว เขตที่อยู่อาศัยของครอบครัว ความใกล้ชิดกับความเสี่ยง และการชักจูงของกลุ่มเพื่อน ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยการแจกแจงความถี่ (Frequencies) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

4.1.3 ข้อมูลที่เป็นปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน และการได้รับการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ จากองค์กรและหน่วยงานในชุมชน ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยการแจกแจงความถี่ (Frequencies) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

4.1.4 ข้อมูลที่เป็นบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูสมาชิกของครอบครัว สัมพันธภาพในครอบครัว และการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกครอบครัว ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลความหมายคะแนน ตามเกณฑ์ ต่อไปนี้

$$\begin{aligned} \text{ช่วงคะแนน} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{5 - 1}{5} \\ &= 0.8 \end{aligned}$$

จากการคำนวณตามสูตรดังกล่าว ทำให้แปลความหมายคะแนนเฉลี่ย 5
ระดับ ดังนี้

4.21 – 5.00 คะแนน	หมายถึง	ปฏิบัติเป็นประจำ
3.41 – 4.20 คะแนน	หมายถึง	ปฏิบัติอยู่บ่อย ๆ
2.61 – 3.40 คะแนน	หมายถึง	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
1.81 – 2.60 คะแนน	หมายถึง	ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง
1.00 – 1.80 คะแนน	หมายถึง	ปฏิบัติน้อยมาก

4.2 สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) หาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของครอบครัวในการ
เฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน กับปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของ
ครอบครัวในชุมชน และปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม โดยหาค่าไคสแควร์ (Chi-Square)

$$\chi^2 = \sum_{j=1}^c \sum_{i=1}^r \frac{(O_{ij} - E_{ij})^2}{E_{ij}} \quad \text{มี } df = (r-1)(c-1)$$

โดยที่

r แทนจำนวนประเภทของตัวแปรตัวหนึ่ง (แนวแถว)

c แทนจำนวนประเภทของตัวแปรอีกตัวหนึ่ง (แนวหลัก)

O_{ij} แทนความถี่ที่ได้จากการศึกษาในแต่ละประเภทของตัวแปร

E_{ij} แทนความถี่ที่คาดหวังซึ่งหาได้จาก

$$E_{ij} = \frac{R_i C_j}{n}$$

R_i แทนผลรวมของความถี่ในแถวที่ i

C_j แทนผลรวมของความถี่ในหลักที่ j

n แทนผลรวมของความถี่ทั้งหมด

ที่มา: ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2540) “สถิติวิทยาทางการวิจัย”

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน” ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน

ตอนที่ 2 บทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว และด้านกิจกรรมของครอบครัว

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน และปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน

ตอนที่ 1 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัว

1.1 ปัจจัยด้านครอบครัว ของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ จำนวนสมาชิกในครอบครัว สมาชิกในครอบครัว อาชีพของหัวหน้าครอบครัว รายได้ของครอบครัว และลักษณะของครอบครัว ซึ่งผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์รายละเอียดผลการศึกษาค้นคว้าได้ตามตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของปัจจัยด้านครอบครัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

จำนวน (n) = 377		
ปัจจัยด้านครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	133	35.3
หญิง	244	64.7
รวม	377	100.0
อายุ		
20-29 ปี	27	7.2
30-39 ปี	153	40.5
40-49 ปี	140	37.2
50-59 ปี	57	15.1
รวม ($\bar{x}=40.64$, S.D.=7.29)	377	100.0
จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
2-4 คน	202	53.6
5-7 คน	145	38.4
8-10 คน	24	6.4
11-13 คน	6	1.6
รวม	377	100.0
สมาชิกในครอบครัว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) ประกอบด้วย		
คู่สมรส บุตร ธิดา	377	100.0
บิดา มารดา พี่ น้อง	142	37.7
ปู่ ย่า ตา ยาย	30	8.0
ลุง ป้า น้า อา	29	7.7
อื่น ๆ	4	1.1

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

จำนวน (n) = 377		
ปัจจัยด้านครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพหัวหน้าครอบครัว		
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	107	28.4
พนักงานบริษัทเอกชน	53	14.0
กิจการส่วนตัว/อาชีพอิสระ	88	23.3
รับจ้าง	109	28.9
เกษตรกร	12	3.2
ว่างงาน/กำลังหางานทำ	4	1.1
อื่น ๆ	4	1.1
รวม	377	100.0
รายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน		
ตั้งแต่ 10,000 บาท ลงมา	62	16.4
ตั้งแต่ 10,001–30,000 บาท	199	52.8
ตั้งแต่ 30,001–50,000 บาท	69	18.3
ตั้งแต่ 50,001–70,000 บาท	35	9.3
ตั้งแต่ 70,001–90,000 บาท	8	2.1
ตั้งแต่ 90,001 บาท ขึ้นไป	4	1.1
รวม	377	100.0
ลักษณะของครอบครัว		
พ่อแม่ลูกอยู่ด้วยกัน	313	83.0
คู่สมรสแยกกันอยู่	32	8.5
คู่สมรสหย่าร้างกัน	21	5.6
คู่สมรสเสียชีวิต	11	2.9
รวม	377	100.0

จากตารางที่ 4.1 พบว่า จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 377 คน เป็นเพศชาย ร้อยละ 35.3 และเพศหญิงร้อยละ 64.7 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 30-39 ปี ร้อยละ 40.5 รองลงมา มีอายุระหว่าง 40-49 ปี ร้อยละ 37.2 มีอายุระหว่าง 50-59 ปี ร้อยละ 15.1 และมีอายุระหว่าง 20-29 ปี ร้อยละ 7.2 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 2-4 คน ร้อยละ 53.6 รองลงมา มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 5-7 คน ร้อยละ 38.4 มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 8-10 คน ร้อยละ 6.4 และมีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 11-13 คน ร้อยละ 1.6 สมาชิกในครอบครัวของผู้ตอบแบบสอบถามมีหลากหลายแตกต่างกัน ทุกครอบครัวจะประกอบด้วย คู่สมรส บุตร ธิดา ร้อยละ 100 ประกอบด้วย บิดา มารดา พี่ น้อง ร้อยละ 37.7 ประกอบด้วย ปู่ ย่า ตา ยาย ร้อยละ 8.0 ประกอบด้วย ลุง ป้า น้า อา ร้อยละ 7.7 และมีลักษณะสมาชิกในครอบครัวแบบอื่น ๆ ร้อยละ 1.1

อาชีพหัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 28.9 รองลงมา อาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 28.4 อาชีพกิจการส่วนตัว/อิสระ ร้อยละ 23.3 อาชีพพนักงานบริษัทเอกชน ร้อยละ 14.0 อาชีพเกษตรกร ร้อยละ 3.2 อาชีพอื่น ๆ ได้แก่ แม่บ้าน ร้อยละ 1.1 และว่างงาน/กำลังหางานทำ ร้อยละ 1.1 ส่วนใหญ่มีรายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือนตั้งแต่ 10,001-30,000 บาท ร้อยละ 52.8 รองลงมาตั้งแต่ 30,001-50,000 บาท ร้อยละ 18.3 ตั้งแต่ 10,000 บาทลงมา ร้อยละ 16.4 ตั้งแต่ 50,001-70,000 บาท ร้อยละ 9.3 ตั้งแต่ 70,001-90,000 บาท ร้อยละ 2.1 และตั้งแต่ 90,001 บาทขึ้นไป ร้อยละ 1.1 ลักษณะของครอบครัวส่วนใหญ่พ่อแม่ลูกอยู่ด้วยกัน ร้อยละ 83.0 รองลงมา คู่สมรสแยกกันอยู่ ร้อยละ 8.5 คู่สมรสหย่าร้างกัน ร้อยละ 5.6 และคู่สมรสเสียชีวิต ร้อยละ 2.9

1.2 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน ได้แก่ ลักษณะที่พักอาศัยของครอบครัว เขตที่อยู่อาศัยของครอบครัว ความใกล้ชิดกับความเสี่ยง และการชักจูงจากกลุ่มเพื่อน ซึ่งผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์รายละเอียดผลการศึกษานี้ได้ตามตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน

จำนวน (n) = 377

ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะที่พักอาศัยของครอบครัว		
บ้านตนเอง	241	63.9
บ้านพักข้าราชการ/นายจ้าง	31	8.2
บ้านเช่า	88	23.4
อื่น ๆ	17	4.5
รวม	377	100.0
เขตที่อยู่อาศัยของครอบครัว		
อยู่ในเขต ทน./ทม./ทต.	223	59.2
อยู่ในเขต อบต.	154	40.8
รวม	377	100.0
ความใกล้ชิดกับความเสียง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ด้านการเรียน	94	24.9
ด้านความเครียด	50	13.3
ด้านความรุนแรง	55	14.6
ด้านการสูบบุหรี่	131	34.7
ด้านการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์	147	39.0
ด้านการเสพสารเสพติด	81	21.5
ด้านสุขภาพ	90	23.9
ด้านการใช้เวลาว่าง	172	45.6
ด้านการปฏิบัติกิจทางศาสนา	36	9.5
ด้านพฤติกรรมทางเพศ	39	10.3
อื่น ๆ	5	1.3
การชักจูงจากกลุ่มเพื่อน		
มาก	78	20.7
ปานกลาง	190	50.4
น้อย	109	28.9
รวม	377	100.0

จากตารางที่ 4.2 พบว่า จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 377 คน มีลักษณะที่พักอาศัยของครอบครัวส่วนใหญ่เป็นบ้านของตนเอง ร้อยละ 63.9 รองลงมาเป็นบ้านเช่า ร้อยละ 23.4 บ้านพักข้าราชการ/นายจ้าง ร้อยละ 8.2 และอื่น ๆ ได้แก่ บ้านญาติพี่น้อง ร้อยละ 4.5 อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนคร/เทศบาลเมือง/เทศบาลตำบล ร้อยละ 59.2 และอาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ร้อยละ 40.8 สภาพแวดล้อมในชุมชนที่อาศัยอยู่ ก่อให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยงของลูกในหลายด้าน ส่วนใหญ่มีความใกล้ชิดกับความเสี่ยงด้านการใช้เวลาว่าง ร้อยละ 45.6 รองลงมาด้านการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ร้อยละ 39.0 ด้านการสูบบุหรี่ ร้อยละ 34.7 ด้านการเรียน ร้อยละ 24.9 ด้านสุขภาพ ร้อยละ 23.9 ด้านการเสพสารเสพติด ร้อยละ 21.5 ด้านความรุนแรง ร้อยละ 14.6 ด้านความเครียด ร้อยละ 13.3 ด้านพฤติกรรมทางเพศ ร้อยละ 10.3 ด้านการปฏิบัติกิจทางศาสนา ร้อยละ 9.5 และด้านอื่น ๆ ได้แก่ การพนัน ร้อยละ 1.3 การชักจูงจากกลุ่มเพื่อนของลูก มีผลต่อพฤติกรรมเสี่ยงส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 50.4 รองลงมาระดับน้อย ร้อยละ 28.9 และระดับมาก ร้อยละ 20.7

1.3 ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม ได้แก่ ระดับการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน แหล่งการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน และระดับการได้รับการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ จากองค์กรหรือหน่วยงานในชุมชนเกี่ยวกับการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ซึ่งผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์รายละเอียดผลการศึกษาข้อมูลได้ตามตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 จำนวนและร้อยละของปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม

จำนวน (n) = 377

ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม	จำนวน	ร้อยละ
ระดับการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน		
มาก	78	20.7
ปานกลาง	210	55.7
น้อย	89	23.6
รวม	377	100.0
แหล่งการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
โทรทัศน์	360	95.5
วิทยุ	83	22.0
หนังสือพิมพ์	188	49.9
เว็บไซต์	121	32.1
อื่น ๆ	10	2.7
ระดับการได้รับการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน		
มาก	35	9.3
ปานกลาง	180	47.7
น้อย	162	43.0
รวม	377	100.0

จากตารางที่ 4.3 พบว่า จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 377 คน มีครอบครัวที่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 55.7 รองลงมาในระดับน้อย ร้อยละ 23.6 และระดับมาก ร้อยละ 20.7 การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ได้รับข้อมูลจากหลายแหล่ง ส่วนใหญ่จะได้รับการสนับสนุนจากโทรทัศน์ ร้อยละ 95.5 รองลงมาจากหนังสือพิมพ์ ร้อยละ 49.9 จากเว็บไซต์ ร้อยละ 32.1 จากวิทยุ ร้อยละ 22.0 และจากอื่น ๆ ได้แก่ บุคคลต่าง ๆ ร้อยละ 2.7 มีการได้รับการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 47.7 รองลงมาในระดับน้อย ร้อยละ 43.0 และระดับมาก ร้อยละ 9.3

ตอนที่ 2 บทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว และด้านกิจกรรมของครอบครัว

2.1 บทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านการอบรมเลี้ยงดู ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์รายละเอียดผลการศึกษาข้อมูลได้ตามตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมายของบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านการอบรมเลี้ยงดู

จำนวน (n) = 377

ด้านการอบรมเลี้ยงดู	จำนวนปฏิบัติ (ร้อยละ)					\bar{x}	S.D.	การแปลผล
	เป็นประจำ	อยู่บ่อย ๆ	ค่อนข้างบ่อย	นาน ๆ ครั้ง	น้อยมาก			
- ท่านทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูก โดยการคิดดี ทำดี พูดดี และอารมณ์ดี	96 (25.46)	157 (41.64)	100 (26.53)	20 (5.31)	4 (1.06)	3.85	0.90	ปฏิบัติ อยู่บ่อย ๆ
- ท่านสอนให้ลูกตระหนักถึงโทษในการคบเพื่อนที่ประพฤติตัวไม่เหมาะสม	95 (25.20)	151 (40.05)	111 (29.44)	14 (3.72)	6 (1.59)	3.84	0.90	ปฏิบัติ อยู่บ่อย ๆ
- ท่านสอนให้ลูกตระหนักถึงโทษในการไปยังสถานที่ที่ไม่เหมาะสม	96 (25.47)	139 (36.87)	113 (29.97)	25 (6.63)	4 (1.06)	3.79	0.93	ปฏิบัติ อยู่บ่อย ๆ
- ท่านสอนให้ลูกรู้จักยังคิด ยังทำ และแยกแยะถูกผิด	91 (24.14)	147 (38.99)	111 (29.44)	19 (5.04)	9 (2.39)	3.77	0.95	ปฏิบัติ อยู่บ่อย ๆ
- ท่านสอนลูกเกี่ยวกับทักษะที่จำเป็นในการหลีกเลี่ยงหรือป้องกันตนเองจากภัยในด้านต่าง ๆ	81 (21.49)	158 (41.91)	116 (30.77)	10 (2.65)	12 (3.18)	3.76	0.93	ปฏิบัติ อยู่บ่อย ๆ
- ท่านให้คำปรึกษาแนะนำ และช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับลูก	79 (20.96)	164 (43.50)	96 (25.46)	36 (9.55)	2 (0.53)	3.75	0.91	ปฏิบัติ อยู่บ่อย ๆ
- ท่านสอนให้ลูกช่วยเหลือสังคม และผู้ด้อยโอกาส	89 (23.61)	118 (31.30)	125 (33.15)	30 (7.96)	15 (3.98)	3.63	1.05	ปฏิบัติ อยู่บ่อย ๆ

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

จำนวน (n) = 377

ด้านการอบรมเลี้ยงดู	จำนวนปฏิบัติ (ร้อยละ)					\bar{x}	S.D.	การแปลผล
	เป็นประจำ	อยู่บ่อย ๆ	ค่อนข้างบ่อย	นาน ๆ ครั้ง	น้อยมาก			
- ท่านสอนให้ลูกรู้จักรักษาสีแกวคัส้อม	85 (22.55)	125 (33.16)	86 (22.81)	59 (15.65)	22 (5.83)	3.51	1.17	ปฏิบัติอยู่บ่อย ๆ
- ท่านมีกฎเกณฑ์การให้รางวัลหรือการลงโทษในความประพฤติของลูก	51 (13.53)	108 (28.65)	124 (32.89)	76 (20.16)	18 (4.77)	3.26	1.08	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
	รวม					3.68	0.66	ปฏิบัติอยู่บ่อย ๆ

จากตารางที่ 4.4 พบว่า จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 377 คน มีการปฏิบัติตามบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านการอบรมเลี้ยงดูอยู่ในระดับการปฏิบัติอยู่บ่อย ๆ ($\bar{x}=3.68$, S.D.=0.66) มีตัวแปรท่านทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูกโดยการคิดดี ทำดี พุคดี และอารมณ์ดี เป็นการปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}=3.85$, S.D.=0.90) รองลงมาได้แก่ ตัวแปรท่านสอนให้ลูกตระหนักถึงโทษในการคบเพื่อนที่ประพฤติตัวไม่เหมาะสม ($\bar{x}=3.84$, S.D.=0.90) และตัวแปรท่านสอนให้ลูกตระหนักถึงโทษในการไปยังสถานที่ที่ไม่เหมาะสม ($\bar{x}=3.79$, S.D.=0.93) โดยในระดับการปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับการปฏิบัติค่อนข้างบ่อย ได้แก่ การกำหนดกฎเกณฑ์การให้รางวัลหรือการลงโทษในความประพฤติของลูก ($\bar{x}=3.26$, S.D.=1.08)

2.2 บทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านสัมพันธภาพในครอบครัว ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์รายละเอียดผลการศึกษาค้นคว้าได้ตามตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมายของบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านสัมพันธภาพในครอบครัว

จำนวน (n) = 377

ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว	จำนวนปฏิบัติ (ร้อยละ)					\bar{x}	S.D.	การแปลผล
	เป็นประจำ	อยู่บ่อย ๆ	ค่อนข้างบ่อย	นาน ๆ ครั้ง	น้อยมาก			
- ท่านสนับสนุนให้ลูกทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ตามความสนใจ	104 (27.59)	120 (31.83)	115 (30.50)	36 (9.55)	2 (0.53)	3.76	0.98	ปฏิบัติ อยู่บ่อย ๆ
- สมาชิกในครอบครัวมีการแสดงความชื่นชมและเห็นคุณค่าซึ่งกันและกัน	77 (20.43)	158 (41.91)	101 (26.79)	37 (9.81)	4 (1.06)	3.71	0.94	ปฏิบัติ อยู่บ่อย ๆ
- ท่านเปิดโอกาสให้ลูกได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัว	77 (20.42)	141 (37.40)	127 (33.69)	28 (7.43)	4 (1.06)	3.69	0.92	ปฏิบัติ อยู่บ่อย ๆ
- สมาชิกในครอบครัวมีการแสดงออกที่สื่อถึงความรักและความเอาใจใส่ในชีวิตประจำวัน โดยการสัมผัสโอบกอด ยิ้มให้	110 (29.18)	108 (28.65)	99 (26.26)	46 (12.20)	14 (3.71)	3.67	1.13	ปฏิบัติ อยู่บ่อย ๆ
- เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นในครอบครัว สมาชิกในครอบครัวปรึกษาและแก้ไขปัญหาร่วมกัน	81 (21.49)	135 (35.81)	119 (31.56)	36 (9.55)	6 (1.59)	3.66	0.97	ปฏิบัติ อยู่บ่อย ๆ
- สมาชิกในครอบครัวแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อป้องกันในเรื่องปัญหาสถานการณ์ทางสังคมไม่ให้เกิดขึ้นกับครอบครัวของท่าน	59 (15.65)	143 (37.93)	130 (34.48)	36 (9.55)	9 (2.39)	3.55	0.95	ปฏิบัติ อยู่บ่อย ๆ
- ท่านเปิดโอกาสให้ลูกได้เสนอความคิดเห็นและร่วมกำหนดทิศทางในเรื่องต่าง ๆ ของครอบครัว	53 (14.06)	121 (32.09)	148 (39.26)	43 (11.41)	12 (3.18)	3.42	0.97	ปฏิบัติ อยู่บ่อย ๆ
	รวม					3.64	0.72	ปฏิบัติ อยู่บ่อย ๆ

จากตารางที่ 4.5 พบว่า จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 377 คน มีการปฏิบัติตามบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านสัมพันธภาพในครอบครัว อยู่ในระดับการปฏิบัติอยู่บ่อย ๆ ($\bar{x}=3.64$, S.D.=0.72) มีตัวแปรท่านสนับสนุนให้ลูกทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ตามความสนใจ เป็นการปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}=3.76$, S.D.=0.98) รองลงมาได้แก่ สมาชิกในครอบครัวมีการแสดงความชื่นชมและเห็นคุณค่าซึ่งกันและกัน ($\bar{x}=3.71$, S.D.=0.94) และท่านเปิดโอกาสให้ลูกได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัว ($\bar{x}=3.69$, S.D.=0.92) และมีตัวแปรท่านเปิดโอกาสให้ลูกได้เสนอความคิดและร่วมกำหนดทิศทางในเรื่องต่าง ๆ ของครอบครัว เป็นการปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{x}=3.42$, S.D.=0.97)

2.3 บทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านกิจกรรมของครอบครัว ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์รายละเอียดผลการศึกษาค้นคว้าได้ตามตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมายของบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านกิจกรรมของครอบครัว

จำนวน (n) = 377

ด้านกิจกรรมของครอบครัว	จำนวนปฏิบัติ (ร้อยละ)					\bar{x}	S.D.	การแปลผล
	เป็นประจำ	อยู่บ่อย ๆ	ค่อนข้างบ่อย	นาน ๆ ครั้ง	น้อยมาก			
- สมาชิกในครอบครัวที่วิี/ดูภาพยนตร์/ฟังวิทยุร่วมกัน	162 (42.97)	95 (25.20)	74 (19.63)	40 (10.61)	6 (1.59)	3.97	1.09	ปฏิบัติอยู่บ่อย ๆ
- .สมาชิกในครอบครัวมีการทำอาหารร่วมกันในบ้าน	129 (34.22)	109 (28.91)	77 (20.43)	56 (14.85)	6 (1.59)	3.79	1.12	ปฏิบัติอยู่บ่อย ๆ
- สมาชิกในครอบครัวซื้อของกินของใช้ร่วมกัน	113 (29.97)	74 (19.63)	88 (23.34)	80 (21.22)	22 (5.84)	3.47	1.28	ปฏิบัติอยู่บ่อย ๆ
- สมาชิกในครอบครัวทำความสะอาดบ้านร่วมกัน	67 (17.77)	86 (22.81)	119 (31.57)	79 (20.95)	26 (6.90)	3.24	1.17	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
- สมาชิกในครอบครัวไปรับประทานอาหารนอกบ้านร่วมกัน	83 (22.02)	74 (19.63)	81 (21.48)	91 (24.14)	48 (12.73)	3.14	1.35	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
- สมาชิกในครอบครัวไปเที่ยวที่ต่าง ๆ ร่วมกัน	74 (19.63)	76 (20.16)	92 (24.40)	95 (25.20)	40 (10.61)	3.13	1.28	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
- สมาชิกในครอบครัวออกกำลังกายร่วมกัน	47 (12.47)	44 (11.67)	102 (27.06)	107 (28.38)	77 (20.42)	2.67	1.27	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
รวม						3.34	0.81	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย

จากตารางที่ 4.6 พบว่า จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 377 คน มีการปฏิบัติตามบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านกิจกรรมของครอบครัว อยู่ในระดับค่อนข้างบ่อย ($\bar{x}=3.34$, S.D.=0.81) มีตัวแปรสมาชิกในครอบครัวคุณุโทษณ์/คุณาพยณศร์/ฟงวทยุร่วมนกัน เป็นการปฏิบัติที่อยู่ในระดับการปฏิบัติอยู่บ่อย ๆ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}=3.97$, S.D.=1.09) รองลงมาได้แก่ สมาชิกในครอบครัวมีการทำอาหารร่วมกันในบ้าน ($\bar{x}=3.79$, S.D.=1.12) และสมาชิกในครอบครัวซื้อของกินของใช้ร่วมกัน ($\bar{x}=3.47$, S.D.=1.28) โดยในระดับการปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ในระดับปฏิบัติค่อนข้างบ่อย ได้แก่ ตัวแปรสมาชิกในครอบครัวออกกำลังกายร่วมกัน ($\bar{x}=2.67$, S.D.=1.27)

2.4 บทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ภาพรวมดังรายละเอียดผลการศึกษาข้อมูลได้ตามตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมายของบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน

จำนวน (n) = 377			
บทบาทของครอบครัว	\bar{x}	S.D.	การแปลผล
ด้านการอบรมเลี้ยงดู	3.68	0.66	ปฏิบัติอยู่บ่อย ๆ
ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว	3.64	0.72	ปฏิบัติอยู่บ่อย ๆ
ด้านกิจกรรมของครอบครัว	3.34	0.81	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
รวม	3.57	0.61	ปฏิบัติอยู่บ่อย ๆ

จากตารางที่ 4.7 พบว่า จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 377 คน มีการปฏิบัติตามบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนในภาพรวม อยู่ในระดับการปฏิบัติอยู่บ่อย ๆ ($\bar{x}=3.57$, S.D.=0.61) โดยในด้านการอบรมเลี้ยงดู อยู่ในระดับการปฏิบัติอยู่บ่อย ๆ ($\bar{x}=3.68$, S.D.=0.66) ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว อยู่ในระดับการปฏิบัติอยู่บ่อย ๆ ($\bar{x}=3.64$, S.D.=0.72) และด้านกิจกรรมของครอบครัว อยู่ในระดับการปฏิบัติค่อนข้างบ่อย ($\bar{x}=3.34$, S.D.=0.81)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน และปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวกับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านการอบรมเลี้ยงดู ซึ่งจำแนกเป็น 5 ระดับการปฏิบัติ โดยหาค่าไคสแควร์ (Chi-Square) ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปร ได้ผลตามตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวกับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านการอบรมเลี้ยงดู

ตัวแปร	χ^2	df	P
ปัจจัยด้านครอบครัว			
- เพศ	53.922*	4	0.001
- อายุ	1733.790*	12	0.000
- สมาชิกในครอบครัว	270.935*	16	0.000
- อาชีพหัวหน้าครอบครัว	329.938*	24	0.000
- รายได้ของครอบครัว	253.693*	20	0.000
- จำนวนสมาชิกในครอบครัว	774.345*	12	0.000
- ลักษณะของครอบครัว	151.227*	12	0.000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4.8 พบว่า ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ เพศ ($\chi^2=53.922$) อายุ ($\chi^2=1733.790$) สมาชิกในครอบครัว ($\chi^2=270.935$) อาชีพหัวหน้าครอบครัว ($\chi^2=329.938$) รายได้ของครอบครัว ($\chi^2=253.693$) จำนวนสมาชิกในครอบครัว ($\chi^2=774.345$) และลักษณะของครอบครัว ($\chi^2=151.227$) มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านการอบรมเลี้ยงดู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยด้าน

ครอบครัว ได้แก่ เพศ อายุ สมาชิกในครอบครัว อาชีพหัวหน้าครอบครัว รายได้ของครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัวและลักษณะของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านการอบรมเลี้ยงดู

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวกับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านสัมพันธภาพในครอบครัว ซึ่งจำแนกเป็น 5 ระดับการปฏิบัติ โดยหาค่าไคสแควร์ (Chi-Square) ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปร ได้ผลตามตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวกับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านสัมพันธภาพในครอบครัว

ตัวแปร	χ^2	df	P
ปัจจัยด้านครอบครัว			
- เพศ	42.857*	4	0.007
- อายุ	1215.183*	12	0.000
- สมาชิกในครอบครัว	147.720*	16	0.000
- อาชีพหัวหน้าครอบครัว	347.669*	24	0.000
- รายได้ของครอบครัว	240.719*	20	0.000
- จำนวนสมาชิกในครอบครัว	558.491*	12	0.000
- ลักษณะของครอบครัว	115.839*	12	0.002

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ เพศ ($\chi^2=42.857$) อายุ ($\chi^2=1215.183$) สมาชิกในครอบครัว ($\chi^2=147.720$) อาชีพหัวหน้าครอบครัว ($\chi^2=347.669$) รายได้ของครอบครัว ($\chi^2=240.719$) จำนวนสมาชิกในครอบครัว ($\chi^2=558.491$) และลักษณะของครอบครัว ($\chi^2=115.839$) มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านสัมพันธภาพในครอบครัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ เพศ อายุ สมาชิกในครอบครัว อาชีพหัวหน้าครอบครัว รายได้ของครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัว และลักษณะของครอบครัว มีความสัมพันธ์กับบทบาทของ

ครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านสัมพันธภาพในครอบครัว

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวกับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านกิจกรรมของครอบครัว ซึ่งจำแนกเป็น 5 ระดับการปฏิบัติ โดยหาค่าไคสแควร์ (Chi-Square) ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปร ได้ผลตามตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวกับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านกิจกรรมของครอบครัว

ตัวแปร	χ^2	df	P
ปัจจัยด้านครอบครัว			
- เพศ	43.037**	4	0.014
- อายุ	1566.988*	12	0.000
- สมาชิกในครอบครัว	165.556*	16	0.000
- อาชีพหัวหน้าครอบครัว	320.323*	24	0.000
- รายได้ของครอบครัว	323.125*	20	0.000
- จำนวนสมาชิกในครอบครัว	543.254*	12	0.000
- ลักษณะของครอบครัว	141.721*	12	0.000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ เพศ ($\chi^2=43.037$) มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านกิจกรรมของครอบครัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ อายุ ($\chi^2=1566.988$) สมาชิกในครอบครัว ($\chi^2=165.556$) อาชีพหัวหน้าครอบครัว ($\chi^2=320.323$) รายได้ของครอบครัว ($\chi^2=323.125$) จำนวนสมาชิกในครอบครัว ($\chi^2=543.254$) และลักษณะของครอบครัว ($\chi^2=141.721$) มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านกิจกรรมของครอบครัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ เพศ อายุ สมาชิกในครอบครัว อาชีพหัวหน้าครอบครัว รายได้ของครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัว และลักษณะของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวใน

การเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านกิจกรรมของครอบครัว

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัว ในชุมชน กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านการอบรมเลี้ยงดู ซึ่งจำแนกเป็น 5 ระดับการปฏิบัติ โดยหาค่าไคสแควร์ (Chi-Square) ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปร ได้ผลตามตารางที่ 4.11

ตารางที่ 4.11 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านการอบรมเลี้ยงดู

ตัวแปร	χ^2	df	P
ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน			
- ลักษณะของที่พักอาศัยของครอบครัว	181.012*	12	0.000
- เขตที่อยู่อาศัยของครอบครัว	71.227*	4	0.000
- ความใกล้ชิดกับความเสี่ยง	779.488*	40	0.000
- การชักจูงจากกลุ่มเพื่อน	122.556*	8	0.000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4.11 พบว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ ลักษณะของที่พักอาศัยของครอบครัว ($\chi^2=181.012$) เขตที่อยู่อาศัยของครอบครัว ($\chi^2=71.227$) ความใกล้ชิดกับความเสี่ยง ($\chi^2=779.488$) และการชักจูงจากกลุ่มเพื่อน ($\chi^2=122.556$) มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านการอบรมเลี้ยงดู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ ลักษณะของที่พักอาศัยของครอบครัว เขตที่อยู่อาศัยของครอบครัว ความใกล้ชิดกับความเสี่ยง และการชักจูงจากกลุ่มเพื่อน มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านการอบรมเลี้ยงดู

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านสัมพันธภาพในครอบครัว ซึ่งจำแนกเป็น 5 ระดับการปฏิบัติ โดยหาค่าไคสแควร์ (Chi-Square) ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัว ได้ผลตามตารางที่ 4.12

ตารางที่ 4.12 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านสัมพันธภาพในครอบครัว

ตัวแปร	χ^2	df	P
ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน			
- ลักษณะของที่พักอาศัยของครอบครัว	153.899*	12	0.000
- เขตที่อยู่อาศัยของครอบครัว	53.769*	4	0.001
- ความใกล้ชิดกับความเสียง	489.509*	40	0.000
- การชักจูงจากกลุ่มเพื่อน	99.264*	8	0.000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4.12 พบว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ ลักษณะของที่พักอาศัยของครอบครัว ($\chi^2=153.899$) เขตที่อยู่อาศัยของครอบครัว ($\chi^2=53.769$) ความใกล้ชิดกับความเสียง ($\chi^2=489.509$) และการชักจูงจากกลุ่มเพื่อน ($\chi^2=99.264$) มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านสัมพันธภาพในครอบครัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ ลักษณะของที่พักอาศัยของครอบครัว เขตที่อยู่อาศัยของครอบครัว ความใกล้ชิดกับความเสียง และการชักจูงจากกลุ่มเพื่อน มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านสัมพันธภาพในครอบครัว

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านกิจกรรมของครอบครัว ซึ่งจำแนกเป็น 5 ระดับการปฏิบัติ โดยหาค่าไคสแควร์ (Chi-Square) ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปร ได้ผลตามตารางที่ 4.13

ตารางที่ 4.13 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านกิจกรรมของครอบครัว

ตัวแปร	χ^2	df	P
ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน			
- ลักษณะของที่พักอาศัยของครอบครัว	184.604*	12	0.000
- เขตที่อยู่อาศัยของครอบครัว	57.827*	4	0.000
- ความใกล้ชิดกับความเสียง	354.724*	40	0.000
- การชักจูงจากกลุ่มเพื่อน	110.954*	8	0.000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4.13 พบว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ ลักษณะของที่พักอาศัยของครอบครัว ($\chi^2=184.604$) เขตที่อยู่อาศัยของครอบครัว ($\chi^2=57.827$) ความใกล้ชิดกับความเสียง ($\chi^2=354.724$) และการชักจูงจากกลุ่มเพื่อน ($\chi^2=110.954$) มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านกิจกรรมของครอบครัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ ลักษณะของที่พักอาศัยของครอบครัว เขตที่อยู่อาศัยของครอบครัว ความใกล้ชิดกับความเสียง และการชักจูงจากกลุ่มเพื่อน มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านกิจกรรมของครอบครัว

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคมกับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านการอบรมเลี้ยงดู ซึ่งจำแนกเป็น 5 ระดับการปฏิบัติ โดยหาค่าไคสแควร์ (Chi-Square) ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปร ได้ผลตามตารางที่ 4.14

ตารางที่ 4.14 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคมกับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านการอบรมเลี้ยงดู

ตัวแปร	χ^2	df	P
ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม			
- การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน	125.637*	8	0.000
- แหล่งการได้รับข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยง	353.900*	16	0.000
- การได้รับการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ จากองค์กรและหน่วยงานในชุมชน	163.500*	8	0.000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4.14 พบว่า ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ($\chi^2=125.637$) แหล่งการได้รับข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยง ($\chi^2=353.900$) และการได้รับการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ จากองค์กรและหน่วยงานในชุมชน ($\chi^2=163.500$) มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านการอบรมเลี้ยงดู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน แหล่งการได้รับข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยง และการได้รับการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ จากองค์กรและหน่วยงานในชุมชน มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านการอบรมเลี้ยงดู

3.8 การวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคมกับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านสัมพันธภาพในครอบครัว ซึ่งจำแนกเป็น 5 ระดับการปฏิบัติ โดยหาค่าไคสแควร์ (Chi-Square) ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปร ได้ผลตามตารางที่ 4.15

ตารางที่ 4.15 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคมกับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านสัมพันธภาพในครอบครัว

ตัวแปร	χ^2	df	P
ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม			
- การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน	115.997*	8	0.000
- แหล่งการได้รับข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยง	263.016*	16	0.000
- การได้รับการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ จากองค์กรและหน่วยงานในชุมชน	120.634*	8	0.000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4.15 พบว่า ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ($\chi^2=115.997$) แหล่งการได้รับข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยง ($\chi^2=263.016$) และการได้รับการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ จากองค์กรและหน่วยงานในชุมชน ($\chi^2=120.634$) มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านสัมพันธภาพในครอบครัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน แหล่งการได้รับข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยง และการได้รับการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ จากองค์กรและหน่วยงานในชุมชน มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านสัมพันธภาพในครอบครัว

3.9 การวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคมกับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านกิจกรรมของครอบครัว ซึ่งจำแนกเป็น 5 ระดับการปฏิบัติ โดยหาค่าไคสแควร์ (Chi-Square) ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัว ได้ผลตามตารางที่ 4.16

ตารางที่ 4.16 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคมกับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านกิจกรรมของครอบครัว

ตัวแปร	χ^2	df	P
ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม			
- การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน	136.058*	8	0.000
- แหล่งการได้รับข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยง	257.693*	16	0.000
- การได้รับการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ จากองค์กรและหน่วยงานในชุมชน	147.998*	8	0.000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4.16 พบว่า ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ($\chi^2=136.058$) แหล่งการได้รับข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยง ($\chi^2=257.693$) และการได้รับการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ จากองค์กรและหน่วยงานในชุมชน ($\chi^2=147.998$) มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัว ในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านกิจกรรมของครอบครัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน แหล่งการได้รับข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยง และการได้รับการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ จากองค์กรและหน่วยงานในชุมชน มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านกิจกรรมของครอบครัว

3.10 การวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวกับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ซึ่งจำแนกเป็น 5 ระดับการปฏิบัติ โดยหาค่าไคสแควร์ (Chi-Square) ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปร ได้ผลตามตารางที่ 4.17

ตารางที่ 4.17 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวกับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน

ตัวแปร	χ^2	df	P
ปัจจัยด้านครอบครัว			
- เพศ	118.616*	4	0.000
- อายุ	3296.194*	12	0.000
- สมาชิกในครอบครัว	403.786*	16	0.000
- อาชีพหัวหน้าครอบครัว	664.160*	24	0.000
- รายได้ของครอบครัว	465.218*	20	0.000
- จำนวนสมาชิกในครอบครัว	1043.807*	12	0.000
- ลักษณะของครอบครัว	403.509*	12	0.000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4.17 พบว่า ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ เพศ ($\chi^2=118.616$) อายุ ($\chi^2=3296.194$) สมาชิกในครอบครัว ($\chi^2=403.786$) อาชีพหัวหน้าครอบครัว ($\chi^2=664.160$) รายได้ของครอบครัว ($\chi^2=465.218$) จำนวนสมาชิกในครอบครัว ($\chi^2=1043.807$) และลักษณะของครอบครัว ($\chi^2=403.509$) มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ เพศ อายุ สมาชิกในครอบครัว อาชีพหัวหน้าครอบครัว รายได้ของครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัวและลักษณะของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนในภาพรวม

3.11 การวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในครอบครัว กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ซึ่งจำแนกเป็น 5 ระดับการปฏิบัติ โดยหาค่าไคสแควร์ (Chi-Square) ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปร ได้ผลตามตารางที่ 4.18

ตารางที่ 4.18 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน

ตัวแปร	χ^2	df	P
ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน			
- ลักษณะของที่พักอาศัยของครอบครัว	307.210*	12	0.000
- เขตที่อยู่อาศัยของครอบครัว	131.322*	4	0.000
- ความใกล้ชิดกับความเสี่ยง	1122.775*	40	0.000
- การชักจูงจากกลุ่มเพื่อน	242.069*	8	0.000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4.18 พบว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน ได้แก่ ลักษณะของที่พักอาศัยของครอบครัว ($\chi^2=307.210$) เขตที่อยู่อาศัยของครอบครัว ($\chi^2=131.322$) ความใกล้ชิดกับความเสี่ยง ($\chi^2=1122.775$) และการชักจูงจากกลุ่มเพื่อน ($\chi^2=242.069$) มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน ได้แก่ ลักษณะของที่พักอาศัยของครอบครัว เขตที่อยู่อาศัยของครอบครัว ความใกล้ชิดกับความเสี่ยง และการชักจูงจากกลุ่มเพื่อน มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนในภาพรวม

3.12 การวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคมกับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ซึ่งจำแนกเป็น 5 ระดับการปฏิบัติ โดยหาค่าไคสแควร์ (Chi-Square) ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปร ได้ผลตามตารางที่ 4.19

ตารางที่ 4.19 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคมกับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน

ตัวแปร	χ^2	df	P
ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม			
- การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน	224.958*	8	0.000
- แหล่งการได้รับข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยง	535.312*	16	0.000
- การได้รับการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ จากองค์กรและหน่วยงานในชุมชน	254.585*	8	0.000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4.19 พบว่า ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ($\chi^2=224.958$) แหล่งการได้รับข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยง ($\chi^2=535.312$) และการได้รับการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ จากองค์กรและหน่วยงานในชุมชน ($\chi^2=254.585$) มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน แหล่งการได้รับข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยง และการได้รับการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ จากองค์กรและหน่วยงานในชุมชน มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนในภาพรวม

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน” ผู้วิจัยขอสรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย มีดังต่อไปนี้

1.1.1 เพื่อศึกษาบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน

1.1.2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย มีดังต่อไปนี้

1.2.1 *กลุ่มตัวอย่าง* เป็นบิดาหรือมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัว ที่มีเด็กและเยาวชน อายุระหว่าง 13-19 ปี อาศัยอยู่ร่วมกันในครอบครัวและเป็นครอบครัวที่มีทะเบียนบ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม จำนวน 377 ครอบครัว

1.2.2 *เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย* เป็นแบบสอบถามซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านครอบครัว

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน

1.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการนำแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 25 ตำบล ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม รวม 377 ครัวเรือน เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม เก็บรวบรวมแบบสอบถามคืน ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละชุด และนำไปประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์

1.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ในการประมวลผล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ได้แก่ สถิติทดสอบไคสแควร์ (Chi-Square)

1.3 ผลการวิจัย มีดังต่อไปนี้

1.3.1 ปัจจัยด้านครอบครัว ด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน และด้านการสนับสนุนทางสังคม ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 64.7 มีอายุระหว่าง 30-39 ปี ร้อยละ 40.5 สมาชิกในครอบครัวส่วนใหญ่มีจำนวน 2-4 คน ร้อยละ 53.6 สมาชิกในครอบครัวมีหลากหลายแตกต่างกัน ทุกครอบครัวจะประกอบด้วย คู่สมรส บุตร ธิดา ร้อยละ 100 หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 28.9 ครอบครัวส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนตั้งแต่ 10,001-30,000 บาท ร้อยละ 52.8 ครอบครัวส่วนใหญ่มีลักษณะพ่อแม่ลูกอยู่ด้วยกัน ร้อยละ 83.0 ครอบครัวส่วนใหญ่มีลักษณะที่พักอาศัยเป็นบ้านของตนเอง ร้อยละ 63.9 อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนคร/เทศบาลเมือง/เทศบาลตำบล ร้อยละ 59.2 สภาพแวดล้อมในชุมชนที่อาศัยอยู่ ก่อให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยงของลูกในหลายด้าน ส่วนใหญ่มีความใกล้ชิดกับความเสี่ยงด้านการใช้เวลาว่าง ร้อยละ 45.6 การชักจูงจากกลุ่มเพื่อนของลูก มีผลต่อพฤติกรรมเสี่ยงส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 50.4 ครอบครัวส่วนใหญ่ที่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 55.7 ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนจากโทรทัศน์ ร้อยละ 95.5 และได้รับการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 47.7

1.3.2 บทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว และด้านกิจกรรมของครอบครัว ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า การปฏิบัติตามบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนโดยรวมอยู่ในระดับการปฏิบัติอยู่บ่อย ๆ เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า

1) การปฏิบัติตามบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านการอบรมเลี้ยงดู อยู่ในระดับการปฏิบัติอยู่บ่อย ๆ มีตัวแปรท่านทำตัวเป็น

แบบอย่างที่ดีให้กับลูก โดยการคิดดี ทำดี พูดดี และอารมณ์ดี เป็นการปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ท่านมีกฎเกณฑ์การให้รางวัลหรือการลงโทษในความประพฤติของลูก

2) การปฏิบัติตามบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านสัมพันธภาพในครอบครัว อยู่ในระดับการปฏิบัติอยู่บ่อย ๆ มีตัวแปรท่านสนับสนุนให้ลูกทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ตามความสนใจ เป็นการปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ท่านเปิดโอกาสให้ลูกได้เสนอความคิดเห็นและร่วมกำหนดทิศทางในเรื่องต่าง ๆ ของครอบครัว

3) การปฏิบัติตามบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านกิจกรรมของครอบครัว อยู่ในระดับค่อนข้างบ่อย มีตัวแปรสมาชิกในครอบครัวดูโทรทัศน์/ดูภาพยนตร์/ฟังวิทยุร่วมกัน เป็นการปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ สมาชิกในครอบครัวออกกำลังกายร่วมกัน

1.3.3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวกับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว และด้านกิจกรรมของครอบครัว พบว่า ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ เพศ อายุ สมาชิกในครอบครัว อาชีพหัวหน้าครอบครัว รายได้ของครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัว และลักษณะของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว และด้านกิจกรรมของครอบครัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ยกเว้นความสัมพันธ์ของตัวแปรเพศกับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงด้านกิจกรรมของครอบครัวมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

1.3.4 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว และด้านกิจกรรมของครอบครัว พบว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน ได้แก่ ลักษณะของที่พักอาศัยของครอบครัว เขตที่อยู่อาศัยของครอบครัว ความใกล้ชิดกับความเสี่ยง และการชักจูงจากกลุ่มเพื่อน มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว และด้านกิจกรรมของครอบครัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

1.3.5 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว และด้านกิจกรรมของครอบครัว พบว่า ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน และการได้รับการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ จากองค์กรและหน่วยงาน มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว และด้านกิจกรรมของครอบครัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

1.3.6 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัว ด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน และด้านการสนับสนุนทางสังคม กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน พบว่า ปัจจัยด้านครอบครัว ด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน และด้านการสนับสนุนทางสังคม มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2. อภิปรายผล

2.1 บทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ได้แก่ บทบาทด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว และด้านกิจกรรมของครอบครัว โดยรวมอยู่ในระดับการปฏิบัติอยู่บ่อย ๆ เมื่อพิจารณาบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนจำแนกเป็นรายด้านได้ ดังนี้

2.1.1 ด้านการอบรมเลี้ยงดู การปฏิบัติตามบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านการอบรมเลี้ยงดู อยู่ในระดับการปฏิบัติอยู่บ่อย ๆ เนื่องจากครอบครัวได้ให้ความสำคัญกับการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนในด้านนี้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับครอบครัวของ ชูษณะ รุ่งปัจฉิม (2547) ที่กล่าวถึงหน้าที่พื้นฐานของครอบครัวว่า ครอบครัวเป็นแหล่งการอบรมเบื้องต้นที่มีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุด เป็นสถาบันที่เตรียมตัวเด็กให้ออกไปเผชิญกับสิ่งแวดล้อมที่พ้นไปจากบ้าน ครอบครัวช่วยอบรมเด็กให้รู้จักกฎเกณฑ์ ค่านิยม แบบของความประพฤติ ฯลฯ สอนให้เด็กปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในสังคม วิธีการอบรมอาจทำได้ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โดยตรงก็โดยการสั่งสอนหรือดูดำหรือว่ากล่าว โดยอ้อมก็โดยการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี

2.1.2 ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว การปฏิบัติตามบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านสัมพันธภาพในครอบครัวอยู่ในระดับการปฏิบัติอยู่บ่อย ๆ เนื่องจากครอบครัวได้ให้ความสำคัญกับการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนในด้านนี้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับครอบครัวของ รุจา ภูโพลย์ (2552) ที่กล่าวถึงหน้าที่ของครอบครัวว่า ครอบครัวต้องให้ความรักความเอาใจใส่แก่สมาชิกในครอบครัว ให้สมาชิกในครอบครัวรู้สึกอบอุ่นใจ มั่นใจ มีคุณค่าในตนเอง มองโลกในแง่ดี มีบุคลิกภาพมั่นคง เปิดโอกาสให้สมาชิกในครอบครัวใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ ร่วมรับผิดชอบกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัว มีสิทธิ์ออกเสียงและแสดงความคิดเห็น มีโอกาสหัดคิดริเริ่มและตัดสินใจจากเรื่องเล็กไปหาเรื่องใหญ่ จนเป็นนิสัยให้รู้จักคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เชื่อมมั่นในตัวเองและพึ่งตนเองได้ในที่สุด

2.1.3 ด้านกิจกรรมของครอบครัว การปฏิบัติตามบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนด้านกิจกรรมของครอบครัว อยู่ในระดับการปฏิบัติค่อนข้างบ่อย ซึ่งจะเห็นได้ว่าครอบครัวให้ความสำคัญกับการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนในด้านนี้ค่อนข้างน้อย เมื่อเทียบกับด้านการอบรมเลี้ยงดูและด้านสัมพันธภาพในครอบครัว ครอบครัวจึงควรให้ความสำคัญกับบทบาทของครอบครัวในด้านกิจกรรมของครอบครัวเพิ่มมากขึ้นในการทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว เช่น การรับประทานอาหารร่วมกัน การทำอาหารร่วมกันในบ้าน การไปเที่ยวที่ต่าง ๆ ร่วมกัน การซื้อของกินของใช้ร่วมกัน การทำความสะอาดบ้านร่วมกัน การดูโทรทัศน์/ดูภาพยนตร์/ฟังวิทยุร่วมกัน การออกกำลังกายร่วมกัน เพื่อให้เกิดความใกล้ชิดของสมาชิกในครอบครัว ส่งผลต่อการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงในเด็กและเยาวชนของ พนม เกตุมาน (2552) ที่กล่าวถึงการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงว่า ควรมีกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ครอบครัวมีความสุข เป็นกิจกรรมด้านบวก

2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัว ด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน และด้านการสนับสนุนทางสังคม กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ปัจจัยด้านครอบครัว ด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน และด้านการสนับสนุนทางสังคม มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน โดยรวม เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนกับปัจจัยความสัมพันธ์ จำแนกเป็นรายด้าน สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

2.2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวกับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ปัจจัยด้านครอบครัวมีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับ

ครอบครัวของ อัจฉรา สุขารมณ์ (2544) ที่กล่าวว่า ในปัจจุบันภาวะสังคมเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป แม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน แต่บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของพ่อต่อครอบครัวก็ได้ลดลง พ่อยังคงมีบทบาทเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวเช่นเดิม เพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัวให้มีฐานะมั่นคง พ่อแม่ก็จะมีเวลาว่างไม่เพียงพอ สมาชิกในครอบครัวจึงห่างเหินกัน โอกาสที่จะพักผ่อนหย่อนใจร่วมกันก็มีน้อยลง ในการที่จะให้สมาชิกในครอบครัวมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันนั้น ควรมีการพักผ่อนหย่อนใจร่วมกันหรือทำกิจกรรมสันทนาการร่วมกัน เช่น จัดสถานที่ภายในบ้านเพื่อให้สมาชิกในครอบครัวได้ร่วมกิจกรรมกันหรือให้เพื่อนของลูกได้ร่วมกิจกรรมกับลูก พ่อและแม่ควรรักษาสมรรถภาพร่างกายให้ดีอยู่เสมอเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมกับลูก วางแผนให้สมาชิกในครอบครัวได้ร่วมกันสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้ลูกใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ สนใจการใช้เวลาว่างของลูก พร้อมทั้งแนะนำให้ลูกรู้จักใช้เวลาว่างให้ถูกต้องเพื่อสร้างสรรค์ตนเอง ถ้าครอบครัวมีอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้ของครอบครัวน้อย ครอบครัวต้องค้นหาวิถีทางในการหารายได้มาจุนเจือสมาชิกในครอบครัว และยังสมาชิกในครอบครัวมีมากก็ยิ่งต้องหารายได้มากขึ้น อีกทั้งถ้าครอบครัวมีลักษณะเป็นครอบครัวหาเลี้ยงคนเดียวมีเฉพาะพ่อหรือแม่ ก็ยังเป็นภาระหนักในการหาเลี้ยงครอบครัว ทำให้เวลาสำหรับสำหรับการอบรมเลี้ยงดู การสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว และการประกอบกิจกรรมในครอบครัวร่วมกันน้อยลง อีกทั้งถ้าที่พักอาศัยของครอบครัวเป็นลักษณะที่มันคงไม่โยกย้ายบ่อย อยู่ในเขตเทศบาลนคร/เมือง/ตำบล ที่มีความเจริญ อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ห่างไกลจากความเสียง และห่างไกลเพื่อน ๆ ของลูกที่มีแนวโน้มในการชักจูงลูกไปในทางที่ไม่ดี ครอบครัวก็สามารถอบรมเลี้ยงดูลูกให้รอดพ้นจากพฤติกรรมเสี่ยงได้ดี สามารถสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัวให้รอดพ้นจากพฤติกรรมเสี่ยงได้ดี และสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันในครอบครัวได้ดี อีกทั้งครอบครัวที่ได้รับข้อมูลข่าวสารไม่ว่าจากแหล่งใด และได้รับการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน จะช่วยให้ครอบครัวสามารถนำข้อมูลและการสนับสนุนที่ได้รับไปอบรมเลี้ยงดูสั่งสอนและป้องกันลูกของตนเอง สร้างสัมพันธภาพที่ดีให้เกิดขึ้นในครอบครัว และสร้างกิจกรรมที่ทำร่วมกันในครอบครัวให้รอดพ้นจากพฤติกรรมเสี่ยงเหล่านั้น

2.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชนกับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน จะเห็นได้ว่า สภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเด็กและเยาวชน มีพฤติกรรมเสี่ยงอยู่มากมายไม่ว่าจะเป็นด้านการใช้เวลาว่าง การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การสูบบุหรี่ การใช้สารเสพติด พฤติกรรมทางเพศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้และสุขภาพ เด็กและเยาวชนมีโอกาสถูกกลุ่ม

เพื่อนชักจูงไปสู่พฤติกรรมเสี่ยงเหล่านั้นได้ พ่อแม่จึงควรป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงก่อนที่จะเกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงในเด็กและเยาวชนของ พนม เกตุมาน (2552) ที่กล่าวว่า การป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงเป็นการให้ความรู้ ได้แก่ ความรู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงในร่างกาย ความปลอดภัย อันตรายและความเสี่ยงต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศ การฝึกทักษะในการรู้จักอารมณ์และความคิดตนเอง จัดการกับอารมณ์ได้ จัดการอารมณ์เพศตนเอง การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต การปฏิเสธ การมีกิจกรรมที่เป็นสุขเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น การสร้างความตระหนักในการป้องกันความเสี่ยง จริงจังต่อการป้องกันตนเอง เห็นประโยชน์ของการป้องกัน และเห็นโทษหรือพิษภัยจากพฤติกรรมเสี่ยง จนใช้เป็นหลักในจิตใจที่จะไม่ทำพฤติกรรมนั้น การฝึกการควบคุมตนเอง ฝึกจิตใจให้เข้มแข็ง การรู้จักจิตใจตนเองและควบคุมได้ รู้จักยั้งคิด ฝึกระเบียบวินัยที่มาจากภายในใจตนเอง ฝึกการปฏิเสธเหล้าและยาเสพติดเป็นสาเหตุที่ทำให้จิตใจเสียการควบคุมตนเอง การมีกิจกรรมที่ทำให้เด็กและเยาวชนพึงพอใจที่ถูกต้อง กิจกรรมด้านบวกที่เป็นที่ยอมรับของเพื่อน และไม่แสวงหากิจกรรมด้านลบที่อาจเป็นพฤติกรรมเสี่ยงต่าง ๆ และการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี พ่อแม่เป็นแบบอย่าง มีทัศนคติที่ดีต่อลูก แสวงหากิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ครอบครัวมีความสุข ทัศนคติดีต่อการเรียนรู้ที่ถูกต้อง ส่งเสริมกลุ่มเพื่อนที่ดี ให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อน ครอบครัว ชุมชน และสังคม

2.2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคมกับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยง จะเห็นได้ว่า หน่วยงาน/องค์กรต่าง ๆ ให้ความสำคัญเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงในเด็กและเยาวชน ไม่ว่าจะเป็นสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันปัญหาในเด็กและเยาวชน ในคู่มือแนวทางการป้องกันยาเสพติดในเยาวชนกลุ่มเสี่ยง (2551) ที่กล่าวถึงการให้สังคมได้เห็นความสำคัญและตระหนักถึงสภาพการณ์ที่น่าเป็นห่วงของเด็กและเยาวชน ควร มีเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ รับรู้และเข้าใจสภาพปัญหาพฤติกรรมเบี่ยงเบนของเด็กและเยาวชน ตระหนักถึงความสำคัญในการร่วมกันป้องกันแก้ไขและดูแลเยาวชน รวมถึงให้โอกาสเด็กและเยาวชนได้แสดงตัวตน ได้มีจุดยืน มีพื้นที่หรือมีส่วนร่วมกับสังคม เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้มีความภาคภูมิใจในตนเอง และมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนหรือสังคม เพื่อลดความแปลกแยกหรือช่องว่างระหว่างเด็กและเยาวชนกับผู้ใหญ่ ครอบครัวจึงควรเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชน ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่

ดำเนินการเป็นประจำ ได้เสนอความคิดและร่วมกำหนดทิศทางความเป็นไปของครอบครัว สนับสนุนกิจกรรมเชิงบวก เช่น ค่ายคนตรี การเดินรำ กีฬา ศิลปวัฒนธรรม ศาสนา การบำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญยิ่ง ที่จะส่งผลต่อการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ทั้งในด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว และกิจกรรมของครอบครัว ครอบครัวจึงต้องพร้อมในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ต้องมีอาชีพที่มั่นคง มีรายได้ที่ดี มีสมาชิกในครอบครัวที่คอยดูแลซึ่งกันและกัน มีที่พักอาศัยที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี ห่างไกลจากความเสี่ยง ดูแลบุตรหลานอย่างใกล้ชิดไม่ให้บุคคลอื่นมาชักจูงไปในทางที่ไม่ดี สนใจรับข้อมูลข่าวสารและการสนับสนุนกิจกรรมจากองค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้รู้เท่าทันและนำมาเป็นเกราะกำบังให้กับบุตรหลานของตนเองได้

3.1.2 การดำเนินงานเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ควรเชื่อมโยงเครือข่ายการดำเนินงานทั้งในระดับครอบครัว โรงเรียน ชุมชน จังหวัด ประเทศ และระดับชาติ

3.1.3 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน และเครือข่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและมีบทบาทในการทำงานด้านเด็กและเยาวชน ควรเน้นการทำงานเชิงรุกในการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน ไม่ว่าจะเป็นการให้ความรู้ การฝึกทักษะ การสร้างความตระหนักในการป้องกันความเสี่ยง การฝึกการควบคุมตนเอง การจัดให้มีกิจกรรมด้านบวก และการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีให้แก่เด็กและเยาวชน

3.1.4 ควรณรงค์ผลักดันให้มีการจัดพื้นที่และกิจกรรมที่เป็นประโยชน์อย่างต่อเนื่อง โดยให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้แสดงความสามารถอย่างเต็มที่และได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรขยายขอบเขตของการศึกษาในเขตอำเภออื่นที่มีไซ่ออำเภอเมือง จังหวัด นครปฐม และจังหวัดอื่นด้วย หรือศึกษาเปรียบเทียบกลุ่มตัวอย่างระหว่างเด็กและเยาวชนที่อยู่ในเมืองกับชนบท ซึ่งมีสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ต่างกัน หรือศึกษาเปรียบเทียบกลุ่มตัวอย่างระหว่าง

เด็กและเยาวชนที่เรียนหนังสือในระบบโรงเรียนกับนอกระบบ หรือที่ไม่ได้เรียน เพื่อให้เห็นความแตกต่างของบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนที่ชัดเจน

3.2.2 การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพแบบมีส่วนร่วมในการเจาะลึกเข้าไปถึงปัญหาสาเหตุ หรือแรงจูงใจที่ทำให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน

3.2.3 ควรมีการศึกษาแนวทางสำหรับครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัย

สกลนครราชภัฏ

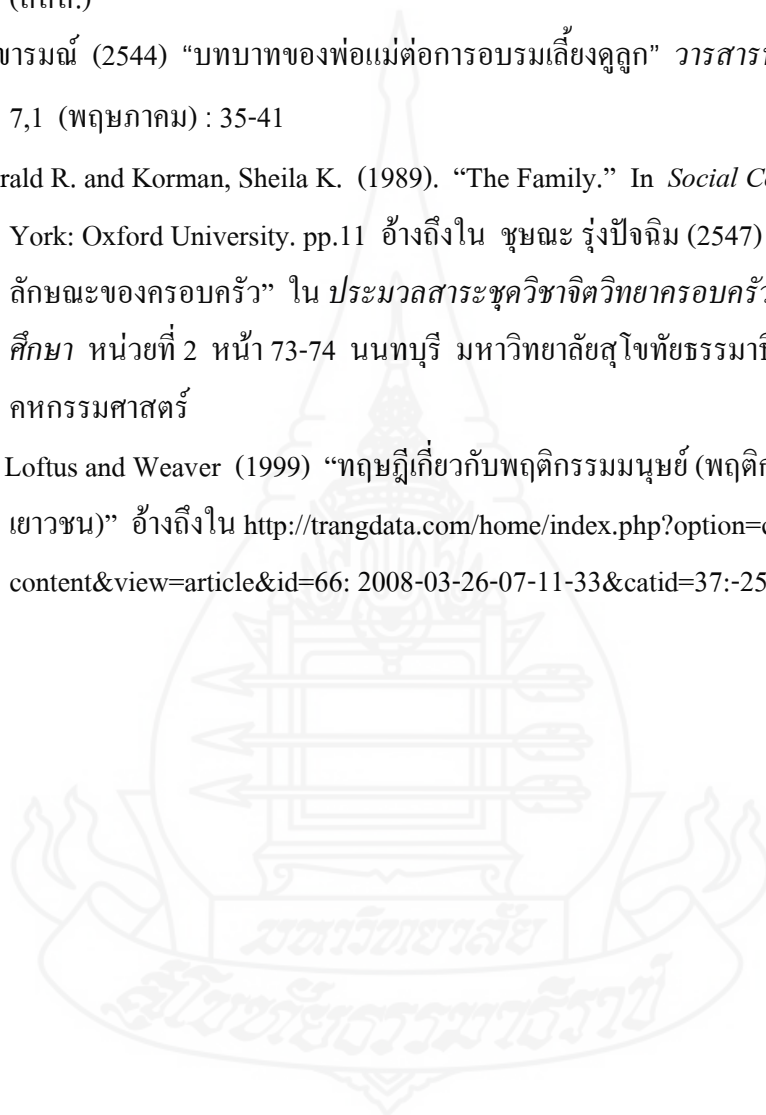
บรรณานุกรม

- ขนิษฐา เทวินทรภักดี (2552) “บทบาทและมาตรฐานการทำงานวิชาชีพ : การเฝ้าระวังทางสังคม”
 ใน เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตรนักเฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคม รุ่นที่ 3 ระยะ
 1 วันที่ 24-27 มีนาคม 2552 โรงแรมบางกอกกอล์ฟสปาร์ รีสอร์ท จังหวัดปทุมธานี ศูนย์
 เฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคม สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความ
 มั่นคงของมนุษย์ หน้า 155-156
- งามตา วนิทานนท์ นพวรรณ โชติบัณฑิต และวัลภา สบายยิ่ง (2547) “วิธีการอบรมขัดเกลาทาง
 สังคมของครอบครัวไทย” หน้า 69-72
- จินตนา เวชมี (2549) โครงการติดตามสภาวการณ์เด็กและเยาวชนรายจังหวัด (Child Watch) ภาคกลาง
 สาระสังเขปออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 27 กรกฎาคม 2552 จาก
http://elibrary.trf.or.th/project_content.asp?PJID-RDG5040009
- จุฑานาฏ ผดุงเจริญ (2538) “อิทธิพลของรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวที่มีต่อทัศนคติใน
 การเลือกคู่ครองและการสมรส : ศึกษาเฉพาะนักศึกษาปริญญาโทของมหาวิทยาลัยเขต
 กรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์วารสารศาสตร์มหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน) คณะ
 วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ชัชณะ รุ่งปัจฉิม (2547) “วิวัฒนาการและลักษณะของครอบครัว” ใน *ประมวลสาระชุดวิชา
 จิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา* หน่วยที่ 2 หน้า 52-77 นนทบุรี
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์
- ทวีรัตน์ ธนาคม (2518) *ครอบครัวสัมพันธ์* กรุงเทพมหานคร สมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่ง
 ประเทศไทย
- บงอร เทพเทียน (2550) “การเฝ้าระวังพฤติกรรมทางเพศที่สัมพันธ์กับการติดเชื้อเอชไอวี ในพื้นที่
 กรุงเทพมหานคร ปี 2549” *วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา* 5, 1 (มกราคม-เมษายน)
 : 1-12
- ปรวัน จันทรัมย์ (2553) “บทบาทขององค์กรชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงของเด็กและเยาวชน:
 กรณีศึกษาชุมชนเคหะทุ่งสองห้อง 324 เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์
 ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา)
 บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับ พ.ศ.2542 กรุงเทพมหานคร

- พนม เกตุมาน (2550) “พฤติกรรมเสี่ยงในเด็กและเยาวชน” สารระสังเขปออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 27 กรกฎาคม 2552 จาก http://www.psyclin.co.th/new_page_78.htm
- ภักดี โพธิศิริ (2545) “สถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชน ประเด็นเรื่องพฤติกรรมเสี่ยงของวัยรุ่น” สารระสังเขปออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 27 กรกฎาคม 2552 จาก http://www.surin.m-society.go.th/database/Center_Data/children_action.htm
- ภิญโญ ทองดี (2551) “ครอบครัวและสถาบันครอบครัว” สารระสังเขปออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 9 ตุลาคม 2552 จาก <http://www.human.cmu.ac.th/~hc/ebook/006103/lesson1/05.htm>
- รุจา ภูโพนุลย์ (2537) “บทบาทและหน้าที่ของสถาบันครอบครัว” สารระสังเขปออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 9 ตุลาคม 2552 จาก http://nenfe.nfe.go.th/elearning/courses/51/page/2_1_1_1_1.htm
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2540) “สถิติวิทยาทางการวิจัย” พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร สุวีริยาสาสน์จัดพิมพ์
- สมเดช สิทธิพงษ์พิทยา (2545) “ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และการสุ่มตัวอย่าง” ใน *ประมวลสาระชุดวิชาสถิติและการวิจัยทางสังคมศาสตร์* หน่วยที่ 6 หน้า 242 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์
- สมศักดิ์ วงสาวาส และบังอร เทพเทียน (2548) “แนวโน้มพฤติกรรมเสี่ยงของวัยรุ่นในสถานศึกษาเขตกรุงเทพมหานคร ปี 2545-2547” *วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา* 3, 1 (มกราคม-เมษายน): 9-22
- สมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย (2524) *ครอบครัวสัมพันธ์* อ้างถึงใน ชุษณะ รุ่งปัจฉิม (2547) “วิวัฒนาการและลักษณะของครอบครัว” ใน *ประมวลสาระชุดวิชาจิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา* หน่วยที่ 2 หน้า 65-66 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์
- สังคม คุณณณากรกุล (2552) “สาระนำรู้เกี่ยวกับการเฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคม” ใน *เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตรนักเฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคม รุ่นที่ 3 ระยะ 1* วันที่ 24-27 มีนาคม 2552 โรงแรมบางกอกกอล์ฟสปาร์รีสอร์ท จังหวัดปทุมธานี ศูนย์เฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคม สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หน้า 1-4
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2544) *สังคมวิทยาครอบครัว* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- สาธิต อภัยโรจน์ (2549) “บทบาทของสภาเด็กและเยาวชนจังหวัดในการสร้างภูมิคุ้มกันและการ
ป้องกันปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน: กรณีศึกษาสภาเด็กและเยาวชน
จังหวัดเชียงราย” กรุงเทพมหานคร สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็กเยาวชน
ผู้ด้อยโอกาสคนพิการและผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- สารทิ พลศักดิ์ (2550?) ครอบครัวและบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว สารสังเขป
ออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 9 ตุลาคม 2552 จาก <http://www.kr.ac.th/ebbo/sarapee/b2.htm>
- สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (2547) *การพัฒนาครอบครัว* กรุงเทพมหานคร
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม (2551) *คู่มือแนวทางการ
ป้องกันยาเสพติดในเยาวชนกลุ่มเสี่ยง* กรุงเทพมหานคร สำนักพัฒนาการป้องกัน
และแก้ไขปัญหายาเสพติด
- สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2554) *ตัวบ่งชี้
สภาวะการณืเด็กและเยาวชนปี 2551-2552* กรุงเทพมหานคร ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ
และการสื่อสาร
- สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 2 จังหวัดสระบุรี กระทรวงสาธารณสุข (2550) “รูปแบบการเฝ้า
ระวังพฤติกรรมเสี่ยงของกลุ่มวัยรุ่น” สระบุรี
- สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็กเยาวชนผู้ด้อยโอกาสคนพิการและผู้สูงอายุ กระทรวง
การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2551) *พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนเด็ก
และเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.2550* กรุงเทพมหานคร
- สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็กเยาวชนผู้ด้อยโอกาสคนพิการและผู้สูงอายุ กระทรวง
การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2551) *รายงานสถานการณ์เด็กและเยาวชน
ประจำปี 2548-2550* กรุงเทพมหานคร เทพเพ็ญวานิชย์
- สุนันทา ยังวนิชเศรษฐ (2549) “พฤติกรรมสุขภาพและพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพของนักศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์” *สงขลานครินทร์เวชสาร* 24, 5 (กันยายน-ตุลาคม) : 395-
405
- อภิญาญา เวชชัย (2552) “การเฝ้าระวังทางสังคม : ยุทธศาสตร์เชิงอนาคตของวิชาชีพสังคม
สงเคราะห์” ใน *เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตรนักเฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคม
รุ่นที่ 3 ระยะ 1* วันที่ 24-27 มีนาคม 2552 โรงแรมบางกอกกอล์ฟสปาร์ตอร์ท จังหวัด
ปทุมธานี ศูนย์เฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคม สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคม
และความมั่นคงของมนุษย์ หน้า 145-146

- อมรวิชัย นาคทรพรพ (2551) *สถานการณ์เด็กปี 2551 แม่วัยรุ่นพุ่งเกือบหมื่น* สารระสังเขปออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 27 กรกฎาคม 2552 จาก <http://www2.numia.com/tag>
- อมรวิชัย นาคทรพรพ (2551, 25 ธันวาคม) ผู้อำนวยการสถาบันรามจิตติ “เด็กไทยกับ 10 สถานการณ์เด่นรอบปี 2550-2551” สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
- อัจฉรา สุขารมณ์ (2544) “บทบาทของพ่อแม่ต่อการอบรมเลี้ยงดูลูก” *วารสารพฤติกรรมศาสตร์* 7,1 (พฤษภาคม) : 35-41
- Leslie, Gerald R. and Korman, Sheila K. (1989). “The Family.” In *Social Context*. Ed. New York: Oxford University. pp.11 อ้างถึงใน ชุมนะ รุ่งปัจฉิม (2547) “วิวัฒนาการและลักษณะของครอบครัว” ใน *ประมวลสาระชุดวิชาจิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา* หน่วยที่ 2 หน้า 73-74 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์
- Wortman, Loftus and Weaver (1999) “ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ (พฤติกรรมเด็กและเยาวชน)” อ้างถึงใน http://trangdata.com/home/index.php?option=com_content&view=article&id=66:2008-03-26-07-11-33&catid=37:-2550

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัย

สกลนครราชภัฏ

ภาคผนวก ก

แบบสอบถาม

แบบสอบถาม
การศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัว
ในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน”

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้ ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ในการศึกษาหลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชาเอกการพัฒนารอบครัวและสังคม สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

แบบสอบถามมีทั้งหมด 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ปัจจัยด้านครอบครัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน

ตอนที่ 3 ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม

ตอนที่ 4 บทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน

การตอบแบบสอบถาม ขอความกรุณาท่านตอบตามความเป็นจริง เพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัย และขอขอบคุณในความร่วมมือมา ณ โอกาสนี้

(นางชนิษฐา แผลกหอม)

นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์

วิชาเอกการพัฒนารอบครัวและสังคม

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ผู้วิจัย

หมายเหตุ

พฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน หมายถึง พฤติกรรมที่นำมาหรือเป็นสาเหตุให้เกิดความเสี่ยงในการดำเนินชีวิต ซึ่งอาจทำให้ร่างกายเป็นอันตราย ขาดโอกาสที่จะพัฒนาได้ตามปกติ หรือเสียชีวิต ได้แก่ พฤติกรรมเสี่ยงต่ออุบัติเหตุ พฤติกรรมความรุนแรง ภาวะซึมเศร้าและการฆ่าตัวตาย การใช้ยาเสพติด พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศสัมพันธ์

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

ตอนที่ 1 ปัจจัยด้านครอบครัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ

1. ชาย

2. หญิง

2. อายุ.....ปี

3. จำนวนสมาชิกในครอบครัว.....คน (รวมตัวท่าน)

4. สมาชิกในครอบครัว ประกอบด้วย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. คู่สมรส บุตร ธิดา

2. บิดา มารดา พี่ น้อง

3. ปู่ ย่า ตา ยาย

4. ลุง ป้า น้า อา

5. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

5. ปัจจุบันท่านประกอบอาชีพ

1. รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ

2. พนักงานบริษัทเอกชน

3. กิจการส่วนตัว / อาชีพอิสระ

4. รับจ้าง

5. เกษตรกร

6. ว่างาน / กำลังหางานทำ

7. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

6. รายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน (รวมสมาชิกในครอบครัวทุกคนที่มีรายได้)

1. ตั้งแต่ 10,000 บาท ลงมา

2. ตั้งแต่ 10,001 - 30,000 บาท

3. ตั้งแต่ 30,001 - 50,000 บาท

4. ตั้งแต่ 50,001 - 70,000 บาท

5. ตั้งแต่ 70,001 - 90,000 บาท

6. ตั้งแต่ 90,001 บาท ขึ้นไป

7. ลักษณะของครอบครัว

1. พ่อแม่ลูกอยู่ด้วยกัน

2. คู่สมรสแยกกันอยู่

3. คู่สมรสหย่าร้างกัน

4. คู่สมรสเสียชีวิต

5. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 2 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัวในชุมชน

1. ลักษณะที่พักอาศัยของครอบครัว

☐ 1. บ้านตนเอง	☐ 2. บ้านพักข้าราชการ / บ้านพักนายจ้าง
☐ 3. บ้านเช่า	☐ 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

2. เขตที่อยู่อาศัยของครอบครัว

☐ 1. อยู่ในเขตเทศบาลนคร/เมือง/ตำบล	☐ 2. อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล

3. สภาพแวดล้อมในชุมชนที่ครอบครัวท่านพักอาศัยอยู่ ก่อให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยงของลูกในด้านใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. ด้านการเรียน	☐ 2. ด้านความเครียด
☐ 3. ด้านความรุนแรง	☐ 4. ด้านการสูบบุหรี่
☐ 5. ด้านการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์	☐ 6. ด้านการเสพยาเสพติด
☐ 7. ด้านสุขภาพ	☐ 8. ด้านการใช้เวลาว่าง
☐ 9. ด้านการปฏิบัติกิจทางศาสนา	☐ 10. ด้านพฤติกรรมทางเพศ
☐ 11. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....	

4. กลุ่มเพื่อน ๆ ของลูก มีผลต่อการชักจูงลูกไปในพฤติกรรมเสี่ยงเพียงใด

☐ 1. มาก	☐ 2. ปานกลาง	☐ 3. น้อย

ตอนที่ 3 ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม

1. ครอบครัวของท่านได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนเพียงใด

☐ 1. มาก	☐ 2. ปานกลาง	☐ 3. น้อย

2. ครอบครัวของท่านได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนจากแหล่งใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. โทรทัศน์	☐ 2. วิทยุ	☐ 3. หนังสือพิมพ์
☐ 4. เว็บไซต์	☐ 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....	

3. ครอบครัวของท่านได้รับการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ จากองค์กรหรือหน่วยงานในชุมชนเกี่ยวกับการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนเพียงใด

☐ 1. มาก	☐ 2. ปานกลาง	☐ 3. น้อย

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความให้รอบคอบแล้วพิจารณาตอบให้ตรงกับความรู้ลึกของตนเอง ข้อเท็จจริงที่ได้จากการตอบไม่มีถูกหรือผิด โดยให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ช่องที่ตรงกับความเป็นจริงกับระดับการปฏิบัติของครอบครัวในแต่ละข้อ โดยใช้เกณฑ์ดังนี้

- 5 หมายถึง ปฏิบัติเป็นประจำ
 4 หมายถึง ปฏิบัติอยู่บ่อย ๆ
 3 หมายถึง ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
 2 หมายถึง ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง
 1 หมายถึง ปฏิบัติน้อยมาก

ตอนที่ 4 บทบาทของครอบครัวในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน

บทบาทของครอบครัว	ระดับการปฏิบัติ				
	5	4	3	2	1
ด้านการอบรมเลี้ยงดู					
1. ท่านให้คำปรึกษาแนะนำ และช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับลูก					
2. ท่านมีกฎเกณฑ์การให้รางวัลหรือการลงโทษในความประพฤติของลูก					
3. ท่านสอนให้ลูกตระหนักถึงโทษในการไปยังสถานที่ที่ไม่เหมาะสม					
4. ท่านสอนให้ลูกตระหนักถึงโทษในการคบเพื่อนที่ประพฤติตัวไม่เหมาะสม					
5. ท่านสอนลูกเกี่ยวกับทักษะที่จำเป็นในการหลีกเลี่ยงหรือป้องกันตนเองจากภัยในด้านต่าง ๆ					
6. ท่านสอนให้ลูกช่วยเหลือสังคม และผู้ด้อยโอกาส					
7. ท่านสอนให้ลูกรู้จักยั้งคิด ยั้งทำ และแยกแยะถูกผิด					
8. ท่านสอนให้ลูกรู้จักรักษาสິงแวดล้อม					
9. ท่านทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูก โดยการคิดดี ทำดี พูดดี และอารมณ์ดี					
ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว					
10. ท่านสนับสนุนให้ลูกทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ตามความสนใจ					

บทบาทของครอบครัว	ระดับการปฏิบัติ				
	5	4	3	2	1
11. ท่านเปิดโอกาสให้ลูกได้เสนอความคิดและร่วมกำหนดทิศทางในเรื่องต่าง ๆ ของครอบครัว					
12. ท่านเปิดโอกาสให้ลูกได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัว					
13. สมาชิกในครอบครัวมีการแสดงออกที่สื่อถึงความรักและความเอาใจใส่ในชีวิตประจำวัน โดยการสัมผัส โอบกอด ยิ้มให้					
14. สมาชิกในครอบครัวมีการแสดงความชื่นชมและเห็นคุณค่าซึ่งกันและกัน					
15. เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นในครอบครัว สมาชิกในครอบครัวปรึกษาและแก้ไขปัญหาร่วมกัน					
16. สมาชิกในครอบครัวแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อป้องกันในเรื่องปัญหาสถานการณ์ทางสังคมไม่ให้เกิดขึ้นกับครอบครัวของท่าน					
ด้านกิจกรรมของครอบครัว					
17. สมาชิกในครอบครัวไปรับประทานอาหารนอกบ้านร่วมกัน					
18. สมาชิกในครอบครัวมีการทำอาหารร่วมกันในบ้าน					
19. สมาชิกในครอบครัวไปเที่ยวที่ต่าง ๆ ร่วมกัน					
20. สมาชิกในครอบครัวซื้อของกินของใช้ร่วมกัน					
21. สมาชิกในครอบครัวทำความสะอาดบ้านร่วมกัน					
22. สมาชิกในครอบครัวดูโทรทัศน์ / ดูภาพยนตร์ / ฟังวิทยุร่วมกัน					
23. สมาชิกในครอบครัวออกกำลังกายร่วมกัน					

ภาคผนวก ข

ผลวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม และคำอำนาจจำแนกรายชื่อ

ผลวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม และค่าอำนาจจำแนกรายข้อ

บทบาทของครอบครัว	ค่าอำนาจจำแนก
ด้านการอบรมเลี้ยงดู	
1. ท่านให้คำปรึกษาแนะนำ และช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับลูก	0.6770
2. ท่านมีกฎเกณฑ์การให้รางวัลหรือการลงโทษในความประพฤติของลูก	0.5883
3. ท่านสอนให้ลูกตระหนักถึงโทษในการไปยังสถานที่ที่ไม่เหมาะสม	0.8114
4. ท่านสอนให้ลูกตระหนักถึงโทษในการคบเพื่อนที่ประพฤติตัวไม่เหมาะสม	0.6213
5. ท่านสอนลูกเกี่ยวกับทักษะที่จำเป็นในการหลีกเลี่ยงหรือป้องกันตนเองจากภัยในด้านต่าง ๆ	0.6623
6. ท่านสอนให้ลูกช่วยเหลือสังคม และผู้ด้อยโอกาส	0.7675
7. ท่านสอนให้ลูกรู้จักยังคิด ยังทำ และแยกแยะถูกผิด	0.7630
8. ท่านสอนให้ลูกรู้จักรักษาสິงแวดล้อม	0.3836
9. ท่านทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูก โดยการคิดดี ทำดี พูดดี และอารมณ์ดี	0.5671
ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว	
10. ท่านสนับสนุนให้ลูกทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ตามความสนใจ	0.4259
11. ท่านเปิดโอกาสให้ลูกได้เสนอความคิดและร่วมกำหนดทิศทางในเรื่องต่าง ๆ ของครอบครัว	0.6420
12. ท่านเปิดโอกาสให้ลูกได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัว	0.4597
13. สมาชิกในครอบครัวมีการแสดงออกที่สื่อถึงความรักและความเอาใจใส่ในชีวิตประจำวัน โดยการสัมผัส โอบกอด ยิ้มให้	0.4579

บทบาทของครอบครัว	ค่าอำนาจจำแนก
ด้านกิจกรรมของครอบครัว	
17.สมาชิกในครอบครัวไปรับประทานอาหารนอกบ้าน ร่วมกัน	0.7719
18.สมาชิกในครอบครัวมีการทำอาหารร่วมกันในบ้าน	0.8275
19.สมาชิกในครอบครัวไปเที่ยวที่ต่าง ๆ ร่วมกัน	0.5795
20.สมาชิกในครอบครัวซื้อของกินของใช้ร่วมกัน	0.4579
21.สมาชิกในครอบครัวทำความสะอาดบ้านร่วมกัน	0.4597
22.สมาชิกในครอบครัวดูโทรทัศน์ / ดูภาพยนตร์ / ฟังวิทยุ ร่วมกัน	0.6420
23.สมาชิกในครอบครัวออกกำลังกายร่วมกัน	0.8114

ค่าความเชื่อมั่นแบบแอลฟา ครอนบัท ของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.9361

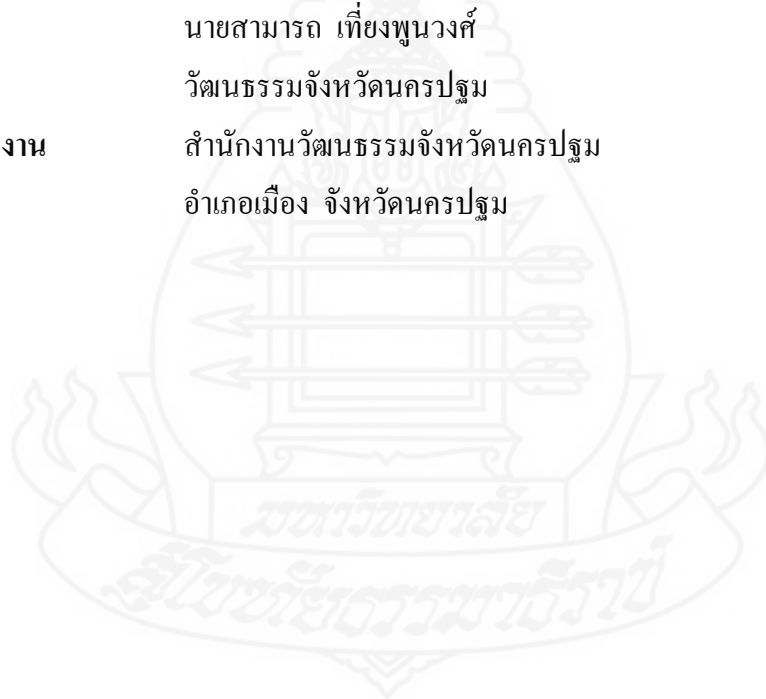

ภาคผนวก ค

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

ชื่อ	นายจิระศักดิ์ ศรีพรหมมา
ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4
สถานที่ทำงาน	สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4 อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
ชื่อ	นายทวีป จำเนียร
ตำแหน่ง	พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสุพรรณบุรี
สถานที่ทำงาน	สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสุพรรณบุรี อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
ชื่อ	นายสามารถ เทียงพูนวงศ์
ตำแหน่ง	วัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม
สถานที่ทำงาน	สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางชนิษฐา แฝกหอม
วัน เดือน ปีเกิด	1 สิงหาคม 2515
สถานที่เกิด	อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
ประวัติการศึกษา	ร.บ.บ. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ.2538 บ.บ. (การบัญชี) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ.2541 น.บ. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ.2546
สถานที่ทำงาน	สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4 อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
ตำแหน่ง	นักพัฒนาสังคมชำนาญการ

